

Beschrijvinge van de Steeden, Dorpen, Adellijke Huizen enz. in Gelderlandt

Geeltelijke reconstructie door combinatie van excerpten van Bouwheer (1874), Van Wijhe (ca. 1925) en Storm Buysing (1943) van:

A. Schoemaker, *Beschrijvinge van de Steeden, Dorpen, Adellijke Huizen enz. in Gelderlandt, geschikt naar de Order van 't Alphabeth, met fraye teekeningen van Stellingwerff, de Haen en andere, 2 deelen.*

Dit handschrift is bij de oorlogshandelingen in 1944 in het Rijksarchief te Arnhem verbrand. Het bestond toen uit 8 delen. Volgens de aanwinstenlijst van het RA bevatte het ca. 800 afbeeldingen. De titel is overgenomen uit het *Register van boeken*, nagelaten door Gerrit Schoemaker, verkocht op 18 februari 1737, p. 91, no. 1.

Bouwheer en Storm Buysing hebben er in resp. 1874 en 1943 stukken uit overgeschreven en Van Wijhe publiceerde er rond 1925 gedeelten uit in het *Geïllustreerd Gemeenteblad*. Deze brokstukken, die al met al een groot deel van de tekst van het manuscript bevatten, zijn hier in de oorspronkelijke volgorde samengevoegd. Waar nodig is uit de verschillende teksten een keuze gemaakt.

Bouwheer en Storm Buysing namen meestal ook het folionummer van Schoemaker over; dat is links in de marge vermeld. Bij Van Wijhe's publicaties worden de jaargang en het paginanummer genoemd. Aantekeningen van de samensteller zijn tussen teksthaakjes [] geplaatst. Met [Bh], [SB] of [vW] is aangegeven van wie het betreffende citaat afkomstig is. Door kopiïsten gebruikte teksthaakjes zijn ter onderscheiding vervangen door accolades {}. Ronde haken (), die uit het manuscript van Schoemaker zijn overgenomen of door kopiïsten toegevoegd, zijn blijven staan. De betekenis van de letters h.i., door Storm Buysing vaak achter de titel geplaatst, is niet gevonden. De door Van Wijhe bij zijn artikelen geplaatste voetnoten zijn doorgenummerd en onder deze reconstructie geplaatst.

Deel I (A-B, 1-210)

[1-38: Van deze pagina's zijn geen aantekeningen gemaakt. Waarschijnlijk ging, evenals in andere provincies, aan de alfabetische behandeling van de verschillende huizen en plaatsen een algemeen gedeelte vooraf. Daarin stond dan, na een of meer titelbladen, iets over de indeling en de geschiedenis van de provincie en de heersers en hun wapens.]

[vW 6-173] GELDERLAND IN DE 18^E EEUW.

In vorige nummers van dit tijdschrift heb ik diverse publicatie's gedaan uit Schoemaker's Handschriften betreffende Noord- en Zuid-Holland welke op de K. B. te 's Hage be-rusten. Toevallig kwam ik te weten dat een ander H S betreffende Gelderland zich op het Rijksarchief te Arnhem bevond en door de medewerking van den rijksarchivaris aldaar, ben ik thans in de gelegenheid ook uit dat fraai geïllustreerde manuscript¹, dat uit meerdere deelen, bestaat, te publiceëren.

Na eene inleiding over Gelderlands's Geschiedenis voornamelijk ontleend aan het bekende werk van Arend van Slichtenhorst, dat op zijn beurt weer eene Nederlandsche vertaling is van het Latijnsche werk van J. S. Pontanus (v. d. Zee) komen de eigenlijke stads-, dorps-, heerlijkheids- en kasteelbeschrijvingen.

[39] [vW] ARNHEM

[44] [vW] FORT ST ANDRIES

Over Arnhem zal ik, daar ik over deze stad reeds vroeger uit Brinck's manuscripten² 't een en ander in dit tijdschrift heb medegedeeld, thans zwijgen, alsmede over 't fort St. Andries, daar deze laatste aantekeningen uit den aard der zaak voornamelijk van krijgsgeschiedkundig belang zijn.

Het eerste kasteel waarvan Schoemaker ons iets vertelt, is:

[48] [vW] 'T HUIJS ARLER OF S'HEERENLOO

[vW 6-174] waarvan hij evenwel alleen zegt, dat het gelegen is in Gelderland op de Veluwe dichte bij het geruweneerde Klooster van St. Jan, dicht bij Harderwijk³.

[in het excerpt Storm Buysing komt dit huis voor op folio 645 als 't huis het loo]

[51] [vW] APELDOORN.

Een Gelders dorp en legt op De Veluwe omtrent een half uur van 's Konings Loo, van welk hof een seer schoone allee tot aan dat dorp toegemaakt is en is seer breed. 't Is een van de beste dorpen op de Veluwe en is aan een beekje de Grift genaamt gelegen.

Men vind in de oude handschriften dat de proost van de Mariekerk te Utrecht het recht van patronaatschap over de kerk van Apeldoorn plaght te hebben, maar in de aantekening van Egidius de Monte word het den hertog van Gelder toegeschreven. In deze kerk waren IV vicarijen gesticht.

1. De eerste was 't medelijden van Gods heijlige moeder. De bedinaar van dese vicarij moest des Zondags en noch twee dagen in de week misse leesen.
2. Was aan Catrijn toegewijt. Hier was de zelfde last aangehecht. In 't jaar 1608 den 23 Febr. wert er een besluit genomen, 'twelk was dat de inkomsten van dese vicarijen voortaan souden dienen tot onderhoud van de kerk.

Dan waren er noch drie soogenaamde beneficien of kerkdiensten te weten; 1e van de kapelle, 2e van St. Anna, de 3de was van Huijbert over dewelke in 't gemelde jaar de pastoor met de kerkmeesteren en Willem Telg met Philips Warick het recht van vergeving hadden.

[vW 6-175] Even buijten 't dorp op de wegh naar 't Soerer bosch stond een kapel, dewelke hiernevens (in 't H. S.) ook word aangetoont, sijnde door mijn (A. Schoemaker) als ik daar was (Anno 1728) getekent, so die toen was. Dese kapel was an Antonis opgedragen. Daar was alsmede een vicarij in, wiens bedinaar de dienst des outaars tweemaal in deselve kapelle, en tweemaal in de parochie kerk aan t' outaar van de Reliqui(e)n doen moest, de hoofdlijden deser Antonisbroeders hadden het recht en patronaatschap daarover.

Onder de parochie van Apeldoorn word noch een ander kapel gerekent, Broeklands kapel genaamt, die ter halverwegen tusschen de parochiekerk en de kerk van Niwerveen gelegen is; werdende aldaar heden eenmaal 's jaars gepredikt.

Op het watertje de Grift dat gestadig loopt, leggen omtrent Apeldoorn twee papiermolens, die door 't water werden gedreven.

[52] [vW] DEN OUDENALLER.

Is een heerlijkheit in Gelderland, omtrent twee uren van Nieuwkerk (Nijkerk) na de kant van Harderwijk, en niet verre van de Zuyderzee. 't Is een heerlijke plaas. 't Huijs is niet zeer out want bovenaan staat het jaartal van MDCIV (= 1604). 't Huijs lijd rondom in 't water met een vaste brugh, dan lijt er nog een gragt buijten om, met een tarras buijten om de buijtenste vijver, beplant met dennen en andere boomen en taxispiramiden. Onder de steenen brugh welke noch nieuw en in 't jaar 1723 gelijc is gelijc daar in steen op staat nevens dees bovenstaande (n.l. in het H. S.) cijferletters van de naam des heers die dese plaas toekomt.

Onder dese vaste brugh is een aardig kamertje seer gemakelijc om bij somerdagh een kopje thee of iets anders te drinken welk kamertje door de vrouwe van de plaas, daar wel meest toe werd gebruijkt, daarnevens is ook een „woning” voor duijven, welke daar veel sijn en met groote macht geteelt worden tot gerijf van den eigenaar welke is Heer van Didam,⁴ Aller en Mourik en heeft zijn woning tot Arnhem. Hij is so mijn gesegt wiert een heel slecht man van gedrag en is van sijn vrouw en kinderen af. Hij werd in geen geseltschappen bemint ook wil nimant van de "deftige" van Arnhem met hem verkeerem. De man die ons der „wars braght" sijde aan ons, dat hij sijn tuijnier had doodgeschoten en meer andere grove fouten.

Dese heerlijkheit streckt zig vrij verre uijt en heeft ook een koorndelen.

53 [vW] ALLER.

Een oude heerlijkheit in Gelderland gelegen. Is een oud adellijc huijs met een vaste brugh en een droge gragt, en staat op dat goet een schrale boerewooning dicht bij het oude heerenhuijs als boven (in het H. S.) werd aangetoont. Het legt omtrent twee uren van Niukerk, de wegh op na Harderwijk na de zee kant toe en aan de gemene wegh; door een sloot is het van de selve wegh atgeschijden. Het stuckje landt daar 't huijs opstaat is rondom met boomen bezet; het behoort tegenwoordig, soo de boer die er op woonde mij sijde aan de juffrouwe(n) van Delen, die haar woonplaats tot Harderwijk hebben⁵. Daarna gaat hij over tot: [51 Apeldoorn - kloppen fol.nrs wel?]

[58] [vW] ANHOLD ⁶.

Een steedje gelegen in de Vereenigt Nederland in het Zuijtoosterdeel van 't graafschap Zutphen aan den ouden Issel op de grensen van 't land van Kleef en 't bisdom Munster; is een heerlijkheit aan 't eijnde des graafschaps van den Berg (s Heerenberg) Isselmond ⁷ en Emmerik; 't wil zig voor een rijksleen uijtgeven en geen overhoofd nevens den keijzer kennen, daar de heeren van Gelderland met den Grondheer over in geschil staan, immers in 1660 stonden. Dit Anhold wierd mede in de ordinaire (gewestelijke) schatting belast te moeten opbrengen een somma van 184 (g) 2 (st) 6½ (o), in den jaare 1547, doch die van Anhold wijgerden dit te betalen, onder voorgeven dat se een rijksleen en niet Geldersen waren.

De Geschiedschrijvers berichten ons dat hartog Karel van Gelder (de voorlaatste hertog zoon van de niet minder bekende hertog Adolf) heer Jacob van Bronkhorst door 't recht der wapenen de heerlijkheit van Anhold ontnomen hadde, ter oorzaak van sijn wederspannighijt jegens 't vorstendom Gelder; ook dat hij in 't jaar 1537 het gemelde steedje met de vrijhijt van dien, in leen gaf an Dirk van Bronkhorst, vrijheer van Batenburg, dien hij weder in genade had ontfangen, waartegen Didrik wederom beloofde om de sijde van hartog Karel te houden, 'tzij hij van het duijtze rijk beoorlogt werd, 'tzij dat hij zelfs tegens het rijk iets ter hand nam⁸.

In den jaare 1580 is Anhold vermits de grondheer toen de koning van Spanijen anhing door de Gelderse overste Hegeman ⁹ geplondert en tegelijc verbrant geworden.

Dat selfde lod van plondering moest het in den laatsten oorlog (Spaansche Successieoorlog 1701-13) ondergaan door een france partij die het Hof (kasteel) geheel uitplonderde, doch de stedelingen leden wijng schade, alsoo dit werk seer haastig moest toegaan.

Als ik in den jaare 1722 daar was, bevond hetselve steedje in een gemakelijc oord te leggen. De heer der plaatze daar op dien tijt sijnde en mijn geseltschap en mijn siende, stuurden een heer van boven na ons om te vragen wie wij waren en vanwaar en wat onze bootschap was.

't Antwoord was vaardig, seggende dat we van Amsterdam daar quamen om de heerlijkheit en de deftige landsdouwe te sien. Dit raport boven gebracht sijnde, quam denselven heer wederom en nodigde ons om boven te komen, verhaalde verder hoe dat het de France hadde aangelecht om op 't slod te komen en wat se al verbroken en medegenomen hadde, betonende ons alle heushijt, en ordeneerde dat men ons alles soude laten sien dat besienswaardig was, 't welke wij dan ook deden en na een bedanking voor de ontfangen belleefthijt vertroocken we vandaar na Boekhold daar we onse nachtrust namen.

Hierna vermeldt de schrijver nog enkele bijzonderheden uit Slichtenhorst die echter in hoofdzaak overeenkomen met hetgeen hij reeds hierboven verteld heeft vóór hij van zijn bezoek gewaagt en die hier dus niet opnieuw behoeven te worden vermeld. De eerste mededeelingen zijn ontleend aan 't woordenboek van F. Halma.

[62] [vW] ARGENTEAU ¹⁰.

[vW 6-176]

Terwijl de prins Frederik Hendrik van Orangen de staten veltheer werkelijk bezig was met het beleggen van Maastricht in den jaare 1632, deden de vijanden die op dit slod lagen grote hindernis aan de beleggers; des wierd de hertog van Bouillon derwaars gesonden om het te bemagtigen. Dit slod is op een berg gelegen langs welke oever de Maas heenen stroomt. Niet lang duurden het of de hartog wierd daar meester van, waardoor het "Statenvolk" meerder vijlighijt hadden, want sij hadden kort te voren twee schepen met nootsakelijheden, na 't leger moete, aangehouden, daar uijt nemende 't gene haar dienstig was, schietende verder de schepen in de grond, doch in den jaare 1634 hadden de Spanjaars een aanslag op Rijnberk, die misluckte, doch de voorhoede deser Spaance bende maakten haar wederom meester van 't kasteel Argenteau dat se wel dede besetten.

[65] [vW] AALST OF ANDELST.

Een dorp in Gelderland behorende onder de Bommeler weert. Toen in den jaare 1547 een. schatting van 75000 gulden over geheel Gelderland geheven werd (zie in Anholt) moest het quartier van Nimwegen een der Geldersche quartieren, volgens zijn grote, opbrengen 24342 gulden. Tot dese som moest de Bommeler weert betalen (als sijnde een der ses verdeelingen van het Nimweegse quartier) 3400 gulden die over de stad Bommel en 15 of 16 dorpen deses deels voorgeslagen sijnde, quam 't dorp Aalst te staan op 239 -12 - 7½ pen, sodanig een som moest Zuijlichem mede opbrengen.

Aalst is (zoo als gezegd) gelegen in de Bommeler weert, aan de Drielsche welschewatering. Het slod meent men dat weleer door de heeren van Heusden gesticht soude sijn. In den jaare 1688 vertoonden het sich soo omtrent als het hier aghter onderaan (in 't H. S.) verbeelt werd. In den jaare 1557 was Jonkheer Jasper Turck heere van Aalst, hij was in den jaare 1572 op het slod te Gorinchem alwaar hij door bontgenooten gevangen wierd genomen, doch wederom sijnde gegeven (= vrijgelaten), trock na sijn huijs Aalst, alwaar hij is overleden.¹¹

Hierna vertelt de schrijver ons nog enkele historische bijzonderheden van drie heeren van Aalst uit het geslacht van Lijnden, Dirk, Jan en Wouter, allen uit de 14e eeuw, terwijl hij zegt dat in zijn tijd het slot nog slechts uit eenige gebroken muurwerk bestond en drie ronde torens met een steenen brugh en poort met ruijme watergragten en omsingelt.

Eertijds stond de kerk onder de parochiekerk van Wijk (in Nd. Brabant). In deze kerk was ter eere van Maria en St. Antonius een vicarie, die toen hij in 1575 vaceerde, door een zekeren Wemmer de Haas (die er dus het patronaatsrecht over had) aan een anderen priester werd gegeven.

[66] [vW] AAL(S)TEN.

Een dorp onder 't drostampt van Brevoort in het graafschap Zutphen. Toen in 't jaar 1547 op 't gehele hartogdom en graafschap Zutphen een schatting van 75000 gulden werd geleght was 't quartier van Zutphen een der vier quartieren des vorstendoms in de som gestelt van 14475 welke verdeelt over de ampten des Zutphense quartiers droech (?) de stad en 't drostampt Brevoort daarin 1151 gl st en een ½ penning, de stad Brevoort en het dorp Aalsten droegen daartoe niet meer dan 23-12-9½; dan noch Brevoort voor zich zelve en zijn erf met de heeren van Schaar 42 gl 6 st. Deze heerlijkheit heeft Prins Frederik Hendrik in pantschap bezeten.

[69] [vW] AMELROY.

Een kasteel of heerenhuijs in Gelderland aan de Maas in de Bommelse waart, na gissing een uur van Bommel na 's Hartogenbosch, niet verre van de schans Crevecoeur, doch de schans ligt aan de overzijde van de Maas.

[72] [vW] ALMEN.

Een dorp gelegen in 't Hartogdom Gelder in het graafschap Zutphen tussen de steden Zutphen en Lochem dicht bij het adelijk huijs Ehsen. Het heeft een koorenmolen en is maar een klijn dorpje. Het heeft veel koorenlanden om sich en redelijk veel houtgewas. Het riviertje te Berkel dat uijt Zutphen na Lochem loopt (of liever omgekeerd) stroomt dicht langs de bovengenoemde watermolen heen¹².

[75] [vW] ANGERLOE.

[vW 6-177]

Een dorp gelegen in 't graafschap Zutphen ten Zuijden van Doesburg en behoort tot het rechtensampt van Doesburg. In de reeds vaker genoemde schatting moest het „rechterampt van Doesburg“, een der seven deelen van 't Zutphense quartier 1293-7-6 opbrengen en „het dorp Angerloe voor zijn smaldeel“ 472-15-3.

Dit Angerloe was voorheen door de vorsten van Bourgondiën aan den Klevenaer (de hertog van Gulik, Kleef en Berg) geschonken en doenmaals onder het ampt van de Leijmers getroecken; dit kreeg den Kleefsen hartog in 't jaar 1473¹³ om sijn menigvuldige diensten door hem aan den Geldersman bewezen dus zijn de woorden, maar de vorst van Kleeve beloonde hij verstaat voor sijn menigvuldige onkosten en diensten met het drostampt van Elten en met het "Kerspel en broek" van Angerloe, sijnde wel het vermaartse gedeelte des rechtensampt van Doesburg, 'twelk naderhand door Maximiliaan van Oostenrijk (die zooals bekend met de dochter van Karel de Stoute, Marie, gehuwd was) wierd bevestigd.

[79] [vW] APPELTERN.

Een Gelders dorp in Maas en Waal, ligt niet verre van Batenburg, is een dorp van seer wijng belang, maar niet onvermakelijk langs de Maasdijk gelegen, anderhalf uur beneden Batenburg, 't heeft een oude half vervallen kerk, die meest geruïneert is, soo dat men de oeffening van den godsdienst gehouden is in 't Coor te doen en de toorn is "geheelijk" geruïneert. De kerk is op en langs met den dijk gebout, dit dorp is in het kerkelijk vereenigt met Outvoorst, een dorpje gelegen rondom in goede wijlanden en is omtrent een half uur gaans van Appeltern binnensdijks gelegen.

Noch vind men hier een aansienlijk huijs of slod, het huijs te Appeltern genoempt, en woonplaaas der heeren van Appeltern; dit huijs is merendeels modern, behalven een vierkant torentie en is gelegen nevens de Maasdijk in een hoog geboomt, echter sich selven van seer verre laat sien langs de genoemde stroom; over welke de lugtige zaalen van dit huijs een vermakelijk uitzicht genieten. Beijde, het dorp en het kasteel sijn in den jaare 1732 na 't leven afgebeelt door C. Pronk en de Haan.

Eenige dorpen waarvan alleen vermeld staat, hoeveel zij in de gewestelijke omslag van 1547 hebben betaald, kan ik gevoegelijk voorbijgaan.

[Van Wijhe is hier blijkbaar op teruggekomen, want in zijn volgende artikel vervolgt hij met namen die met A. en B. beginnen.]

[85] [vW] AART.

[vW 6-276]

Een dorp in Gelderland, in de Overbetuwe, onder het quartier van Nimwegen. 't Is een dorp met een parochiekerk, 't welk volgens de reeds meer door my genoemde heer Alting "soo in naam als in de plaatzinge geen klijne overeenkomst heeft met het oude arenatium." De parochiekerk van dit dorp, openstaande door de vrywille afstand in den jaare 1529 van Wouter Zuurmond, werd na het veranderen der godsdienst en "'t verbeteren" derselve, door een gereformeert predicant bedient, behoorende onder het classis van (In 't H. S. opengelaten.)

[91] [vW]
[vW 6-279]

St. ANNE.

Is een herberg, gelegen omtrent een klyn half uur buyten de stad Nimwegen en op de wegh naar de Graaf gaande, welke herberg in dees mijn liefhebbery plaats heeft om een seltsaam geval in den jaare 1702, wanneer de France voor hadde om Nimwegen met verrassing meende te vermeersteren, maar 't is haar door de goethyt van den almachtigen God mislukt. Ten dien tyde wasser in dese herberg een frans bevelhebber, die een ontugtige en vuyle toeleg maakte op een Dochter van dat huys, om deselve met wil of tegen wil te misbruyke, hy daerop vat de dochter aan, die haar ongemeen weerde tegen dese fransman, riep vader en moeder te hulp, welke byde medeveel weer dede om dese schennis voortekomen, waarop de fransman de ouders drygde om met syn pistool deselve te doorschieten, welke hij der dien eynde gelade hebben bij hem neder lyde, dat geen klyne schrik aan de ouders baarde. Daarop gaat hij voort om syn schelms voornemen te volbrengen Als nu desen deugniet op 't puynt was om te volbrengen, komt er een kogel, uyt de stad geschoten synde, welke door de muur van 't huys heen vligt en quest nimant dan dese ontaarde fransman, die door dese kogel zyn been wiert afgeschoten, dat hem meteen 't leven koste, dus wiert syn quaat voornemen op een wonderlyke manier belet en de onnosele maagt ontquam de schendaad.

Ik was in den jaare 1708 met de Heere Klaas Kalf van Saandam en Johannes Oosterwijk tot Nimwegen, soo wiert van (door) de boode Walterbeek ons dit geval verhaalt, waardoor wij wierden aangeset om een wandeling na dese plaas te doen en vonden aldaar dienselfde Kastelij. Sijn vrouwe en dochter waarvan wij gesproken hebben in goede gesontheit, welke ons toen verhaalde 't geen er reeds gesegt is en wees ons aan waar de kogel door de muur gevlogen sijnde, langs een tafel, op welke den schender het onnosele meysje ter neder had geworpen, doende dese kogel geen meer schade, dat te verwonderen was, als den fransman sijn been te raken.

Op dit wonderlijk en seltsaam geval maakte den voornoemden Johannes Oosterwijk op heterdaad dit onderstaande veers, 't welk gedrukt is in een verjaargedicht waarin hij onse kleefse rijs verhaalt. 't Vers dūs luyt:¹⁴

Een france hopman, die een meysje wilde onteeren
In Speyt van ouderen en haar teder tegenweeren,
die dartele paszie stond te boeten sijnen lust
of voeld sijn heete brand, door heeter vuur geblust:
Een kogel uyt de stad, door 's hemels wraak gedreven
benam den schender het been en met sijn been het leven.

[92] [vW]
[vW 6-279]

DEN BOCK.

Een nieuw gebouw in Gelderland, van de Betuwe tussen de stad Arnhem en Nimwegen, omtrent tegenover Oosterhout, 't selve komt met sijn laanen aan de vaart, welke tussen Arnhem en Nimwegen ligt, 't behoort tegenwoordig aan eenen heer Smits.

[93] [vW]
[vW 6-280]

BREEVOORT.

Werd in seer oude brieven Bredevoort genoempt. Het is een starck steedje en is in een moerassige streek in 't Oosterdeel van 't Graafschap Zutphen bij de grense van het munsterse bisdom, omtrent twee mijlen van Anholt, niet ver van Grol (Groenlo). Het Kasteel is gebout door Godefried van Reenen, bisschop van Utrecht¹⁵. Tot dit slod, noch tot de stad is geen toegang dan alleen, daar het aan bijde sijde van de weg Veenlande sijn. Het is derhalve door de natuur seer sterck, een doorgaande dijk loopt door de stad, henen en men kan er niet als door middel van dese dijk komen of over een klijn smal voetpadt, anders is het allerwege door ontoegangbare moerassen omringt, daar men genen voet op kan setten of men blijft daarin steken. Hierna vertelt Schoenmaker uitvoerig de geschiedenis in van Brevoort van 1246 tot 1674 toe. In de jaren 1672-'74 hield de bekende Barend van Galen, bisschop van Munster hier huis.

[97] [vW]
[vW 6-280]

LICHTEVOORT.

Lichtevoort is insgelyks een steedje met een slod en een poort bewaart, leggende als op de uysterste paalstede van 't graafschap ontrent een halve myl van Bredevoort en van Groll. Hierna volgen allerlei historische byzonderheden ontleend aan oude schryvers, zoowel over de heerlijkheid zelf als over de heeren uit het geslacht Bronkhorst en tenslotte vertelt Sch. hoe ook hier Bisschop Barend van Galen zoowel in 1666 als in 1672 met zyn troepen is geweest.

[99] [vW]
[vW 6-280]

BAAK.

Een heerenhuys gelegen in Gelderland, tussen de steden Zutphen en Doesburg. Het is een oud gebouw en heeft een diepen gragt rondom met een vasten brug en seer deftig geboompt nevens grassige wijden ook koorlanden, daar is ook een groote boeren woning by, leggende een wynig ter syde van de Heeren of algemenen wegh. De toegang daar heen is niet al te fraay, door de gaten, die in die wegh sijn. Dus (in 't H. S.) heeft Pronk het na 't leven getekent, als wy in den jaare 1730 daar samen waren.

[100] [vW]
[vW 6-281]

BONINGE OF BEUNINGE.

Is een dorp gelegen in 't Hartogdom Gelder, in het ryk van Nimwegen, niet verre van het dorp Ewyk, ontrent een uur van Nimwegen, aan de oversyde yan de Waal. De Kerk aldaar is vry out en vervallen. Dit dorp staat in de lijst op 1117½ morgen land, doch werd maar geschat op 1100 mergen 't moest bij de schatting in 1547 176 gulden opbrengen.

In dit dorp lyt een oud vervallen slod, genaampt Blankenburg hiernevens (in 't H. S) afgebeelt en na 't leven getekent door A de Haan de Jonge. Het behoort aan eenen heer genaampt Christiaan Rynhard, baron van Isendoorn. Als wy daar waren werd dit slodt, soo gebroken kelders als kamers door ordre van den heer wat opgeruymt om hem en de syne desnood daar te kunnen herbergen, alsoo het ook wat gerepareert wiert en wel insonderhyt, omdat aldaar een rentmeester soude op komen wonen.

100 [SB]

Blankenberg [waarsch. zelfde al Boninge]

h.i.

104 [Bh]

Barneveld ook Barreveld

Halma's woorden een Gelders dorp in de Neder Veluwe, dit dorp moest zijn quote opbrengen in de gemene schattinge van 750000 gulden in den jaare 1547 Soo moest dit dorp Barneveld voor sijn aandeel opbrengen een somma van f 1902-14st, sijnde dit dorp geschat van de 7 dorpen gelegen onder het quartier van Arnhem.

Beschrijving van 't Utrecht
3 dl p 133

Barnevelt is een treffelijk dorp, gelegen op de Neder Veluwe en behoeft in groote en aanzienlijkheid voor geen dorp van de Betuwe of Veluwe te wijken, het heeft de naam gekregen van t gerecht van Barneveld het staat noch tegenwoordig volgens het gebruik der roomsche kerkordeninge onder het bisdom van Utrecht.

De parochiekerk aldaar die aan Odulphus tot hun beschermheer had is lange jaren bekend geweest door eenen Frederik van Houthuijzen.

De dorpen Voorthuijzen en Garderen behoren onder t gerecht van Barneveld.

Barneveld een Gelders dorp en niet verre van den Stichts bodem gelegen het is een vrij groot dorp een bestrate weg als in de Steden dicht aan beide zijden betimmerd het heeft eer meer als minder 350 huizen zijnde een zeer groote gemeente gelijk ik gezien heb dat de kerk die al vrij groot is tot aan het portaal vol was, daar zijn echter noch al eenige roomsgezinden doch die moeten op het Stichts van Utrecht te kerke gaan sijnde een kleijn uurtse van daar gelegen Hier word den tol van het Huijs ter Schuur vergadert.

Aan het kuskel of doodsbeenhuysje aldaar leest men:

hier is geschiet rechtvaerdig recht
hier ligt de meester bij de knecht
hier ligt de sotte bij de wijse
De jongen bij de oude grijssen
hier ligt de Armen bij de rijken
Den vuylen bij den zuiverlijken
Anno 1717

Ant. Mat. Anal.
tom. V pag. 442

Als de wegen in de jaare 1441 in de voortijd begonden te droogen en dat men deselve soo te voet als te paart weder konde gebruyken soo trocken die van Utrecht en Amersfoort de Veluwe op tot Barrelt en daeromtrent omdat veele van hare vijanden haar aldaar plegen te onthouden alsmede tot Nieuwkerk, van welke het Sticht dagelijx veel overlast lede. de Gelderse hadden te Barnevelt een starckte opgeworpen dat die van Utrecht[niet ingevuld] en starck met roven en branden te werk gongen waarvan het dorp Barnevelt vrij een groot gedeelte moest uijtstaan dat aldus verricht sijnde trecken se op de Veluwe daer se het niet beter maekten.

Ant.mat. anal.
tom II pag 106

In de maant Julius des jaers quamen een gedeelte ruijters uyt Rosendael te Barnevelt vermeersterde den kerck en toorn sijnd te samen maer 19 stark, die van Amersvoort en Nieuwkerk quamen te Barnevelt en geschut bij haer dat ze voor de kerk plante, en schooten op den toorn doodende aldaer vier of 5 man, die vorders noch op den toorn waren hadden geern tot een Accoort gekomen dat dan ook eijndelijk werd toegestaen en de geene die op den toorn waren hadden haar geerne gevangen gegeven, die van Amersfoort antwoorden dat sij se niet in handen nemen en woude sij en moesten eenen geheten Jan van Schaffelaer te galmgaten uijtwerpen van den toorn dat die geene die op den toorn waren niet doen en wouden, doen sijde Jan van Schaffeler Lieve gesellen ik moet immer sterven, ik en wil u in geene last brengen, en gong boven op den tinnen van den toorn staan Sette sijn handen in sijn sijde en sprong van boven neder mer hij en viel niet dood mer doe lagh hij en wierd verder doot geslagen.

[107] [vW]
[vW 6- 280]

BORKELO.

Is een verheve plaas, gelegen an de revier de Berkel in 't graafschap Zutphen, synde omtrent 4 uren van die stad gelegen, daar de Berkel in de Drusiaanse gracht (dat is de Issel) loopt. Het is wel eer een drostamp geweest van het geslacht van dienselven naam en is leenroerig an 't hartogdom Gelder. Men vindt hier gewag van in een giftbrief van graaf Otto III van Gelder, op het jaar 1232 en in 't perkamentboek (het z. g. cartularium) van Utrecht op het bovengenoemde jaar daar verhaalt vindt, dat Hendrik van Borkulo (verkeerdelyk Blerdo genoemd) met de dochter van zekeren Rudolf, die eenige tyd te voren (te weten Rudolf) gerabraakt was, gekregen heeft de heerlykhyt van Couverden en Drenthe.

't Is een redelyk steedje tusschen Lochem en Winterswyck, met een deftig huys of Hof, alsoo bij desselvs inwoonders genaempt. 't Is gebout na de manier der steden in dat quartier. Als wij nu dese somertocht deden in den jaare 1729 was het soo warm als wy van buiten quamen, dat ik byna van myn selven was. Tot Borculo komende was het wederom soo kout, dat myn dienstmaagd Geesje Avens een warme stoof versocht te mogen hebben, doch sulx is myn meer gebeurt in 't rysen.

De kerkelyke regering tot Borculo bestaat uyt 4 ouderlingen, 4 diaconen, 2 kerkmeesters en 2 armmeesters. In dit steedje syn wynig roomsgezinden. De politieke regering is 4 burgermeesters en 8 gemeenluyden. Het steedje heeft ontrent 450 huysen verdeelt in zyn straten.

Het hof of 't Kasteel aldaar lyt even aan de eenensyde der stad, hebbende om sig twee gragten en een deftige singel, dewelke met hooge boomen beplant is, 't is een deftig dan (= doch) geen heel out gebouw, doch ik meen, dat het wel meer als eens verniewt sal syn. Van de stad daar na toegaande moet men eerst door een poort.

Hierna deelt de schryver de opschriften mede, die men aan de binnen en buitenzyde dier poort leest. Zy hebben betrekking op de heeren en vrouwen uit het geslacht Limburg-Stirum-Bronkhorst, die ook heeren en vrouwen van Borculo waren sedert 1397 of '98. De opschriften hebben betrekking op personen uit de 17e eeuw

By Brincks beschryvingen deelde ik al iets omtrent hen mede. Borkelo placht eene munt te hebben, welke door de wylen heeren aan de Vorsten van Gelder is . . . (Dit woord is onleesbaar.)

115 [SB]
[vW]

Balgoyen: (g.a.)

Is een dorp in Gelderland tussen Maas en Waal gelegen. 't Moest in de schatting van 1547, 194 g., 16 st. betalen. 't Behoort onder het rijk van Nymwegen, ontrent twee uren van die stad na de Maaskant, de Graaf en Ravesteyn. Dit dorp is in 't kerkelyke gecombineert met Niftrik en Keenth, 't heeft een mooy kerkje, pralende met een hooge spitz op de toorn, doch wanneer d'r gepredikt word sijnder zeer wynig toehoorders.

- [SB] Wel eer heeft hier een deftig slot gestaan, 't welk in den jaare 1672 door de franzen (is) geruineerd en van al zijn oude luyster niets anders vertoont als eenen lagen vierkanten heuvel (waar uyt ik eenig out ijserwerk van veelerleij soort heb sien graven) die rondom met Ruygte als boomen en kool begroeyd is.
- [119] [vW] BATENBURG.
[vW 6-282] Is een kleine stad in 't Hollands Gelderland, gelegen in het klijne landschap Maas en Waal met een Sterk Kasteel aan de Maas, twee mylen van Nimwegen en ook soo verre van Tiel gelegen, tussen Megen en Ravesteyn. Het was eertyts bemuurt en kond noch tegenwoordig stadsvryheden, hoewel het nooyt ter vergadering van de Gelderse staten beschreven is geworden en heeft daerenboven het recht van zilveren en goude munt te slaan. De inwoonders beweren, dat Batenburg het ouste slod in dese landstreek is en door de Bataviërs, wanneer die Sich van de Katten afgesondert, gesticht. Daarna vertelt Schoenmaker ons, hoe aanvankelijk de heeren van Batenburg op 't Slot woonden; reeds in de 12e eeuw worden zij genoemd. Toen deze in mannelijke lijn waren uitgestorven, kwam het aan Heer Willem II van Bronkhorst en Anholt, gehuwd met Johanna, dochter van heer Gerard van Batenburg. Heer Willem sneuvelde in 1328 bij Hasselt. Het slod bleef tot 1676 in het bezit der Bronkhorsten; toen gravin Johanna van Bronkhorst het door huwelijk aan graaf Johan van Hoorn bracht. Uit dit huwelijk zijn slechts 3 dochters geboren.
- [120] [vW] Nog deelt Sch. mede, dat twee heeren van Bronkhorst-Batenburg, Gerrit en Dirk in 1568 op last van Alva te Brussel zyn onthoofd.
Hij bezocht met Pronk en de Haan Batenburg in 1732 en deze beiden hebben het stadje en het slot naar 't leven geteekent. Het dorp (zoo vertelt de Haan ons, wiens aantekeningen door Sch. zyn overgenomen) heeft een oude Kerk met een lage toorn en 't bestaat voornamentlyk in een lange straat van den dyk binnewars strekkende. Het is met vrugtbare koornackers omringt, maar voornamentlyk munt dese plaas uyt door den overpragtigen en niwen burgt, beroempt als de ouste en schoonste van geheel Gelderland, en warelyk hetsy men aght slaat op desselfs outhyt, groothyt, beroempthyt en cirelykhyt, ofdat men het oge laat spelen op desselfs gelegenthyt, edele besitters of wel de bossen, hoven en plantagen, waarmede het slod omheynt is, ik sie gene redenen om te verhinderen, dat men het selve niet boven alle andere gestichten van dien aard, die in Gelderland gevonden word, soude stellen, de Graaflyke burght van het vermakelyk Buuren selve niet uytgesondert. 't Bestaat geheel uyt een rondeel, hebbende vyf sware ronde toornen met ciereyke kappen gedeckt, een ruym binnenplyn, seer prachtig betimmerd en ten dele na de gereguleerde bouwordre opgemaakt, voort ruyme zalen, lugtige vertrecken en swaire gewelfde kelders, alles met een breede en diepe graft omvangen.
Nevens het huys heeft men vrugtbare hoven, lommeragtige lanen en een aangenaam bosch, sig uytstreckende langs de Maas. 't Is met een hogen aardewal omvangen en op de wyse als het graaflyk slod van Buuren en 's-Heereberg, van welke men over eenen swaren brugh, die van steen is en op drie bogen rustende, tot in het slod is tredende, en geeft een seer deftig en vermakelyk uytzicht over de buytendyks liggende hove, op de zacht vloeyende revier, de Maas, na 't overgelegene Ravestynse land, dat word echter selden door sijne eigenaar, de graven van Bentheim, meen ik, met desselfs hofhoudinge vereert.
- [123] [vW] 't HUYSDER BEUKELAAR.
[vW 6-282] Is een heerenhuys, gelegen in Gelderland na de kant van Deventer, bij het dorp Twello en aldus na 't leven getekent door den Kunstschilder Cornelis Pronk, als wij in den jaare 1729 daar waren.
- 124 [SB] Bijland: eigenaardige teek. door J.S.
[vW 6-282] 't HUYSDER BYLAND, VAN OUTS HUYSDER HALT.
Is in Gelderland gelegen na de Maaskant, niet verre van de Graaf, onder het Nimweegse quartier (zie over Byland ook Brincks aantekeningen in G.G. van April 1923).
- 125 [SB] Beijlerbos: h.i.
is een heerenhuys gelegen onder Gelderland op de Veluwe tussen Amersfoort en barneveld.
- 126 [SB] Bevervoorde: h.i.
is gelegen in 't Hertogdom Gelder in 't graafschap Zutphen. Het is een adelyk havesaat, het huys is seer oud en sleght en met rode pannen bedekt en een hout gevel gelijk hier boven vertoont word en als wij in den jare 1730 daar waren na het leven nagetekent, daarom lijt een droge toegewassen gragt en is rondom seer vermakelyk met boomen beset, de lands douwe daar omtrent is seer goet.
- [128] [vW] BRANTSENBURG.
[vW6-283] Is gelegen onder 't hartogdom Gelder in het graafschap Zutphen, by het dorp Steenre (= Steenderen) en Bronkhorst. 't Is weleer een edelmanshuys geweest dus (in 't H. S.) is het na 't leven getekent als wy daar in den jaare 1730 samen waren. Daar is noch maar de voorpoort van en de grond van 't oude huys is met veel ruygte en boomen beset. [zie Frankenburg fol. 733]
- 130 [SB] Den Boel: (g.a.)
een nieuw gebouw in Gelderland in de betuwe tussen de stad Arnhem en Nimwegen omtrent tegenover Oosterhout; 't selve komt met zijn laanen aan de vaart, welke tussen Arnhem en Nimwegen ligt; 't behoort tegenwoordig aan eenen heer Smits.
- 131 [SB] Bangvrij anders het hof van Neurs (g.a.)
aldus genaampt, is gelegen in 't graafschap Zutphen en niet verre van didam tegens het klooster aan, het draa(g)t de naam van Meurs in de kaart sijnde het goed van de gravinne van Meurs, in dien tijd heeren van didam, het huys is afgebroken en is tegenwoordig maar een hogen koornacker, het heeft maar omtrent een half uur van Zeventer gelegen.
- 137 [SB] Beerekamp: (g.a.)

is een landhuys gelegen bij Nikerk. Is na mijn gissing ruim honderd jaar getimmerd geweest, behoort aan den heere Gerrit Cousijn benting (Bentinck) extra ordinarius gedeputeerde wegens de proventie van Gelderland, hij werd ook genaamt Jonker van Nikerk.

138-147[SB] Brakel in de Bom.waard: tekst met afbⁿ

148-157[SB] Bronkhorst: tekst met afbⁿ

165 [SB] Broekhees h.i.
is een heerenhuys in Gelderland na bij het Kleefse gebied en dus na 't leven getekent met den elterenbergh of hoog elten in 't verschieet. {zie 609}

172 [SB] Bijsteijn: (g.a.)
een Edelmans huys in Gelderland niet verre van het dorp putten en is aan de heere wegh gelegen, het is maar een gemeen huys hebbende rondom een vrij hooge aarde wal met dichte boomen beset waardoor het wijinig gezien wordt als van den genen die daar wesen willen. Puttersbroek ligt daar digt bij, 't welk bij regenagtige zoomers ordinair seer vogtig is, doch het was van dit jaar ongemeen droog also men een ongemeen droge somer gehad heeft. Het is hier ongemeen vermakelijk, soo van deftige en vruchtdragende landrij en gras gewas en zeer deftig geboomt, dat ongemeen lommerig is.
hierna twee goede afb.ⁿ

184 [SB] De Beyl (Beele): 1730
is een out Edelmans huys in Gelderland bij het dorp Voorst gelegen, het behoort aan een weduwe en als wij het na 't leven uyt tekende stond hetselve ledig en dewijl daar weijnig land bij is soo en konde dit perceel niet wel verhuurt worden, 't heeft veel houtgewas en rondom sag men deftige landen met granen, dat ongemeen deftig was om te sien, het lijd soo wat ter sijde van de algemeene wegh af.

185 [SB] Boonenburg: 1730 h.i.
een Edelmans huys op de veluwe gelegen niet verre van het dorp heerden aan het watertje de grift genaamt, ligt rondom in 't water met een vaste brugh gelijk boven getoont word en na het leven is getekent in den jare 1730 als wij daar waren. Rondom staan zeer hooge boomen en sijn aankomst is door een deftige seer brede laan komende van het dorp heerde en werd de kerklaan genaamt wijders sijn daar zeer schone en vruchtbare kooren landen. Den tegenwoordigen Eygenaer daar van is den heer H. dandel (Daendels) burgemeester van Kampen's broeder en schout te heerden.

187-190[SB] Boelenham: bij Wageningen (g.a.)
is een deftige buytenplaats gelegen in de heerlykhijt Hemmen in 't ampt van over betuwe omtrent een uur gaans van Wageningen sijnde noch een Edelmans huys welke de selfde naam van den boelenham voert gelegen omtrent een quartier uurs van doetikum aan den Issel. Dit boelenham bij Wageningen werd in den jare 1731 primo mij te aanvaarden te huur gepresenteert hebbende verschijde bouw en wijlanden. Het huys lijt rondom in zijn gragten, hebbende verschijde groote kamers, keuken, solders en kelders, stalling voor 12 paarden en meer. Dit huys en een voordelig duyvenhuys mitsgaders deftige tuynen boulant met zeer schone vrugt dragende boomen, alom parken, nevens verschijde laanen, speelhuys en vijvers, visserij in de rivier de linge en boden woning.
Het is seer commode gelegen om af- en aan te houden also de vraght wagens van Utrecht en Nimwegen aldaar op een half quartier uurs voorbij komen rijden.
{De verdere tekst bevat de heeren die B. hebben beseten.}

192 [SB] 't Hof ten Burg: 2 teekⁿ naar A. de Haan, 1731

197 [SB] Berghuysen (g.a.)
een heerenhuys in Gelderland gelegen omtrent Hattum en 't huys Meulekaten.

200-210[SB] Bommel en Bommelerwaard, met afbⁿ.

Deel II (B-H, 211-415)

211 [SB] Bruchem, het dorp. (g.a.)
[vW 6-177] Een dorp en heerlykhijt in Gelderland in de Bommelerweert gelegen, omtrent een uur van Bommel en niet verre van Halwynen (Herwijnen). In den jaare 1731 was heer van Bruchem W. van Coeymans¹⁶ out-schepen en Raad der stad Amsterdam, deze heer quam te sterven op den 17 mej des selven jaars op sijn buyteplaas Suyderburg bij Voorburg.

213 [vW] BENNEKOM
[vW 6-177] de schrijver vertelt alleen iets over de ligging, daarna komt hij tot

214 [SB] Baerle te didam 1731, naar A. de Haan h.i.
is een out heerenhuys van wijinig omslag gelijk men ook aan de tekening wel sien kan, het behoort onder het graaf{schap} Zutphen en is gelegen bij het dorp didam aan een kljn beekje tussen doesburg en Zeventer Als men dit tekende soo quam het toe aan [niet ingevuld] Schaep tot de baerle.

215-218[SB] Crevecoeur
[vW 6-177] Daarna volgen mededeelingen over de schans Crevecoeur, die hier minder thuis behooren daar zij evenals die over het fort St. Andries van krijgsgeschiedkundigen aard sijn.

219 [SB] Capel of Baak Capel: 1730 teek. naar C. Pronk
gelegen in Gelderland sijnde een Ruine van een oude Roomsche capel niet verre van 't oude adelijk huys baak op de weg na het dorp steenre en werd Baak Capel genoemd mogelijk omdat de

family van Baak in oude tijd deze kapel hebben doen bouwen. Deze kapel had een vicary doch door dien er geen onderhoud voor deze kapel en zijn bedinaars meer te vinden is, zoo is dit gebouw vervallen en staat maar allenig de oude muragie gelijk hierboven vertoont word en na 't leven is afgetekent in 't jaar 1730 als wij daar waren.

- 222-224[SB] Doorwerth: 5 teek.ⁿ naar C.Pronk
225 [SB] 2 prutsteek.
226-229[SB] tekst
230 [SB] teek. van voorburgt met tekst.
- 231 [SB] Dorp Didam: kerktoren nog met spits
- 232 [SB] Loel of huys te didam: 1731, teek. naar A. de Haan h.i.
Didam, Diem en in oude tijd 't heodem is een dorp met een heeren huys gelegen in Gelderland in het graafschap Zutphen tussen Deutekom en Zeventer niet verre van den Issel. Het heeft een groot distrikt en rondom het dorp veel heerenhuysen en is een redelijk Gelders dorp.....
In 't jaar 1609 werd daar de Meursse toorn, genaamt de bergvrede afgebroken, welke niet verre van den Issel stond en drie verdiepingen hoog was opgebout. Het selve had boven een yser luyk met een deurgat in de muur slaagwijze van onderen tot boven opgaande. Het gebouw was van duyfsteen, een teken sijner outhijt.....
- 233 [SB] Doddendal: 2 teekⁿ naar A. de Haan 1731 h.i.
[vW 6-178] Is gelegen tot Ewijk aan de Waaldijk. In 1731 werd het door C. Pronk en A. de Haan bezigtigt en afgetekent als 't hiervoor staat. Het is doenmaals een oude vierkante romp, sijnde rondom in een ringmuur besloten op wiens eene hoek noch een oude ronde toorn staat en is heden met riet gedeckt.
Men vertelt dat op de drie vorige hoecken van den ringmuur slagten diesgelijke toorns gestaan te hebben en buijten dese muur siet men eenen brede en ruijme vijver over welke men langs een ophaalburg binnen het slod gaat. Voorts is het gansche lichaam ten eenemaal van dese ringmuur vrij en afgeschijden, sodanig dat men binnen denzelve rondom het huijs kan wandelen en vertoont deze muur aghter het huijs noch eenige sware gewelven en bogen. Een gangpad langs de borstweeringe sijnde op die selve wijze als in 't huijs 't Abcoude, voorts sijn de muuren seer gehakelt (gescheurd, stukgehakt) en an stukken geschoten door de Franzen in den jaare 1672 en 1702, doch een of wel meeste gedeelte is tot het bewonen bequam gemaakt, ten deele tot verblijf van den heer eigenaar, den Hoogedelen heer Diderik Johan baron van Stepraad, heere van Loendersloot, Oukoop, Niewbeek, Slangenburg enz., sijnde een roomsgesint heer, die ook de overige gemacken van het huijs laat bewonen door eenen roomschen pastoor, welke sijn kerk is houdende in een onderaarsche kelder van dat slod, 't welke tot dat gebruik vrij net is opgemaakt en soo ruijm dat er meer dan 800 personen door den dienst sonder verhinderung in 't gehoor kunnen komen en deselve bijwonen.
- 235 [SB] Drakenburg: teek. naar C. Pronk 1735 h.i.
geen ligging, geen tekst
- 236-237[SB] Driel: in Neder Bet. teek. van A. Sch. 1728
- 238 [SB] Drempt: g.a.
- 240 [SB] Duystervoorde A° 1692 (zie 280) geen naam van den teekenaar h.i.
- 242 [SB] 't huys Drumel gelegen bij Tiel; teek. zonder naam en jaar h.i.
- 243 [SB] het huys Pol te Drummel: teek. naar C.Pronk 1733
- 244 [SB] Drummel, of DRUMELLEN, is een Gelders dorp gelegen tussen Maas en Waal ten Zuyden van Tiel; 't is een kljn dorpje
[vW 6-178] 't Is in 't kerkelijke met het dorp Wamel gecombineert 't heeft een oud kerkje, doch de meeste ingesetene van dit dorp zijn roomsgesinden. Het behoort onder de ampten van tussen Maas en Waal en legt aan de Waaldijk, maar omtrent een uurtje van tiel hier legt een havesaat de pol genaamt, 't is van wijng aansien, doch 't is echter door den konstminnaars C.Pronk en de Haan na 't leven getekent en beijde hier voor aangewesen.
- 245 [SB] 't huys Drost g.a.
is gelegen in de tielerwaard, niet verre van de stadt tiel tussen de dorpen of gehuchten Sandijk en Oyen niet verre van de rivier de Waal.
- 246-250[SB] Deutecom: teek. zonder naam en jaar
- 251 [SB] Deutecom: teek. naar C. Pronk, 1730
252 [SB] tekst
- 253 [SB] Dieden: teek. van het dorp naar A. de Haan 1732
254 [SB] een dorp aan de Maasdijk gelegen schuyns tegenover batenburg en behoort onder Gelderland en 't ampt van tussen Maas en Waal doch rondom leght het in 't gebiet van Ravesteijn als ingesloten. 't Is hier vrij boomrijk 't geen aangename gesigten en wandelwegen uytmaakt en dat langs den dijk die hier vrij veel voor land heeft. Den toorn die daar staat is vrij dik en grof. Wijng Gereformeerden ledematen zijn hier.
- 256 [SB] Diepstegen: teek. naar A. de Haan 1731 h.i.

een hofstad gelegen in Gelderland in 't graafschap Zutphen, aan den ouden IJssel, tussen het stadje Deutekom en Burg. Hetselve word een havesaat genoempt en behoort aan den heer N. Waal drossart van 's Heerenberg. Deze havesaat of heerenhuys is van seer wijng aansien doch in eenen smakelijken oord gelegen, het is maar een groot boerenhuys en nevens de schure een laagh huysjen van steen gebout met een zoldering met roode pannen gedeckt; en is een nieuw gebouw. Dus is het door mijn vrienden C.Pronk en A. de Haan na 't leven uytgetekent in den jaare 1731.

257 [SB] het oude huys te Dieren: teek. zonder naam en jaer
258-260[SB] tekst met afbeeldingen.

263-267[SB] Doesburg

268 [SB] 't huys te Druten teek. naar A. de Haan 1732 achterzijde.

Druten in Gelderland gelegen is een fraai dorp en heeft een tamelijk aansienlijke kerk en een adelijk huys hierboven na 't leven vertoont en getekent door den konstliefhebber Abraham de Haan junior in 't jaer 1732. Het is de woonplaats van de heeren van Druten 't welk berugt is om sijn boomrijke plantagie en ongemeen vrugtbare boomgaarden en koornackers. Den tegenwoordige besitter van dat huys en heerlijkheit is Johan Hendrik van Deelen beschreven in de Ridderschap des quartiers van Nimwegen. In 't kerkelijke is Druten gecombineert met Afferden.

269 [SB] het dorp Druten en het huys Druten teek.ⁿ naar C. Pronk 1732, huis van de voorzijde.

272-274[SB] Doornenburg met 4 teek.ⁿ naar C. Pronk. 1732.

[vW 6-178]

Is een dorp met een slod in de Opper Betuwe in Gelderland aan het begin van de Linge gelegen. Hier was in de Roomse tijd een parochiekerk. Otto graaf van Gelder schonk in den jaare 1255 een gedeelte van de tienden 't welk hij plagt te hebben aan het klooster 's Gravendale. Tegenwoordig word Doornburg met het dorp Panderen door één kerken leeraar bedient staande onder het Classis van Nimwegen. Het slod getekent door den konstenaar A. de Haan de jonge na 't leven werd hierbij vertoont, op welk huys sij gevonden hebben 32 wapenschilden. (Deze worden in 't H. S. alle opgesomd.) Het huys was gebout volgens het bijstaande jaargetal in 't jaer 1565 en verniewt in 't jaer 1660.

275 [SB] dorp Deijl: g.a.

276 [SB] Dortshuys anders Bosloo: teek. naar C. Pronk 1732.

h.i.

een heerenhuys in Gelderland op de Veluwe tussen Gietelo en Middelbeek en dus na 't leven getekent door C.Pronk als wij daar in den jaare 1732 waren.

277 [SB] Doodeweert: teek.ⁿ naar A. de Haan 1732

h.i.

boven: dorp, onder: slot. het slot is echter Doornenburg.

278-279[SB] Een Gelders dorp gelegen in de Betuwe niet verre van de Waaldijk tussen de steden Nimwegen en Tiel.
[vW 6-179]

De wagens die van Nimwegen rijden van of naar Utrecht wanneer het droog weer is, rijden hier van den dijk af dwars door de Betuwe, genaamt de Dalwegh. Dit dorp en Hierne hebben samen een predicant, en 't heeft ook een kornmolen. 't Is al een fraaije buurt met goede huysen 't bouwland is hier omheen vrij goet en bestaat meest uijt een sware kleijgrond.

De schrijver deelt ons verder nog mede dat het tijdens graaf Reinoud I in 1315 een dorp was gelegen op een lage, onveilige en volklooze plaats. In de parochiekerk was een zeer kostbaar kruis maar in de "bijgeloovige" roomsche tijden is dit kruis naar Arnhem overgebracht, omdat het in zoo'n onnoozel dorp niet thuis behoorde. Te Arnhem werd het in de Collegiale kerk van St. Walburg geplaatst. De parochiekerk te Dodenwaard werd met toestemming van graaf Reinoud door den toenmaligen bisschop van Utrecht Guido van Avesnes (broer van graaf Jan II van Holland en Henegouwen) bij de Arnheemsche kerk ingelijfd.

280 [SB] Duystervoord g.a. geen tekst (240)

281 [SB] Dornik g.a.

.....Al hier heeft al vroeg een slod gestaan en wierd hetselve in den jaare 1354 in de broeder twist van Reijnold en Eduard van Gelder door de laatst genoemde als hoofd van de Bronkhorstige factie ingenomen en ten deele verwoest.....

In den jare 1466 wierd dit slod weder verwoest door Adolf Hertog van Gelder, omdat de eijgenaer daarvan de zijde van zijn vader Arnold aan kleefde. In den jaare 1585 op dit slod een troep staten volk gelegerd zijnde die het selve verlieten op de overkompst der spanjaarden onder haultepenue.

283 [SB] Duckenburg 2 teek.ⁿ: huis en oranjerie

284 [SB]

.....In den jaare 1585 als den spaanse veltoverste de staatsche volkeren voor Nimwegen in de schans Knotsenburg leggende deed de vlucht nemen soo heeft hij sijn {weg} over Nimwegen vervolgende sig meester gemaakt van het slod Duckenburg houdende daar en daar ontrent seer sleght huys en staken het slot in brant als zij vandaar trocken toen is het blijven leggen en hier wert noch een brock daarvan getoont nevens een ander huys daar bij gebout. Het behoort tegenwoordig aan de broeder van den graaf van Schuylenburg welke heer voornemens was om aldaar een nieuw huys te bouwen en was in den jaare 1728 al besig om de materialen bij de andere te brengen sijnde aldaar een deftige oranjerie gebout gelijk hier nevens getoont word en door C.Pronk na 't leven is afgetekent.

286 [SB] 't Huys te Eep: teek. naar C. Pronk 1730

h.i.

Domselaar of 't huys te Eep is een out Edelmanshuys in Gelderland aan het dorp Eep, op de Veluwe anderhalf uur van Koningsloo. Het is een ouderwets gebouw en lijd in eenen vermakelijken oord en aldus na het leven afgebeeld door C.Pronk als wij in den jaare 1730 daar waren. Voor ontrent 6 jaaren geleden braken bij nacht eenige schelmen in het huys, die den heer van Domselaar handen en voeten bonden, des gelijks ook de dienstmaagt. Deze gauwdieven hadden haar onkenbaar gemaakt en stalen

aldaar alles wat zij mede dragen konden. Naderhand zijn deze dieven gevangen genomen en tot Arnhem gebracht en bevonden dat het hoog duytsse joden waren, die dan ook na haar verdiensten gestraft zijn. Den heer Domselaar om sulke ontmoeting niet weder onderworpen te zijn, brak met sijn woning op en week na Amsteldam; zeer ontstelt zijnde wegens dit geval is niet lang daarna tot Amsteldam overleden en de plaas wierd verkocht.

- 288 [SB] Dinxperlo: g.a.
- 289 [SB] St. Antonis kapel tot Deest: teek. naar C. Pronk, 1732, en tekst
- 290-291[SB] De Duffel:
- 292 [SB] Dam: g.a. tussen Zutphen en het huys de Voorst
[vW 6-180] Een heerehuys in Gelderlands derde quartier in het schout-ampt van Zutphen. In een brief van Reijnoud grave van Gelder van de jaare 1324 van de vrijheid van de Lobeeksche tol vind men tot medetekenaar Evert van den Damme. 't Is gelegen tussen Zutphen en 't huys te Voorst.
- 293 [SB] Dalem: teek. naar A. de Haan 1734 h.i.
293-299[SB] verkoopcondities der hooge heerlijkheit D.
294 [SB]De hooge heerl. zal worden verkogt met het groote heerenhuys, landerijen, erven
- 299 [SB] Deelen: g.a.
Is Gelders en in de kaart bekent bij barnevelt, doch het is daar wel vier uren vandaan op de veluwe gelegen op de wegh na Arnhem; het is maar een herberg en een ordinaire plijsterplaas voor de hessen karren en diegene die sig daar eens wil ververssen daar ontrent in die gewesten vind men noch adelijke dames welke de naam van Deelen voeren en wonen ook tot Harderwijk. [vW: zie hiervoor bij Oudenaller en Aller]
- 300 [SB] Elspeet teek. naar C. Pronk, 1730.
[vW 6-180] Een Gelders dorp aan de Veluwe soom 't welk dorp tot een plijsterplaas strekt voor de ordinaire post of vracht wagens die van Harderwijk over 't Loo en Deventer of Zutphen rijden. De huysen staan er wat verstrooyt gelijk in Gooijland en dus na 't leven getekent door den tekenmeester Cornelis Pronk als wij in den jaare 1732 daar waren. De Inwoonders van dit dorp en de omgelegen boeren zijn door den bant redelijk welgestelde luijden, die hier ter kerke komen, en wel soo dat dese kerk of dorp geen armen tot haar lasten hebben. Niettegenstaande deze welgestelthijt dezer dorpelingen en omgelegen landluijden wort er in de kerk de ordinaire almosen vergadert en besteet daar het meest van noden is. Men hout het vergaderen daarvan in 't gebruik, of het door de tijt quam, dat men 't mocht van noden hebben. Het land dat vrij goet is word ordinaris met rogge en boekwijt besaait dat toen wij daar waren deftig stond. De inwooners aldaar bestaan meest uijt gereformeerden. Het kerkje quam mij seer out voor en heeft een koor. Het meeste gedeelte van de toorn bestond uit "duijfsteen."
- 301 [SB] Engelenburg: teek. naar C. Pronk, 1732. h.i.
Is een heerenhuys en heerlijkheit in Gelderland op de veluwe tussen de stad Deventer en Zutphen {?} en dus na 't leven getekent als wij daar in den jaare 1732 waren door C.Pronk. Ik vinde in den jaare 1645 de heer Andries Bicker Gerritsz burgermeester der stad Amsteldam heer van Engelenburg²¹ en tot een²² der burgrije. Deze heer is negenmaal burgemeester geweest.
- 302 [SB] 't adelijke huys Eese: teek. naar C. Pronk, 1729
is een adelijke hofstad gelegen in Gelderland tussen de stad Lochem en Zutphen in een ongemeen vermakelijke landstreek; om het huys is een bosch met ongemeen deftige laanen en zwaar geboompte, daar het oog sig op verlustigt; bij het huys is een lopent beekje, dat van Lochem afkomt en bij het dorp Almen in de berkel valt lopende na Zutphen, daar de berkel sig in de Issel ontlast. De baron van Lintelloo, drost en hoofdofficier van brevoort is daar heer van¹⁷, onder welke drost ampt ook behoren de dorpen alten, wenterwiek dinxperlo en
- 303 [SB] Everdine weert: teek. naar C.Pronk, 1732. h.i.
is een langwerpig eijlantje en is in de Maas gelegen tussen Mook en Kuyk; op dit eijlantje is een heerenhuys gebout en dus na 't leven afgetekent door C.Pronk in den jaare 1732. Het is niet seer out en van geen groot belang; men vind aldaar zeer deftige fruytboomen ongemeender als op andere plaatsen en is meer een seer goede gelegenthijt om vis te vangen, die er overvloedig is. Wanneer de fransen in den jaare 1702 Nimwegen besprongen hadde de Nederlandsche staat hier een schans, die door de fransen wierd opgeëijst, doch wierd niet overgegeven. Dit eijlantje behoort onder het land van Kuyk.
- 304 [SB] Eeskoten: g.a.
Een ridderhofstad of kasteel gelegen in Gelderland op de Veluwe, hebbende de heerehuysen Laar en Otterlo tot gebuuren en is ontrent vier uren ten noord westen van Arnhem gelegen.
- [305][Bh] Eschoten aan de meulenbeek
Eschoten is een dorp in Gelderland op de Veluwe gelegen aan het watertje genaamd de meulenbeek
NB de afbeelding is een gewone dorpstoorn met een soort kerk eenige woonhuizen en digtbij een koorndmolen. (Otterlo met de Harskampermolen?)
- 306 [SB] 't huys Enspijk } teek." naar C. Pronk, 1722
de kerk tot Enspijk }
[vW 6-179] Enspeijk staat onder den naam Henspic op het jaar 885 vermeld bij den historieschrijver Regino (Hist. beschrijving v/h. Utr. bisdom), sijnde een dorp daar de Rijn en de Waal van malkanderen schijden en de Betuw van weerskanten met hunne holten (?) omvangen. Het is ook de plaas daar de veltheer der

Normannen Godefroy¹⁸ die Vrieslant toen met een zeer geweldige of geweldenarije onderdruckte den gesante van Karel de Dicke¹⁹ ging ontmoeten en daar deselve gesanten het gehijligde recht misbruijkende den voornoemden Godefroy vermoorden, 't welke bij den bovengenoemden historieschrijver Regino op het gemelde jaar breder vermeld staat.

Tegenwoordig behout het noch het beste deel van sijn oude naam als namentlijk Spijk²⁰ en heeft volgens het schrijven van (den bekenden reeds vaker door mij genoemde kroniekschrijver) Gouthoeven een kerk met een moijs spits.

- 307 [SB] daar staat ook een seer out kasteel, bijde {dat zijn de kerk en het kasteel} gaan hier nevens en in den jaare 1728 als het mijn vrient C.Pronk op dien tijd daar was; dat kasteel quam aan C.Aerssen want hij hadde hetselve van den Ridder Gerrit Renoy gekocht, doende hetselve op 't nieuw wederom optimmeren; 't is gelegen aan de Linge tussen de dorpen Rump en Meeteren.
- 308 [SB] het dorp Ermel: 2 goede teek.ⁿ zonder naam en jaar.
- 309-310[SB] het dorp Ermel: teek. naar A. de Haan 1731 en tekst.
- 311 [SB] dorp Eede: teek. naar C. Pronk, 1731
- 312 [SB] dorp Eede: 2 goede teek.ⁿ zonder naam en jaar.
- 311-314[SB] tekst.
- 315 [SB] Erkelens:platte grond zonder naam en jaar.
- 316 [SB] blank.
- 317 [SB] Elden: g.a.
- 318 [SB] Elden: 2 teek.ⁿ van A.S., 1728
- 319 [SB] Elista: Elst g.a.
- 320 [SB] Ellingen: g.a. {is Ellecom}
- 321 [SB] Elburg: teek. zonder naam en jaar.
- 322 [SB] Elburg: teek. zonder naam en jaar
- 325 [SB] Elburg de kerk 1602, teek. zonder naam.
- 326 [SB] Elburg: stadhuis en kerk, teek. naar C. Pronk, 1732
- 328 [SB] Elburg: poorten en klooster, 2 teek.ⁿ naar C. Pronk, 1732.
- 329 [SB] Elburg: 2 teek.ⁿ naar C. Pronk, 1732
- 321-331[SB] Elburg, tekst.
- 332 [SB] Echteld: de kerk, teek. naar C. Pronk, 1728.
- 333 [SB] Echteld: 't huys, teek. naar C. Pronk, 1728
- 334 [SB] Eekhout [SB] teek. naar C. Pronk, 1732.
- Het huys genaamt Eekhout, vanouts voerden het de naam van Roosenburg gelegen in Gelderland bij Elburg en aldus getekent na 't leven door den konstschilder Cornelis Pronk.
- 335 [SB] Echt: g.a.
.....dicht bij dit vleck staat een sterck slod, hetwelk bij den inval van Keijser Maximiliaan de eerste in den jaare 1193 belegert en na eenige dagen niet zonder grote bloedstorting veroverd werd, hebbende de burgtaten hetselve onder gunst van een donkere nacht verlaten, doch het wierd nadat den Keijser vertrocken was door de Gelderse wederom verwoest. Het Echterbosch dicht bij Echt heeft er zijn naam van bekomen.....
- 336 [SB] het dorp Eep: teek. naar C. Pronk, 1730
- 337 [SB] het dorp Eep: teek. van A.Sch. 1730
- 338 [SB] Eijbergen: 2 teek.ⁿ (kerk, dorp) naar C. Pronk, 1729.
- 339 [SB] Eijbergen: dorp, teek. van A. Sch. 1729.
- 340 [SB] Est (in de tilerwaard) g.a.
- 341 [SB] Emaus: g.a.
is een klooster geweest in Gelderland, doch nu in een brave boerderij verandert en laad sig dus zien getekent door C.Pronk 1731 {teek. ontbreekt} het ligt in de heij doch een wel uytgekozen plaas van de Monniken om zijn bekorelijkhijs in een schoon geboompt. De geestelijke broederen hebben meest altijd haar ter neder geset daar ze bemerkten dat het vette der aarde haar ten deel zoude zijn. Het is niet verre van Harderwijk gelegen. Het behoort aan de Juffrouwe van Deelen tot Harderwijk, 't huys leijt op een hoogte en heeft een droge gragt met een vaste brugh. (zie 299)
- 342 [SB] blank
- 343 [SB] Etten: g.a.
.....-Dicht bij Etten staat het slod Middeler het welk den van Dorten plagh toe te komen. (in margine staat: "Slichtenhorst pag.78"; deze verwijzing is onjuist, evenals het hier meegedeelde)
- 344 [SB] Ewijk: teek. naar A. de Haan, 1731 h.i.
.....In dit dorp lijd het huys of slod Doddendal, gelijk boven te sien is.
- 345 [SB] Ellekom aan de Meulenbeek bij Dieren
Ellekom in een ander gesigt

- 2 goede teek.ⁿ zonder naam en jaar.
- 346 [SB] tekst
347 [SB] blank
- 348 [SB] Eck: g.a.
- 349 [SB] Etten: dorp, teek. naar A. de Haan, 1731.
- 350 [SB] huys Overeng te didam: teek. naar A. de Haan, 1731 h.i.
{het is het nu nog bestaande huis doch binnen een natte gracht gelegen}
- 351 [SB] blank.
- 352 [SB] Emeren of Hamerdonk: teek. naar A. de Haan, 1731.
Eemeren of Hamerden (zie 481) een heeren huys gelegen in Gelderland onder het graafschap Zutphen tegens het Hertogdom Kleef omtrent een half uur van den Rijn tegenover huissen tegen westervoort aan de weg na duiven sijnde een oud gering huys. Het behoorde in den jaare 1731 aan den heer la Rocque en Holtzius predicanten te Groningen.
- 353 [SB] Engelenburg: {bij Herwijnen} teek. naar C. Pronk, 1735; h.i.
geen tekst.
- 354 [SB] blank.
- 355 [SB] Frisselsteijn: teek. naar C. Pronk, 1735; geen tekst.
{Frissensteijn te Herwijnen}
- 356 [SB] blank.
- 357 [SB] dorp Gelselaar: teek. naar C. Pronk, 1732.
- 358 [SB] Ginkel: goede teek. zonder naam en jaar. h.i.
tekst verward.
- 359 [SB] Ginkel: teek. naar C.Pronk 1731
- 360 [SB] dorp Geesteren: teek. naar C. Pronk, 1732.
- 361 [SB] kerk te Gendringen: teek. naar A. de Haan, 1731.
362 [SB] tekst
- 364 [SB] Geldersche toorn: teek. naar C. Pronk, 1732.
- 365 [SB] huys Gieteloo op de Veluwe: 2 goede teek.ⁿ zonder naam en jaar. h.i.
366 [SB] een heerenhuys gelegen in Gelderland aan de Veluwe zoom dicht aan den Issel tussen de steden Deventer en Zutphen het dorp Gorssel dat aan de andere zijde des Issels ligt is daar ontrent tegenover. In den jaare 1576 hebben die van deventer den hof te Gieteloo belegert.
- 367 [SB] Groot Watergeer: teek. zonder naam en jaar. h.i.
Is een heerenhuys buyten Nieuwkerk ontrent een quartier van daar gelegen na de zeekant toe 't lijd rondom in een droge gragt met een vaste brug aan de gemene wegh in een vermakelijk geboompt, 't heeft rondom wijland tot aan de zeedijk toe. In den jaare 1731 den 22 augustus heeft den heer Hector van Glinstra dat huys Groot Watergeer te koop doen vijlen aan de meest daarvoor biedende en was gelegen onder het ampt van Nijkerk en wel dicht onder de vest langs de vaart, bestaande in een deftig huys met verschijde vertrecken, groote schuur, hof en boomgaard, allees en ander houtgewas en ongeveer 52 morgen arkemeens land zijnde weij-, bouw- en tabaxland, doch de hofstede is niet verkocht also deselve te wijng geld zoude gelden. In een glas stond dit bovenstaande wapen van den heere van Schagen, haringhuijzen en kolham, wouwe wassenaeer.
Klein Watergeer ligt tegenover dit Groot Watergeer in een plijsirig bosch, doch is maar een boere woning
- 368 [SB] Groot Erentel: g.a.
een heerenhuis in Gelderland ontrent een uurtje noord oost van hoeflaken tussen Nieuwkerk en 't huys ter Schuure.
- 369 [SB] blank
- 370 [Bh] C pronk grensvoort Anno 1729
Grensvoort een heerenhuijs en hof gelegen in Gelderland aan de Veluwezoom omtent een uur van Wageningen bij het dorp Rinkom het behoort den Heer van Golsteijn burgemeester van Zutphen rekenmeester der kamer van Arnhem
Het huijs ligt rondom in t geboompte in een zeer goede landstreeke en uijt kragt van dit Adelijk goed heeft de Heer aldaer de vrije jacht. 't Is dus na t leven getekend als wij in den jare 1729 daar waren door den tekenmeester C Pronk.
Grensvoort welk huis door den Heere van Lijnden gebout is en door haar beseten wierd soo is het oude te swak en te slecht wordende afgebroken, en dit nieuwe daar weder gebout en veel deftiger gemaakt, het geboompte bedekt het huijs en daar is ook rondom veel hout om te kappen en sijn door de eijgenaer Golsteijn vele schone soo wij als boulanden, daaromheen gelegen aangekocht.
De Jesuiten hadden hier voor eenige jaren haar intrek gehad, maar nu sijn de voor eenige jaaren van daer door ordre der Staaten weder verrocken Sij bedienden de Rooms gesinden van Wageningen Renkom en de daer om heen gelegen plaatsen aan de Rijn of Veluwe, en wanneer dese Jesuiten door ordre als boven van daar vertreckende was wierd sijn plaats wederom vervuld met een priester van de Hollandsche geestelijkheid sijnde een Jansenist

In den jaere 1371 op den IV dach van December sterft Reijnout hertoge van Gelder latende geen kinderen na doch doen wierd Gelderland in twee partiejn gedeelt want de Hekers ontfongen de Gravinne van Kleef oudste suster van den overleden Reijnout en de Bronckhorsten wilden onder de regering van een vrouwe niet staan maar sij namen de oudste soon van de hartoginne tot hunne beschermheer aan sijnde deze Willem van Gulick, dese sijn moeder was een jonger suster als de eerstgenoemde gravinne van Kleef, door deze tweespalt ontstond het oorlogsvuur door geheel Gelderland hetwelke wel zeven jaren geduurt heeft.

Arent van Hoern bisschop van Utrecht was van gedachten dat de ouste suster voor des jongste susters soon moest gaen en dat die met recht hertochinne van Gelerland moest zijn. hierom soo quam hij haer ook te hulp en maakte met den Heer van Gennip een huwelijk als dat grave Jan van Bloijs tot gemalinne dese vrouwe soude nemen.

Hierop soo versaamde den bisschop en den bovengenoemde graaf Jan een magtig heir bij den anderen sij kregen den graaf van der Mark en Kleef Jonkheer Dirk van der mark nevens veel meer andere ridders en knapen tot hare hulpe, met dese magt quamen se voor het hujs Groensvoorde dat aan haar werd overgegeven. togen vandaer naar Arnhem dese ontfangen mede de vrouwe en de grave van Bloeijs en swoeren hem hulde.

372 [SB] Gammeren: 2 teek.ⁿ zonder naam en jaar. h.i.
373 [SB] Gammeren

..... Daar is een out adelijk huys, waar van hier nevens de afbeelding der ruinen te sien is. Den 12 mej des jaars 1729 heeft den heer Steven Baron van Rantwijk, heere van Gammeren.....

374 [SB] Golsteijn: teek. zonder naam en jaar. h.i.
[374] [Bh] golsteijn een heerenhujs gelegen in Gelderland aan de leckdijk in de Neder Betuwe over Wijk te Duurstede.

375 [SB] t huys Glinthorst: goede teek. zonder naam en jaar. h.i.
gelegen in Gelderland op de Veluwe bij het dorp lunteren ontrent twee uuren Zuyt Zuyt West van voorthuizen ontrent een uur van Rijnsouw.
Den heer Baron van Wijnbergen, heer van de Glinthorst was in den jaere 1732 wegens Gelderland.....-
Jonkheer van Wijnbergen heer van Glinthorst en Klarenbeek houd sijn woning tot Arnhem.

377 [Bh] C P het dorp garderen Anno 1731
Garder of Garderen is een Gelders dorp gelegen op de Veluwe na de kant van de Zuijderzee hebbende een dicke en stompe toorn sonder spits en lijt in t geboompt. Hieromtrent staat een put van een ongelofelijke diepte en aen 't Uddelermeer de ruijneschans van welke de ingesetenen sich inbeelden de eene gemetzelt en den anderen gegraven te sijn door de Reusen. (Sligtenhorst Geld gesch p III)
Van de bourschap Stroo bij Garder is gesproten Johannes Anastasius ofte Verstegehen soon van eenen Gerardarens die hoewel onder het gild behoorende van de eenvoudige en geensins diepsinnigste Godtgeleerden nog tans bij sommigen neffens en boven de hoogste mannen van sijn tijd werd gesteld. Hij heeft (gelijck uijt sijn eijgen getuijgenis is af te nemen) bij de ses jaren te Garder geleert en om dat men mede bij hem vond eenige schriften waerbij de Pauselijke afgoderij werd over den hekel gehaald en gelasterd heeft men hem op nieuwaersdag 1550 binnen Arnhem gevangen gebracht, en meest op de aenklage van Frans Son, en eenen Gruwel gewesene abt tot Zwol hem tot eenen sondigen wederroep gedwongen, den volgende maant wiert hij te Hattem op den toorn van den Burght verseeckert en een vonnis van Eeuwige gevanckenisse hem voorgelesen, waer uijt men hem verlossing beloofde soo hij maer sijnen veder of pen voor de Paus wilde gebruijcken, en dewijl sijn gemoet tegens dese dreijgementen steijft en onversettelijk staen bleef wiert hij eerst in wintermaand des jaers 1551 van den toorn gelaten nae voorgaende verborging van niet uijt het hujs te sullen wijken en anderhalf jaer in die bangheijt gehouden sijnde is in den jare 1553 met scherpe bevelen van binnen 14 dagen van Hattem nae Leuven te moeten reijsen om aldaar drie jaren te besteden in de verborgentheijt van Roomse geloof aen te leeren, daer hij echter nae drie dagen van daar is geschyden, of sijn gevanckenis ontweken hebbende naderhand een boeck genaamt een kort onderricht voor het Christelijk geloof ingestelt en uijtgegeven.

An Matt de noblitate
IV B.p 1071

Ik Gerard Voet der rechten dochter Candelaer en Stadhouder der Leenen des Furstendoms Gelre en Graefschaps Zutphen doe condit dat voor mij en mannen van Leen hier nae beschreven erschenen is Hendrik van Meurs, ende heeft als oom en mombert tot behoef sijner nicht of halve broeders soons dochter Agnes van Bijler te leen ontfangen een Wiltforster goet genaamt het goet Wedichem mijt alle sijne toebehoren (gelegen) in den lande van Veluwen in den ambte van Barnevelt, in den kersspel van Garderen zuijtwaarts streckende op de beke an den Furstendom Gelre en Graefschap Zutphen ten Zutphensche rechte met een pont goed Golts te verheergewaden leenroerig gelijck t selve gemelter Agnes deur afsterven hares broeders wijlen Johan van Bijler is is aengeerft ende heeft gedachte Henrick van Meurs van harentwege daarvan hulde en eedt van trouwe gedaen en geloof den Furstendom Gelre en Graefschap Zutphen sampt der overigheid van dien trouw hold en gehoorsam te sijn ende alles te doen wat een goet en getrouw leenman sijnen leenheer schuldig is en behoort te doen desgelijcken Agnes van Bijler en hare erven soo duck des noot gebeurt ende sal elck een erledicht oock doen sullen Bebeltelijk in alle meergemelte Furstendom en graafschap sampt eenen ideren haers goeden Rechtes sonder archelist hier sijn over en aen geweest als mannen van heer Jasper van Hattem - deurwaarden des Hof van Gelderland ende Gillis van Engelen des te oirconde en getuijgenis van waerheit heb ik Stadholder voornoemt duck genante Furstendom en Graefschaps zegel aan desen brief doen hangen. Geschiedt te Arnhem op Dinghsdagh de 11 des maents december in t jaar ons Heeren en Saligmaker gebeurt MDCIV(1604)

379 [SB] Gent: tekst.
380 [SB] het dorp Gent: } teek.ⁿ naar C. Pronk, 1732.
huys te Gent: }

- 381 [SB] het huys te Gent dat met zijn stallinge bijna ja tot op den dijk staat, welke aan het huys selve verbonden zijn. Dit gebouw is een modern gebouw gelijk aan de tekening in den jaere 1732 door Pronk daarvan gemaakt kan gezien worden. Het staat in een ongemeen deftige plantagie maar is laag van Randen en Dack; het behoort tegenwoordig aan den heer Majoor de Villattes soo het huys, dorp als de geheele heerlijkhijt.
- 382 [SB] 8 wapens
- 383 [SB] Gelder: stad en plattegrond, 2 teek.ⁿ zonder naam en jaar.
384-386[SB] tekst.
- 387 [SB] Groll: 2 teek.ⁿ zonder naam en jaar.
388-393[SB] Groll: tekst
394 [SB] Groll: teek. naar C. Pronk, 1729.
395 [SB] Groll: teek.ⁿ zonder naam en jaar.
396-404[SB] Groll: tekst.
398 [SB] Groll: pl. grond met afbⁿ. v/h kast. Marreveld naar Blaeu.
- 405 [SB] Hardenburg: teek. naar A. de Haan, 1731.
gelegen in Gelderland en 't graafschap Anholt en wel op deze manier. 't Hertogdom Gelder en 't vorstendom Anholt werd hier door een waterbeekje geschijden, welk beekje door het bouwen van het boven gemelde nederhof gedempt wierd, waardoor het dan op de Gelderse gront mede is gebout; echter heeft dit goet of heerlijkhijt niet te gelden in de belasting van Gelderland of 't graafschap Zutphen. Het behoort in eigendom aan den heer N. Kockenhaun maar 't word bewoont door Jan van de Mossel wonende tot Amsteldam, die niet alleen dit goet in pacht heeft, maar ook het overige gelegen te Genderingen, 't welk dan bovengenoemde heer Kockenhaun aldaar is toebehorende; dit huys werd door den bovengemelde van Mossel tot een tabax spinderij gebruykt.
- 406 [SB] Heukelum op de Veluwe: goede teek, zonder naam en jaar, onbel. tekst
406 [Bh] heukulum heerenhuys in Gelderland op de Veluwe bij het dorp Eede tussen Lunteren en Wagenin-gen ter sijde van het dorp Helsum in de kaart van Visser bekend
[407] C pronk thuis heukelom Anno 1739 [m.z. 1731]
- 408 [SB] blank.
- 409 [SB] Hulhuyzen: teek. zonder naam en jaar.
- 410 [SB] Hoerlo: 2 teek.ⁿ naar C. Pronk, 1732. Overijssel
411 [SB] blank.
- 412 [SB] 't huys Harselo: teek. naar C. Pronk, 1731, geen tekst h.i.
413 [SB] 't huys Harselo: slechte teek. zonder naam en jaar.
Halma | 395 Harselo een huys op de Veluwe en is leenroerig aan de heerlijkheid van Dooreweert tusschen Arnhem Wageningen en de Velwezoo. Rutger van Randwijk heeft het allereerst ten Zutphensche rechte in den jare 1389 ontfangen daerna wierd het beleend door Jans van Stampvoorde van daer is het aen De Boekoppen gekomen en eindelijk aan die van Eck.
Slightenhorst¹¹² Harselo is door leenrecht verbonden aan den dooreweerd als mede den wintmolen met 11 morgen land, twelk Rutger van Randwijk eerst tot Zutphens recht heeft ontfangen en daarmede in den jare 1389 beleent Jans van Stampvode daerna is het gekomen aan de Boekoppen en laatstelijk aan die van Eck behalven de hooge en lage heerlijkheid van Rozanden.
Een leen dat hout en staet ten Zutphende rechten is van sulck een natuyren dat hetselvfde vordelijk erst als andere leengoeden aen de ouste man of t naeste lijf die man voor t wijf te weten of een man een soon hadde op dieselvfde soude dat voorsrs leengoed komen t erven enz.

Deel III (H-L, 416-618)

- 416 [SB] Hellowe: g.a. onbel. tekst.
- 417 [SB] Hien: teek. van A.S. 1731 van het dorp.
Hien:daar bij is ook een heerenhuys, 't welk dicht aan de Waaldijk staat.
- 418 [SB] Hunnenschans: g.a.
- 419 [SB] Heessel: g.a. onbel. tekst.
- 420-427[SB] 's Heerenberg: tekst met meerdere afbⁿ.
- 428 [SB] Hoeflaken: tekst.
429 [SB] Hoeflaken: huys en rechthuys 2 teek.ⁿ naar C. Ponk 1729.
430 [SB] Hoeflaken: tekst
431 [SB] Hoeflaken: kerk: 1 teek. naar C. Pronk 1729, 1 teek. naar A. de Haan 1735.
432 [SB] blank
433 [SB] Hoeflaken: kerk: 1 teek. van A.S. 1728, 1 teek. van J.H. 1718.
434 [SB] Hoeflaken: tekst.
- 435 [SB] Hengel: g.a.
- 436 [SB] Hesis Zutphania g.a. verwarde tekst.

..... Ik zoude derhalve gissen dat hier gemeent wordt broekhees leggende tussen 's Heerenberg en Emmerik.

- 437 [SB] Hellewich of Heelweg: g.a.
een dorp in 't graafschap Zutphen en is gelegen tussen Brevoort en den Bergh 't welk in den jaare 828 geschonken is aan de kerk van Utrecht.
- 438 [SB] Het Huys Herwijnen in de Tielerwaard, 2 mooie teek.ⁿ zonder naam en jaar. h.i.
439-440[SB] verwarde tekst.
- 441 [SB] Herwen: g.a.
- 442 [SB] Hesola of Hessel: g.a.
is een dorp in de tilerwaard aan de Waal een groote duytsche mijl van Thiel na beneden
- 443 [SB] 't huys Hoolvoort: teek. naar C. Pronk, 1732 h.i.
een heerenhuys in Gelderland en is gelegen tussen bunschoten en nikerk en is aldus na 't leven getekent door den tekenmeester C. Pronk in den jaare 1732 als wij daar waren. Het heeft bij den ingang twee steenen pilaren met een hek en staat op een stene brugh wijders is het met heerlijk geboompte omvangen. Den eijgenaer hiervan is een fransman en in fransen dienst is sijnde een vaandrager die hetselve in 't jaar 1731 gekoft heeft.
- 445 [SB] Herwarden: g.a. onbel.tekst
- 446 [SB] Halsaf: teek. naar A. de Haan, 1731
447 [SB] tekst.
- 448 [SB] dorp Helsum: teek. naar C. Pronk 1729.
449 [SB] dorp Helsum: goede teek. door J.S. 1726.
- 450 [SB] een havesaat te didam, teek. naar A. de Haan, 1731. h.i.
behoort den heer Hoen. {is huys Avesaat)
Avezaat moest 324 g. en 7 st. in de schatting van 1547 betalen. Het was een der hoogst geschatte dorpen van het ampt der Nederbetuwe (eene der ses verdelingen van 't nimweegse quartier) Avesaat segt de heer Alting, (reeds vroeger en door mij genoemd) een sekere kerk op den rechter oever van de Linge, beneffens een Kapel op de slinker leggende byde een uur gaans van de stad Thiel. Alwat de edele heer Baldrik hier omtrent heeft beseten, heeft hij in den jaare 1350, gelyk Beka (de middeneeuwsche Kroniekschrijver) verhaalt, weggeschonken aan de kerk van Utrecht.²³
Avezaat was van outs Avensate genaampt, is een parochie in de Nederbetuwe, dewelke haar oude naam noch behout, het is gelegen aan de regtersyde van de Linge, hebbende aan de oversyde van de oever een Kapelle staan.
Jan de Moor was in den jaare 1407 kanonik te Geervliet en pastoor van Avezaat. Hij was een man van groote rijkdom en is te Geervliet, dat hij voor syn woonplaas hield, heymelyk met syn gehele huysgezin binnen syn eigen huys vermoort Syn eygen kappellaan, genaampt Pieter, dewelke de voornaamste der burgeren in den bloede of in swagerschap bestond, was den aanlyder van dit grouwelyk schelmstuck Dit staat wytlopig beschreven in de hollandsche Kronyk, waaruyt Pontanus syn verhaal van dit grouwelyk schelmstuck heeft getrocken.
- 451 [Bh] A De Haan thuijs hanepoel op de Veluwe Anno 1728
Hanepoel een Edelmanshuijs op de Veluwe tusschen Lunteren en Wageningen omtrent het dorp Ede en Bennekom
- 452 [SB] blank.
- 453-457[SB] Harderwijk: teek.ⁿ naar A. de Haan 1731 en zonder naam en jaar.
457-465[SB] " tekst
- 466 [SB] Hedel: g.a. onbel.tekst.
- 467-479[SB] Hattum: tekst met veel afb.ⁿ o.a. van het kasteel op 469, 476, 478 zonder naam en jaar
480 [SB] blank.
- 481 [SB] Hamerden: teek. naar C. Pronk, 1731. zie 352.
{de teek.ⁿ 352 en 481 zijn zoo goed als zeker gelijktijdig gemaakt, schetsmatig ter plaatse, later thuis uitgewerkt, vandaar de verschillen in: kleur der pannen, vorm der ramen, soort der boomen, put, bij de een een deur, waarbij de ander een raam, dak van de schuur enz.}
- 482 [SB] Herwarden: g.a onbel. tekst.
- 483 [Bh] thuis Hag
Hag een heerenhuijs in Gelderland een uurtje van de lustplaats Roosendaal bij het huijs Billijon.
- 484 [SB] Holthuysen: teek. naar C. Pronk, 1730
een heerenhuys in Gelderland gelegen na de kant van Deventer bij het dorp Twello het huys lijd rondom in 't water met een vaste brugh hebbende rondom heerlijke wandelingen en deftige laanen met hoog geboompt; het huys is voor een gedeelte vernieuwt doch men kan echter aan eenige oude muragie wel sien dat er een deftig out gebouw gestaan heeft het werd tegenwoordig als Pronk dit na 't leven tekende dus vertoont.

Den heer die het thans bewoont is een predikant wiens naam Albertus is, welke uyt Ostindiën hier in 't vaderland wedergekomen is.

- 485 [SB] kasteel Heedel van achteren teek. naar C. Pronk, 1728.
- 486 [SB] kasteel Heedel van voren: teek. id.
onbel. tekst.
- 487 [SB] hoffstede Hakvoort: teek. naar C. Pronk 1730 h.i.
een heerenhuys en hoffstede gelegen in Gelderland bij het dorp Barneveld, zijnde van voren een
nieuw gebouw en dus na 't leven getekent door den tekenmeester Cornelis Pronk.
- 488 [Bh] thuis heel op de Veluwe
thuis heel op de Veluwe in t Verschiet
Heel een heerenhuijs in Gelderland op de Veluwe gelegen tussen Putten en Voorthuysen Op dit
huijs was dat Reinout Hertog van Gelder door zijn zoon gevangen zijnde geset wierd, daer hij ses jaren
lang gevangen sat: hij hadde tot zijne echtgenoot de dochter van Guijen Graaf van Vlaanderen, 't was
zijn eerstgeboren zoon die hem gevangen sette, hij verkreeg van Keijzer Rudolphus het regt om munt te
mogen slaan in den jare 1320. Margriet van Vlaanderen huijsvrouw van den gevangen Reijnolt dochter
van Guijdo Graef van Vlaanderen sterf in den jare 1321 werdende in t klooster van Gravendael
begraven. Slichtenhorst en Ant. Matt komen hier niet overeen in de plaats in welke Reynout gevangen
geset wierd. Slichtenhorst p 114 noemt het Montfoort de bovengenoemde Margriet word mede te laste
gelegd dat zij haar zoon aanzette tot het gevangen nemen van Reijnout zijn vader. Wat kan de
heerschzucht niet al kwaad brouwen want deze vader heeft soo het schijnt te lang geleefd voor den zoon.
- 490 [SB] dorp Huesden in de Ned. Betuwe: teek. door A.S. 1728 {Opheusden}
- 491 [SB] blank.
- 492 [SB] Herfeld: g.a. [{Harreveld} onbel. tekst.
- 493 [SB] 't slot te Hernen: teek. naar A. de Haan, 1732, {achterzijde}
geen tekst.
- 494 [SB] blank.
- 495 [SB] Herfelt: in quartier van Nimwegen, teek. zonder naam en jaar.
- 496 [SB] 't dorp Heerden: teek. naar C. Pronk, 1730.
- 497-498[SB] tekst.
- 499 [SB] 2 goede teek.ⁿ zonder naam en jaar.
- 500 [SB] 't huys Heesh te dydam: teek. naar A. de Haan, 1731
een heerenhuys in Gelderland onder 't graafschap Zutphen dicht bij Zeventer tegens de Kleefse
grenzen volgens de kaart. Het vertoonde sig in den jaare 1731 gelijk hierboven vertoont is, 't welk na 't
leven is getekent. Dit huys behoort aan de minderjarige kinderen van de overleden generaal Smit tot
Kleef.
- 501 [SB] blank.
- 502 [SB] Heegh te Dydam: teek. naar A. de Haan, 1731 h.i.
een gemeen heerenhuys gelijk bij de agterheinig kan gesien worden en is gelegen tussen
Oldegoor en didam in het hartogdom Gelder in het graafschap Zutphen.
- 503 [SB] blank
- 504 [SB] huys Hunderen: teek. naar C. Pronk, 1729
onbel. tekst.
- 505 [SB] huys Heteren: teek. zonder naam en jaar.
Heteren is een Gelders dorp gelegen onder 't Nimweegsche quartier in de Over Betuwe dit
huys Heteren ligt aan den Rijn in de betuwe tussen de stad Arnhem en Nimwegen. {hoe kan dat?}
- 506 [SB] Hult: g.a. {Huet?}
een heerenhuys in Gelderland het is eijgendom des grave van Lottum geweest, generaal des
konings van pruysen.
- 507 [SB] Hoeven: g.a.
een dorp in Gelderland in 't quartier van Arnhem in de Veluwe zoom, maar een gering dorp
{Heuven?}
- 508 [SB] 't huys te Hoen: teek. naar C. Pronk, 1730. h.i.
of 't huys te Hoenkoop {?} is een havesaat of heerlijk goet gelegen in Gelderland tegenwoordig
toebehorende den heere Theodorus Huygens schepen en Raad der stad Amsteldam en aldus na 't leven
getekent door den tekenmeester cornelis pronk in den jaare 1730 als wij daar waren. Ik bevond het een
goede boere woning te zijn niet verre van het dorp Voorst te zijn 't welk hier in 't verschiet getoont word.
't Is al een goet eindje van de gemene wegh gelegen, daar loopt een passagie na toe als voor den gene die
er wesen wil welke wegh tussen de seer goede koorlanden door loopt. In dese heerlykhyt is vrij veel
hout gewas doch ontrent het huys niet.
- 509 [SB] dorp Homoet: teek. naar C. Pronk, 1732.
onbel. tekst.

- 510 [SB] Herne: 2 teek.ⁿ naar C. Pronk, 1732
dorp en kasteel van voren.
- 511 [SB] het kasteel aldaar is een aansienlijk ouwerwets gebouw omvangen van een brede water gragt of vijver en ongemene fraye lusthoven vrugtdragende boomen, blompriëlen, 't heeft een zware vierkante toorn met vier hangtorens op ieder hoek een en is cierlijk opgemaakt behalven een kleijn rond torentje en nog eenige minder hangende torentjes gelijk hier na 't leven getekent verbeeld word door C. Pronk.
- 512 [SB] Horsen: g.a. onbel. tekst.
- 513 [SB] 't huys te Hemmen 1520: teek. zonder naam en jaar, onbel. tekst
514-516[SB] geslachtstafel Heeren van Hemmen.
517 [SB] blank.
- 518 [SB] Horst: in het land van Kessel. g.a. onbel. tekst.
- 519 [SB] Haafden: g.a.
520 [SB] Haafden: ruine van het slot: 2 goede teek.ⁿ zonder naam en jaar
geen tekst.
- 521 [SB] Hooger huys van Eemd: teek. naar C. Pronk. h.i.
onbel. tekst {Empe}
- 522 [SB] dorp Hummel: teek. naar C. Pronk.
523 [SB] blank.
- 524 [SB] Haren: g.a. onbel tekst {Bergharen}
- 525 [SB] 't huys Hoemen op de Veluwe: goede teek.. zonder naam en jaar. h.i.
Hoemen of Huem een heerenhuys gelegen in Gelderland op de Veluwe ter zijden van het dorp Voorthuyze en digt bij 't huys Kemna aan een beekje.
- 526 [Bh] t huijs heune op de Veluwe
t huijs heune op de Veluwe in een ander gesigt
thuijs Hunen gelegen in Gelderland in de Veluwe ten zuidoosten van Harderwijk bij een meertie genaempt Uddelermeer het huijs Haverde en het dorp Elspeet zijn daer vrij nae geburen.
- 527 [SB] 't huys Hunen gelegen in Gelderland in de Veluwe ten Zuyd Oosten van Harderwijk bij een meertje genaempt Uddeler meer; het huys Staverden en 't dorp Elspeet zijn daar vrij na gebuuren.
- 529 [Bh] ruine en overblijfsel van St Jurrian bij Harderwijk
Dit Sint Jurrijan is wel eer een klooster geweest en was gelegen bij Harderwijk bezuiden de stad na de Zekant
- 530 [Bh] hulshorst
hulshorst een Gelders dorp gelegen op den Veluwe niet verre van Harderwijk op de wegh na Nunspeet omtrent een uur van de Zuyderze rondom int geboompt, bij dit heerenhuijs is een wintkoornmolen.
- 531 [SB] Harwen: dorp in de over betuwe g.a.
- 532 [SB] Hulkesteijn: g.a.
gelegen in Gelderland is een heerenhuys en hofstede niet verre van Arnhem gelegen, van vooren komt het aan de gemene wegh, die na Wageningen loopt en van achteren aan den Rijn leggende aan den voet van de bergh 't is omhijnt van zeer zware hooge boomen en ter zijde ziet men toebaxlanden, die daar om heen vrij veel wast.
- 533 [Bh] Ruijne van t huijs Hulkesteijn [SB: teek. zonder naam en jaar]
Halma I:56 Altena of Hulkesteijn is een kasteel geweest waarvan men hier de ruinen noch vertoont gelegen op de oever van de Zuyderze, en word dus genaempt omdat het lag op de grenzen ja als op de neus der Hollandsche en stichtsche bodem hetzelve was door Hartog Kaerel van Gelder gebout, hetzelve heeft ook den naam van Hulkesteijn gevoerd. In den jare 1517 wierd het stormerhant veroverd door Felix bastaard van Oostenrijk hij liet de toorn en wallen door het boskruijt springen. Naderhand is t wel weer vernieuwt doch eijndelijk heeft men het geheele werk laten vervallen en van die bouwstoffen het huijs te Pannekoek of der Pannekoeken, binnen de vest anders Nieuwkerk opgerecht. De gemelde hertog Karel had voorgenomen van dit Altena of Hulkensteijn af door het Stadsland de meijnte of gemeente genaempt en de holker erven een graft te doen graven die ten laetsten in den Rijn omtrent Wageningen uitkomen soude en den naem van den ouden Rijn voeren maar door vele voorkomende veranderingen wierd dit werk in zijn beginselen gesmoort.
- 534-535[SB] Altena of Hulkesteijn:
..... doch eijndelijk heeft men het gehele werk laten vervallen en van die bouwstoffe het huys te Pannekoek of der Pannekoeken binnen de vest onder Nieuwkerk opgerecht
- 536 [SB] het dorp Hiene: teek. naar C. Pronk, 1728
.... een dorp gelegen in Gelderland in de neder betuwe bij Bommel. {bij Doodewaard} Bij de kerk van Hiene ligt een deftig heerenhuys genaamd Schuykerk
- 537 [SB] den Houte: goede teek. zonder naam en jaar. h.i.

- 538 [SB] huys genaampt Houve int graafschap Zutphen teek. naar Meijling zonder jaar. h.i.
geen tekst {z. van Borculo}
- 539 [SB] dorp Hees: teek. naar A. de Haan, 1730.
onder het quartier van Nimwegen.
- 540 [SB] dorp Hees: teek. naar C. Pronk, 1732, geen tekst
- 541 [SB] blank.
- 542 [SB] Heijmensberg: g.a. tekst.
- 543 [SB] blank.
- 544 [SB] Isseloord: schans teek. zonder naam en jaar.
- 544-548[SB] Isseloord: tekst
- 546 [SB] Isseloord: teek. zonder naam en jaar.
- 549 [SB] blank.
- 550 [SB] Isselvliet: teek.naar C. Pronk 1730. h.i.
een nieuwe gebouwde hoffstede, ligt in Gelderland in de buurt van Weesp {Wezep} aan de heere wegh doch door een gegrave sloot daarvan afgeschijden, het behoort tegenwoordig aan den heer Steenbergen burgemeester te Kampen, 't ligt in eenen vermakelijken oord en om zijn nethijt dus na 't leven uytgetekent door den tekenmeester cornelis pronk in den jaare 1730 als wij daar waren; in de gevel van 't nieuwe huys zijn deze twee wapenschilden.
- 551 [SB] Iperenburg en de tegeloven: teek. naar C. Pronk, 1732. h.i.
een heerenhuys in Gelderland aan den Issel niet verre van Deventer en dicht bij het dorp Wilp gelegen en dus na 't leven uytgetekent als wij daar in den jaare 1732 waren.
- 552 [SB] Isendoorn: teek. naar C. Pronk, 1728. h.i.
onbel. tekst.
- 553 [SB] De Ridderhofstand Irst: teek. naar C. Pronk, 1730 h.i.
een ridderhofstand in Gelderland aan de Issel niet verre van het huys Bockhorst {Buckhorst} gelegen in ongemeen zwaar geboompt en seer deftige laanen; boven den ingang staan de bovengestelde wapenschilden met het jaar MDCLI. Het huys ligt in een watergraght met een vasten brugh, 't heeft ook een deftig voorplijn, het behoort tegenwoordig aan den heere Willem van Harsholte, heere van Irst, ; het word tegenwoordig bewoont door den heer Diderik van Harsholte zijn soon, brigadier Is na 't leven getekent door C. Pronk in den jaare 1729 als wij daar samen waren.
- 554 [SB] Ingen: g.a. onbel. tekst.
- 555 [SB] Indoornik: g.a. onbel. tekst.
- 556 [SB] Kuyk teek. naar C. Pronk, 1732.
Kuyk: teek. zonder naam en jaar.
- 557 [SB] Kuyk de kerk teek. naar A. de Haan, 1732.
- 558 [SB] blank.
- 559 [SB] dorp Kesteren: teek. van A.S. 1728.
dorp Kesteren: teek. zonder naam en jaar
{bij de kerk een huis, waarschijnlijk de pastorie}
- 560 [SB] dorp Kesteren: tekst.
- 561 [SB] blank.
- 562 [SB] Kampersteijn: g.a.
is een deftige hoffsteden gelegen in Gelderland in de neder betuwe naar het karspel van Maurik, is voorsien van een heerenhuys en in deselve verschijde royale vertrecken, keukens en twee considerabele kelders, koetshuys en stal voor 6 à 7 paarden, schuur, duyphuys, mistgaders een seer deftige tuyn leggende binnen hunne gragten en poorten dicht bij de rivier de Leck. Hierbij is extra schoon land groot ontrent vier en een halve morgen leggende in hun fleur van 't groeyen deselve sijn bepoot met mey kars alsmede appels en pere boomgaarden alles gelegen in de zeer heerlijke en vermakelijke contrije. Deze deftige en vrughtbare plaas word uyt de hand te koop gepresenteert om deselve tegens mej 1731 te kennen aanvaarden.
- 563 [SB] blank.
- 564 [SB] 't huys Kerkhoven te Dydam: teek. naar A. de Haan, 1731. h.i.
een heerenhuys in Gelderland onder 't graafschap Zutphen bij de heerlijkheit van didam, toch vertoont zich heel gering gelijk de teekening hier boven aantoot, 't welk na 't leven gedaan is.
- 565 [SB] blank.
- 566 [SB] Kessel: g.a. tekst.
- 567-568[SB] Kessel: tekst
- 569 [SB] Kerkwijk: g.a. onbel. tekst.
- 570 [SB] dorp Hoog-Keppel: teek. naar C. Pronk, 1730.
onbel. tekst.

- 571 [SB] Keent, ruine der Kapel, teek. naar C. Pronk, 1732.
- 572 [SB] Keppel, eygentlijk Olden Keppel: g.a.
 het slot van Pallandt is nevens dat van Bronckhorst in den jaare 1582 door het krijgsvolk van den hartog van Anyou of Alencon voor de staten ingenomen, omtrent het jaar 1502 heeft het garnizoen te Heussen {Huissen} 't slodt aangetast daar die van Zutphen tegen uyt quamen om 't slodt te ontzetten maar de Kleefse hebben heer Hendrik van Voorst met 600 man en al hunne nasleep gevankelijk na Emmerich gevoert, dit soo wel geluckt zijnde, moedigde hen der maten aan, dat zij 't oog op Arnhem begonde te werpen
- 573 [SB] Kast. Keppel: 2 teek.ⁿ naar C. Pronk, 1730.
- 574 [SB] tekst
- 575 [SB] blank
- 576 [SB] Kast. Keppel: {achterzijde} teek. naar C. Pronk, 1730.
- 577 [SB] 't huys Klingelenburg: teek. naar A. de Haan z.j.
 of 't huys Klingenburg of Klinkelenburg gelegen in Gelderland bij Neerrijnen in het dorp Bommel {??} het is een schaduwrijke beplanting, daar dat huys in gelegen is; het behoort heden aan sekere mevrouwe {is Klinkenburg bij Tuil}
- 579 [Bh] C pronk t kasteel Kervenheim Anno 1731 [SB f. 578 2 teek.ⁿ naar C. Pronk, 1731]
 Kernhem of Kervenheim een Heerenhuys in Gelderland bij het dorp Ede gelegen. Arnout van Egmond Hertog van Gelder was omtrent den jare 1426 vrij mild en droeg met toestemming van zijne Raden aan Udo de Boede erf veele polders op welke op de Veluwe waren en ook onder dezen het deftig huys Kernhem bij het dorp Ede gelegen met twee morgen lands en zijn toebehooren in het bijzijn van Geerlich van der Capellen Richter van de Veluwe en zijn bijzetter neffens de gerechtsluyden Willem van Rijswijk Otto van Schonauwe Otto van Scherpenseel Jacob Bierwijsch, en is dus na t leven zoo het geteekend is in den jare 1731 geteekend door C Pronk.
- 580 [SB] Kortenburg: 2 teek.ⁿ naar C. Pronk, 1729 en een naar A. de Haan de jonge 173.
- 581 [SB] K. is een heerenhuys gelegen in Gelderland ter zijde van het dorp Rincom. Dit huys is een nieuw gebouw in een seer vermakelijken oord rondom int geboompt gelegen zijnde ongemeen voordelig voor de liefhebbers van de jacht. Den tegenwoordigen eijgenaer daarvan is de heer N. van Golsteijn burgemeester der stad Zutphen en rekenmeester in het hof van Gelderland te Arnhem. Dit goet is een oud adelijk goet welke ook de vrije jacht heeft en dus na 't leven getekent door C. Pronk en Abraham de Haan de jonge.
- 582-583[SB] blank.
- 584 [Bh] d herberg De Keijzerskroon op t Loo 1726
 Als ik in den jare 1726 met mijn goede vrienden op t Loo gekomen was, verveelde mij het gaan geweldig en mijn geselschap het koninglijk huis op 't Loo gaande besichtigen zoo zat ik voor de bovengenoemde herberg brengende mijn ledigen tijd door met hetzelve na mijn beste vermogen uijt te tekenen gedagtig zijnde dat ik hetzelve huys in een zeer slechten staat gevonden hadde in een veel vroeger tijt, en tegenwoordig is aldaar groot gemak voor den Reijziger onder anderen een kamer die al vrij groot is in dewelke 4 ledekanten staan deze reijs was de sestiende maal dat ik aldaar geweest was ten tijde als Willem Koning van England en prince van Oranje noch leefde wierd deze herberg meer als de helft vergroot om de ongemene toevloet van menschen die aldaar bij zomerdagh dagelijcx quamen.
- 585 [Bh] Kootwijk (zonder afbeelding)
 Kootwijk een gering dorp midden op de rugge van de Veluwe in Gelderland gelegen hebbende een schrale magere en zandige bodem In dit dorp zijn maar 14 huisgezinnen, deze bekleeden het kosterschap aan de daar zijnde kerk bij beurten en ider op zijn beurt alsoo der om de geringheid des dorps geen koster op staan kan, het Kootwijkerbos is niet verre van het dorp Kootwijk gelegen (outheden en gestichten van Deventer 2 deel p 392)
- 586 [SB] 't huys Kemna: teek. naar C. Pronk. 1730 bij Doetinchem. h.i.
De heer Commandeur brevoort heeft deze hofstede met zijn bouwhof, landen en al het gene dat daartoe behoort gekoft voor een somma van 47000 gulden.
- 586 [Bh] C pronk het huys Kemmena Anno 1732
 Het huys Kemmena weleer een Edelmans woning gelegen in Gelderland niet verre van het dorp Voorthuysen ter sijde van hoemen en heel aan de Veluwezoom ligt zeer vermakelijk in het boompgeewas en dus na 't leven getekend door C Pronk als wij in den jare 1732 daar waren sijnde dit kemmena een ander kemna als het gene in t Graafschap Zutphen en niet verre van het steedje Deutekom is gelegen.
 Dit kemmena behoort aan de Abdisse van Elten (soo mijn daar sijnde onderrecht is) welke hier een Rentmeester op gegeset heeft die tweemaal des jaars de rente gaat ontfangen van de goederen welke zijne meesteres hier omheen toekomen de heerlijkheid van het huys is verdwenen alsoo het tegenwoordig maar een deftige boerenwoning is.
- 587 [SB] Kemna teek. naar A. de Haan, 1731, {bij Doetinchem}
 geen tekst.
- 588 [SB] blank.
- 589 [SB] Kriekenbeek: g.a.
 een landdrostampt van Gelderland onder 't quartier van Roermond.
- 590 [SB] 't huys Krijt: slechte teek. zonder naam en jaar, {of Vosbergen}
 onbel. tekst. {zie 1066}

- 591 [Bh] c pronk het Adelijk Huijs Kannenburg van voren Anno 1730
c pronk het Adelijk Huijs Kannenburg van achteren Anno 1730
 Den Kannenburg is een oud Adelijk huijs in Gelderland aan het dorp Vaassen t is een seer oud gebouw heeft weleer gehoord aan den Gelderse Generaal Marten van Rossen wiens portret noch in den gevel staat: dus hebben we het geteekend aan twee sijden in den jaare 1730 het ligt in een vermakelijke landsdouwe soo van geboompte als koorlanden.
 De Roomschesinden plegen aldaer haar kerk of bijeenkomst te houden, doch dat is verboden soo dat de kerk verlijt is na 't heerenhuijs genaamt Oosterhuijs gelijk op het Artijkel Oosterhuijs is aangetoond het behoort tegenwoordig aan den Heer [niet ingevuld] Rentmeester Johan Hendrik van Isendoorn van Bloijs getrouwt met Margaretha baronesse van Reede dochter van Godert Graaf van Athlone hij quam in den jare 1703 in de battaleije van Heekeren te sneuvelen.
 in den jare 1732 is Frederik Jan van Isendoorn heer van de Kannenburg aangesteld in dienst der Staten Generaal tot majoor te paart onder regement van den Generaal majoor van Ginkel.
- 593 [SB] blank.
- 594 [SB] Klaarenbeek: 2 teek.ⁿ naar C. Pronk, 1729,
 van het huys en de doolhof.
- 595-598[SB] tekst. {bij Arnhem}
- 599 [SB] tekst: 2 teek.ⁿ door A.S. de waterval in 't bosch 1726 en het heerenhuys 1728.
- 600 [SB] 't klooster Munnikhuysen buyten Arnhem goede teek. zonder naam en jaar.
 nu geheel weg en nu Klaarenbeek genaamt.
- 601 [SB] ontbreekt.
- 602 [SB] 't huys Killer twee vrij goede teek.ⁿ zonder naam en jaar. h.i.
 afgebrant in 't jaar 1656
- 603 [SB] Keveler of Kevelaar: g.a.
- [604] [Bh] t huijs Kerkhem
 Slightenhorst p214 Kerkhem een heerenhuijs op de Veluwe bij het dorp Ede. In den jare 1426 heeft hertog Arent van Gelder het huijs Kerkhem met twee morgen lands en verder toebehooren aan Udo de Boese opgedrongen dit geschiede in 't bijwesen van Gerlag van der Capelle Richter van de Veluwe en sijn bijsetters neffens de geregtsluyden Willem van Rijswijk Otto van Schonauwen Otto Scherpenzel.
- 605 [SB] het dorp Latum: teek. zonder naam en jaar.
- 606 [SB] het dorp Latum: teek. naar C. Pronk, 1729.
- 607 [SB] het dorp Latum: teek. naar A. de Haan, 1731.
 is geleegen in Gelderland aan den Issel bij het dorp van die naam tegens over het huys Biljoen; 't is een oud vierkant starck gebouw met een voorpoort op een heuvel meerendeels van afgevallen puynhopen bestaande rondom in een vervuylde toegegroeide graft, het is in sijn welstant een deffig kasteel geweest met den titel van baronny, welke het noch heden behoud en welks voorrechten en landen besettende; den tegenwoordigen besitter daarvan is de heer Johan Frederik Baron van Westerholt van hakvord en Scherpenzeel, gedeputeerde in de Ridderschap van Zutphen, doch den Heer van Wartensleben en den jongen heer Hompesch besitten ieder een aandeel van veertig duysent gulden in deze goederen als waarom ook dieselve baronny niet heeft kunnen verkocht worden. Voor het tegenwoordige word het huys verhuurt.
- 608 [SB] blank.
- 609 [SB] Langhare: g.a.
 Is een adellijk slot geweest in het graafschap Zutphen {is Broekhees bij Hoog Elten}
- 610 [SB] ruine van 't huys ter leede: teek. zonder naam en jaar,
 geen tekst.
- 611 [SB] de hofstede Lichtenburg: teek. naar A. de Haan, 1731 h.i.
 Een hofstad gelegen in Gelderland int graafschap Zutphen tussen het steedje Burg en Anhold ontrent de slooten Ulft, Schuilenburg en het dorp Silvolde aan den ouden Issel in een seer vermakelijke landouwe soo van hout als graangewas en dus na 't leven getekent door A. de Haan in den jaare 1731. In den jaare 1492 heeft Karel van Egmond hertog van Gelder sig meester gemaakt van het huys Lichtenberg, 't welk door Borgondise knegten beset was; die van binnen boden geen of wijinig tegenstant als geen ontsiet voorhanden zijnde.
 Slightenhorst zijt van 't huys Lichtenberg gelegen onder het begrip van 't Sticht van Utrecht en wel binnen {5 min.ⁿ Z. van Woudenberg} het vlek Woudenburg, soo dat het schijnt, dat er twee huysen van die naam zijn; altijd het welk boven staat is na 't leven getekent staande ter plaatse als boven werd aangewesen.
- 612 [SB] het huys te latum: teek. naar C. Pronk, 1731.
- 613 [SB] dorp Leur: teek. naar C. Pronk, 1732.
't huys den Lagert te Leur: teek. naar C. Pronk, z.j. h.i.
 geen tekst.
- 614 [SB] dorp Lent over Nimwegen: teek. naar A. de Haan, 1730.
 onbel. tekst.
- 615 [SB] blank.

- 616 [SB] 't huys te Langeler: goede teek. zonder naam en jaar. h.i.
Een Edelmanshuys gelegen in Gelderland benoorden van Scharpenzeel ontrent een half uur van 't huys te Glint. -
- 617 [SB] blank.
- 618 [SB] leute g.a.
{dorp} in het drostampt van Kriekenbeek {Leuth

Deel IV (L-O, 619-820)

- 619 [SB] het huys lynden of ter lee teek. zonder naam, onbel.tekst.
in de neder betuwe over de stad Reenen anno 1520:
- 620 [SB] tekst
- 621 [SB] Lynden 1606: {dorp} teek. van J.S.
de kerk van Lynden: teek. van J.S. zonder jaar.
- 622-625[SB] tekst.
- 626 [SB] 't huys te Lunhorst te didam: teek. naar A. de Haan, 1731. h.i.
een heerenhuys gelegen in Gelderland tussen Zeveren en Doesburg in 't graafschap Zutphen aan de Kleefse grenzen te didam. Deze havesaat welke een out heerenhuys is, heeft eenige houtgewassen en word tegenwoordig beseten door den heer Arend Joost van Munster tot den lunhorst. 't Is een out huys van wijnig aansien gelijk de bovenstaande verbeelding ook aan wijst en geen water gragt echter beneffens noch van de jacht visserij en vogelerij. De macht om imant te qualificeeren tot Edelman de jaarlijkse veld schouw over wegen en wateringten etc. in den geregte van didam als waarom het ook out gewoonte is dat de veldschouwers verslag moeten doen hunner bevindingen op het huys lunhorst voorts heeft het een tamelijke uytstekende kamer van leenen waarvan verschijde leengoederen afhankelijk zijn, dat alles heeft mijn vrind de Haan genoteert als hetselve uyt de mond van Mevrouw van Munster het vertelde wanneer zijn E. het huys aftekende. Dit huys heeft recht om tot didam te mogen jagen.
- 628 [SB] Lochem: 2 teek.ⁿ naar C. Pronk, 1729.
629-634[SB] tekst.
[vW 7-203] Een steedje in het hertogdom Gelder, onder het graafschap Zutphen, gelegen aan de Vliet de Berkel, is weleer een stercke stad geweest, maar vooral seer vermaart geworden in de laatste Munstersche oorlog. De bisschop van Munster had het met zijn krijgsvolk bezet, maar hij wierd op den 13 November des jaars 1665 daar wederom uytgejaagt, doch in den jaare 1672 hadde hij daar meerder voordeel also hij der om soo te spreken met kousen en schoenen inliep, maar moest het in den jaare 1674 weder verlaten ²⁴. In de stad staat maar één kerk, dewelke de naam van Gudelaaskerk voert en beneffens alle de tiende door de gravinne Irmgardis, nadat haar gemaal graaf Gerhard overleden was in 't jaar 1134, geschonken is aan 't Capittel van Zutphen. Deze giftbrief wordt in het H. S. volledig medegeedeeld terwijl vervolgens een beschrijving wordt gegeven van de zeven vicarieen die ter eere van verschillende heiligen in deze kerk gesticht waren, terwijl er bovendien nog andere bijzondere diensten waren. Daarna gaat hij over tot de beschrijving der voormalige kloosters luidende als volgt:
Te Lochem hebben eertijts twee vrouwkloosters gestaan, het eerste, omdat er soo veele vroulyuden woonden, werd het grootste convent genoemt. Dit vrouwvolk, die geen kloostergeloften deden en susters van 't gemene leven genoemt wierden, hebben er al van 't begin der 14e eeuw gewoont, sij hadden Agnes voor haar patronesse verkozen en stonden onder de regering en besoecking (z.g. visitatie) der broederen van heer Florishuys te Deventer. Int jaar 1504 de 9 Augustus onder den Overste Hendrik van Laar en de Kloostervoogdesse Ida Vosses is dit Convent van de parochiekerk afgesondert, mits soo soude het jaarlijks 4 rijnsse guldens aan 't Kapittel van Zutphen opbrengen.
Het tweede vrouwklooster was bekend onder den naam van kljne convent van dezelfde soort van vroulyuden bewoont, men vond in de papieren van ²⁵ huys te Deventer aangetekent, dat de Susters van dit huys, die het pauselik interdikt tegen Rudolf van Diepholt ²⁶ onderhielden en daarom genoodzaakt werden Deventer te verlaten en herwars te wijken, het eerste begin ontrent 't jaar 1430 aan dit convent gegeven hebben; wanneer deselve Susters weder na Deventer vertrocken, is het klooster echter, gelijk daar ook aangeteekent staat, blijven staan. Het gasthuys dat hier ten dienste der armen gesticht is, draegt de naam Van Magdalena's gasthuys, in desselfs kapelle was een vicary gesticht, wier bedinaar door de Raad verkoren wierd en tot het lesen van twee missen per week gehouden was. (Wij zien hier dus duidelijk bemoeiing van de overheid met zuiver kerkelijke aangelegenheden).
Onder dese parochie, te weten te Laar (het tegenwoordige Laren) buyten de stadt, staat een kapel die de Ewaldussen, volgens de aantekening van Sasbolt voor haar patroon wierd (lees had (?)) Dit waren twee broeders, die om de verschydenhyt der kleur van haar, de een de witte en de andere de swarte Ewaldus genoemt wierden, waren na (= naar) het schrijven van Beda ²⁷ door 't voorbeeld van Willebrord er toe gebragt (de bekende evangelieprediker uit Engeland, de eerste bisschop van Utrecht in de 7e eeuw) om Ierland, daar se lange jaaren in ballingschap geleefd hadden te verlaten en al hunnen arbijt ten dienste van 't Evangelie te gaan besteeden. Zij worden ook in Westfalen bij een dorp dat ook Laar genoemt word, seer plegtig geviert, ja seker schrijver die een geschrift van den lof der Westfalingen uytgegeven heeft, seyt, dat de parochiekerk van dit Laar de ouste van gans Westfalen sy, want daar liggen vaste bewijsstukken, dat sy hunne leeringe (na het rooms gevoelen) aldaar eerst begonnen hebben; maar nawelyks hadden zy de fackel van het Evangelie aldaar ontstoken, of sy wierde bij eene plaats, die noch de moortmolen genoemt word, om hals gebragt en in den vloet ²⁸ geworpen, van daar dreven de doode lichamen in den Rijn en syn door een sigtbaar wonderteken tegen stroom en van een wonderbaar licht beschenen tot Keulen toe, voortgedreven Deze en andere bijzonderheden, vindt men, zooals Schoenmaker ons vertelt uitvoerig beschreven in het leven van Anno bisschop van Keulen. Zoo o. a. dat hun naamdag te Keulen en Utrecht en in de onderhoorige bisdommen op 3 October werd geviert, terwijl in Keulen in de Hubertuskerk een kostelijke kas is, waarin hun reliquieën nog bewaard worden, doch hun kruinen zijn te Munster. Intusschen schenen in Schoenm's tyd die heiligen vergeten, want in de d'Adamsche en Utrechtsche almanak stonden ze niet vermeld.

Schoenm. zelf stond als 18^e eeuwsch Protestant vrij sceptisch tegenover al deze wonderen want in een kanttekening staat "Beuselpraat van de twee gebroeders, Ewaldussen genoemd, bespottelyke ontdekking derselve toont aan het Rooms bijgeloof.."

In de kerk te Laar was ook een vicary, die men aan Gregorius heeft toegewijnt en wier bedinaar gehouden was Woens- en Vrijdags een mis te doen en wierd daartoe door den heer van Verwolde (dat daar ook ligt) verkoren.

In de maand April des jaars 1730 is overleden den baron van Kapelle, heer van den Boedelhof, schout tot Zutphen, in syn plaats wierd wederom aangesteld den heer van Eeze, baron van Lintelo (zie over hem onder Eeze, in een vorig nummer) welke het schoutsampt van Lochem beklede, doen werd wederom tot schout van Lochem aangesteld de baron van Ripperda, heer van Vorden, in plaats van baron van Lintelo. Na deze mededeeling vertelt Schoenm. iets over de wederwaardigheden van Lochem als vesting, in den 80-jarigen oorlog. 0. a. het bekende verhaal van de wagen met hooi, waar de Spaansche soldaten onder verborgen waren. Hij citeert voornamelijk uit Halma's woordenboek en uit Guiccardini's beschrijving der Nederlanden. Ten slotte zegt hij: "In den jaare 1729 was ik in dat gewest (Gelre) en ook te Lochem, dat gelegen is "op" de watervloet de Berkel, twee mijlen van Zutphen en lyt niet verre van de Lochemse berg, welke berg rondom beset is met koorlanden, en de Lochemse moolen om meel te malen, staat daar ook op, het is een klijn, doch sinnelijk. (=zinnelijk!) steedje, leggende rondom in 't geboomt, hetselve heeft syn deel in de oorlogen vrywel gehad, gelyk reeds gesegt is, vóór de brant (in 1618) heeft er een hooge spits op de toorn gestaan, doch nu is deselve niet hoog."

635 [SB]

636 [SB]

Lochem: teek. naar C. Pronk 1729, geen tekst.

blank.

637 [SB]

Overissel

lamslo: g.a. {Langeveldslo}

een oud slod of adelijk huys in overissel gelegen in het landschap van Zalland; in de jaare 1636 behoorden dit adelijk huys aan Jonkheer Jan van Laar.

638 [SB]

blank.

639 [SB]

het huys genaampt lucht: teek. naar C. Pronk, 1732.

h.i.

een heerenhuys alsoo genaampt gelegen in Gelderland.- {Schoonderlucht}

640 [SB]

Lunteren: teek. naar A. de Haan, 1735.

641 [SB]

blank.

642 [SB]

lac mont: g.a. onbel. tekst {Lakemond}

643 [SB]

blank.

644 [SB]

't adelijk huys latmeer: {Lathmer} teek. naar C. Pronk, 1730.

een oud adelijk en deftig gebouw na de oude wijze en gelegen int Hartogdom Gelder aan de Veluw zijde bij het dorp Welp ontrent twee uren van Deventer 't lijd rondom in een watergragt met een vaste brugh, heerlijke singels of wandelweegen om het huys en verthoont sig gelijk hier boven werd afgebeeld getekent na 't leven door den tekenmeester Cornelis Pronk in den jaare 1730 als wij daar waren. de landen hier omheen gelegen zijn seer vruchtbaar als ook het houd gewas dat daar vry veel is.

[645] [Bh]

thuijs het Loo genaampt bij Harderwijk Anno 1731 [SB: naar C. Pronk]

Loo is een kommanderij bij Harderwijk gelegen waarvan het overblijfsel dus door Cornelis Pronk na t leven is geteekend als wij in den jaare 1731 daar waren.

Wanneer de Roomsgesinden in deze landen noch meester waren, woonde hier een kommandeur van de Duijtsche orde die het bestier der kerkelijke saaken na de Roomsche wijs hier waar nam doch nu is het een deftige boerewoning, doch de voorpoort van het gebouw word hier boven verthoond welke al vry oud was t lijt in de hei van de algemeene wegh af omtrent een half uur gaans van Harderwijk. Boven den ingang word ook nog het hoofd van Johannes den Dooper verbeeld, de geheele omtrek van dit klooster en het daarbij gelegen huijs Emaus genoemd lijt op een landstreek den Horst genoemd. dit zijn noch geestelijke goederen de Zuijderzee is niet verre van deze commanderij gelegen.

646 [SB]

't huys lakenburg: geen tekst teek. naar C. Pronk, 1732

647 [SB]

't huys Lakenburg: teek. naar A. de Haan, 1732

h.i.

gelegen in Gelderland even buyten het dorp van Wamel en dus na 't leven getekent door den liefhebber Abraham de Haan junior. het is een ouderwets gebouw doch een Ridderlijk goet het huys word, doch verkeerdelijk door de inwoonderen van wamel en de daar omheen gelegen landluyden lakemont genoemd. 't Is tegenwoordig eijgen aan den heer Ernst van lauwik, welke beschreven is in de Ridderschap in 't quartier van Nimwegen.

648 [SB]

Leeuwenberg of Luterenberg: teek. naar C. Pronk, 1730.

h.i.

Is een oud Edelmanshuys gelegen in Gelderland ontrent een uurtje van Deventer en niet verre van het dorp twello. Het is een oud gebouw gelijk ook de tekening verthoont en na 't leven getekent is door C.Pronk. Aan den ingang van de poort stonden twee wapenschilden. 't huys ligt rondom in 't water met een vaste brugh het derde wapenschild was een wapenbort dat voor het huys stond het heeft een boere en een bouw huys 't heeft in een vroeger tijd behoort aan de familys van Ittersum na zijn dood zijn kinderen doch heden behoort het aan de weduwe van den Generaal linden {van Lynden}

649 [SB]

't huys latum: teek. naar A. de Haan, 1731.

650 [SB]

blank.

651 [SB]

lisodeumen: g.a.

is outijts een dorp in de betuwe geweest.....

652 [SB]

lewen leeuwen: g.a. tekst:

- 653 [SB] leeuwen: goede teek. zonder naam en jaar. h.i.
onbel. tekst.
- 654 [SB] Leeuwen: teek. naar A. de Haan; 1732
.....In den jaare 1353 wanneer de broeders Rynout en Eduard om de regering van Gelderland streden en veel onnozel bloet vergoten wierd gelijk in zulk een gelegenhijt altijd geschied, waren twee broeders genaamt Willem en Emerit van druten twee kloeke mannen leggende tot dienst van Eduwart op het slot leeuwen deze heeren zouden op paasdag te samen in harnas ter doop ter kerk {in een gebouw aan de bassecourt} gaan ende Willem door een onverhoet ongeluk op de brug sijnde van het huys sijn been beseerde waardoor hij teruggeweder na huys gong. dit scheen als een voorzegging van minder tegenspoet Emerik egter gong zijn gang maar hij was ter nauwernoot in de kerk gekomen wanneer eenige overgevaaren booswichten met een groot gedruys quamen aanzetten. Emerik in het beklimmen van het altaar door de scherpte des zweerts geyaagt en den priester die door het opheffen van zijn ciborie en smekelijke woorden daar tussen quam op hoop van de boosdoenders te stillen en Emerik alsoo uyt de handen der moordenaars te redden wierd door het bloot Rapier gedwongen, wilde hij mede niet om hals komen, Emerik te laten volgen.-
- 656 [SB] blank.
- 657 [SB] lobith: g.a.
..... Op dit slod lobet was het, dat de woelige Adolf van Gelder, ondersteunt door zijn quaataardige moeder, zijn vader Arnout Hartog van Gelder op een barbarsche en wilde wijze heen voerden in der nacht over 't ijs en bijna zonder kleederen daar hij een tijd lang door zijn zoon gevangen wierd gehouden en daarna op 't slot te buuren gebraght.
- 658 [SB] lobbrouk: g.a.
een Gelders dorp onder het quartier van Roermond onder het drost ampt Kriekenbeek.....
- 659 [SB] de langvoord: teek. naar A. de Haan, 1731.
{Landfort} onbel. tekst
- 660 [SB] blank.
- 661 [SB] het dorp leur: teek. naar A. de Haan, 1732; onbel. tekst.
- 662 [SB] tekst, vervolg van 625 verso.
- 663 [SB] het kasteel lijnden 1725 h.i.
het kasteel lienden van agteren 1725 2 teek.ⁿ zonder naam; geen tekst.
- 664 [SB] tekst geslacht van Lynden.
- 665 [SB] blank.
- 666 [SB] 't huys ter lee in de betuw aan den Rijn teek. zonder naam en jaar
..... is nu een ruine gelegen bij Kesteren aan den Rijndijk schuyns tegenover Reenen in de betuwe zijnde het gerecht van oudeweert en behoord onder de proventie van Gelderland 't is wel eer een seer starck kasteel geweest gelijk de muuren daarvan die ik gezien hebbe klaar aantoonen en wierd door de Gelderse hartogen gebout om de stroperijen der Utrechtse te beletten uyt het kasteel horst die menigmaal over den Rijn in de betuwe vielen en veel quaat aldaar deden..... {Men ziet op de tekening niets van de ruine}
- 667 [SB] Lichtenvoorde: g.a. onbel. tekst.
[vW 7-207] LICHTEVOORDE.
Een klyn steedje in 't vorstendom Gelre onder het graafschap Zutphen, onder de baronny van Wisch. Het heeft maar een poort en een kasteel. De pastoor van Grol (Groenlo) was gerechtigd om hier op den eersten Sondagh na de dagh van den Heyligen Johannes de Dooper (24 Juni) wanneer het wijfeest der kerke in de roomse tijden aldaar gehouden wierd met sijn onderhoorig volk te komen en aldaar de dienst na het gebruyk der roomsgesinden, dan aldaar te verrigten.
- 668 [SB] 't oude loo: teek. naar C. Pronk, 1729.
't loo anders Koningsloo.
Dit is het oude huys en dus na 't leven getekent door den tekenmeester en portretschilder C.Pronk in 't jaar 1729 als wij daar waren 't loo is maar een kljne buurt gelegen op de veluwe ontrent 4 uuren van deventer; hetselve was wel eer een lustplaas der hertogen van Gelder, wer wars zij sig begaven als zij wat wilde rusten wegens de moeyelikheden der land bestiering of afgemat zijnde van het oorlogen als leggende op een ongemeen genoegelijke plaas om te jagen, hebbende de rivieren IJssel, den Rijn en de Zuyder Zee..... Als ik in den jaare 1705 met mijn kinderen en noch ander geseltschap daar was, zoo besagen we onder andere ook dit oude loo en vonden daar groot vermaak dronken aldaar een kopje thee van het fontijn water en sagen aldaar zware verwulfde kelders en op desselfs binnenplaas stond het wapen van Gelderland, nevens het jaar getal 1538.
- 669-670[SB] 4 teek.ⁿ van het nieuwe loo zonder naam en jaar
- 671 [SB] blank
- 672 [SB] 's Konings lusthuys 't loo 2 teek.ⁿ zonder naam en jaar
- 673 [SB] tekst.
- 674 [SB] gesicht op 's Konings loo bij de herbergen 2 teek.ⁿ van A.S. 1728
- 675 [SB] tekst.
- 676 [SB] 't kerkje van loenen op de veluwe 1726 teek van A.S. naar J.S.
en tekst.
[vW 7-208] LOENEN

Een dorpje gelegen op de Veluwe an het Beekbergerbosch, wat meer afwijkende na Zutphen, de inwoonders van dat dorp generen haar met de landbouw. Te Loenen plagtvoor de reformatie maar een kapel te wesen, doch na de reformatie is deze kerk of kapel tot een kerk gehouden, in wesen sooals se boven (in 't H. S.) vertoont word en ik in den jaare 1726 heb uytgeteekent. De heer van Heussen (evenals van Ryn geschiedkundig beschrijver van het bisdom Utrecht) getuygt dat hij sedert de reformatie niets van de kerkamp ten van de kerk tot Loenen op de Veluwe vernomen hadde.

Dit Loenen is onderschyden van het dorp Loenen, dat aan de Vecht ligt²⁹, werdende wel tot onderschijft van dit Loenen, Loenen Trajectum genoempt. Dit Loenen heeft een bosch en een veen, uyt welke men turf haalt om te branden. Dit dorp staat onder het schoutsampt van Veesen anders Vaassen bij Epe, waar de Kannenburg staat. (Zie over Vaassen en de Kannenburg Brinck's aanteekeningen in het Octobernummer van 1922).

- 677 [SB] loonen: teek. zonder naam en jaar. h.i.
 Iona velavienses dit is een adelijk huys gelegen op de veluwe behoudende de naam van loenen 't is ontrent twee ure van Zutphen gelegen. Graaf Rotgarus heeft hetselve weg geschonken aan Alfridis of Alfridus bisschop van Utrecht in den jaare 838.
- 678 [SB] montfoort of montfort: g.a.
 een steedje in spaans Gelderland en is in een moeras gebout.....het heeft een heerenhuys welke mede in een moeras gelegen is, men kan daar maar langs een wegh bij komen.....
- 679 [SB] blank.
- 680 [SB] 't huys de manhorst te didam: teek. naar A. de Haan, 1731 h.i.
 is een heerenhuys gelegen in Gelderland het behoort tegenwoordig aan den heer Raet, raadshier te Kleef.
- 681 [SB] blank.
- 682 [SB] 't Klooster Mariëndaal buyten Arnhem: 2 goede teekⁿ zonder naam en jaar
- 683 [SB] Ruine van 't Klooster Mariëndaal buyten Arnhem teek. zonder naam en jaar.
 tekst.
- 684 [SB] tekst.
- 685 [SB] blank.
- 686 [SB] Mariënweerd: g.a.
 686-691[SB] tekst.
- 692 [SB] 'd Abdije Mariënweert teek. naar C. Pronk, 1728 h.i.
 {teek. van een 18^e eeus heerenhuis}
- 692-694: conditiën van de verkooping van de hooge heerlijkheit van Mariënweert c.a.
 695 [SB] blank.
- 696 [SB] Mook teek. zonder naam en jaar.
 696-698[SB] beschrijving slag op de Mookerheide.
- 699 [SB] het dorp Mook: teek. naar C. Pronk, 1732
- 700 [SB] 't dorp meeteren in de tielerwaart 1650
 't dorp meeteren in de tielerwaart op een ander gesicht 1607
 2 teekⁿ zonder naam of jaar {waarschijnlijk copiën door A.S.}
- 701 [SB] onbel. tekst.
- 702 [SB] 't huys te Mekereren: 2 goede teekⁿ zonder naam en jaar h.i.
 703 [SB] Meekereren een heerenhuys in Gelderland.
 {is Huis te Meteren}
- 704 [SB] de kerk tot Maasbommel: teek. naar A. de Haan, 1732
 met tekst.
- 705 [SB]Verders is hier {te Maasbommel} 't hoff wel eer een slodt van veel aansien geweest, maar tegenwoordig geheel vervallen, op de plaats daar het gestaan heeft den tegenwoordige gehijmschrijver deses dorps een klijn modern woonhuys laten bouwen, dat laag van verdieping, om de zwaare eijke boomen waar mede het omringt word nauwelijks sigbaar is. noch vind men hier aan den dijk of liever tussen de kerk en den dijk even boven maasbommel een out vervallen huys bekend in de kaart van Slightenhorst met de naam van Kraenenburg 't plagt voor dezen te behoren aan een sekere Mevrouw die bij afsterven dit huys aan eenen van harer dinaren gelegateert heeft welke aldaar van dien tijt af met de woon is gekomen en even de daarbij gevoegde landerijen bestaan kan 't huys selve is seer klijn en laag bestaande in eenige ledige trapgevel{s} {trapgevels zonder ramen?} en fijne muuren die ten deele met pannen ten deele met riet of plancken gedeckt en ten deele zonder dack zijn. Eijndelijk achter de kerk van Maasbommel vertoont zij een laag steene gebouw met schaliën gedeckt out en swaar van muuren en daar nevens een hoge heuvel van puynen en aarde opgehoopt waaraan genoegzaam te bespeuren is dat alhier voor dezen een ruym en swaar gebouw 't zij klooster of slodt gestaan moet hebben 't word van de dorpingen het blaauwe torentje genoempt en is de kaart van Visser bekend met den naam van Kamer; alle navraag die ik hier ontrent aan de in en omwoonders van dit gesticht gedaan hebbe, is vergeefs geweest. Geen mensch heeft mij het aller geringste, noch wegens den waren naam, noch oorsprong, noch gebruyk van deze puynhoopen kennen berigten als alleen dat de eigendom van dat huys en van eenige daarbij gelegen wij- en bouwlanden aan den huysman quam, die het blaauwe torentje 'k meen dit vervallen huys bewoonde.....
- 706 [SB] blank.

- 707 [SB] Malburg: g.a.
707-708[SB] tekst.
dit is een seer out kasteel of slodt en is gelegen in de boven betuwe tegen over de grift die Drusus uyt den Rijn.....
- 709 [SB] ruine van 't huys te middelaar: 2 teekⁿ naar A. de Haan, 1729
710 [SB] tekst.
711 [SB] blank.
- 712 [SB] Megen: g.a.
712-713[SB] tekst
712 verso: Johan Graaf van Megen word gemeld in den jaare 1298 en 1303. dezen graaf liet drie zoonen na als Johan, Gerard en Willem. Jan de oudste werd Graaf van Megen van hem word gemeld in den jaare 1323; en erkende met zijnen zoon Willem in 't jaar 1343 dat zijn kasteel en vlek van Megen een open huys voor den Hartog van brabant was en misdaan te hebben met hetselve van hem niet ter leen te hebben ontfangen.....
- 714-715[SB] blank.
- 716 [SB] het dorp Malden: teek. naar C. Pronk, 1732
onbel. tekst.
717 [SB] ontbreekt.
- 718 [SB] Meulekate: 2 teekⁿ naar C. Pronk, 1730
719 [SB] tekst.
een heerenhuys gelegen in Gelderland tussen de stad hattum en de galgenberg in een seer vermakelijk oort 't werd nu bewoont door eenen heer N. Blommendal zijnde kapitiyn in statendienst zijn compagnie lag in 't jaar 1730 binnen deventer wanneer nu den konstenaar pronk het huys aftekende die met zijn broeder verzelt was terwijl ik tot hattum haar {hen} afwaghte, trackteerde en vriendelijk ontfong. Dat Molecaten of ridderlijk havesaat werd te koop geveijlt op 22 november deses jaars 1731 't is versien met een goede stalling, allees en visrijke vijvers houdgewassen en andere hier onder gehorende goederen, het huys en plaas is gelegen onder het schoutsampt van Hattum op de veluwe den heer Johan van Welvelde was in zijn E.leven heer van Zalk, Boekhorst en Molecaten.
- 720 [SB] blank.
- 721 [SB] de hofstad Mussenberg: teek. naar C. Pronk, 1732
geen tekst.
- 722 [SB] het dorp Maurik: teek. van A.S. 1728, {in Nederbetuwe}
tekst.
723 [SB]te Maurik staat het slod Mariëburg, 't welk de grootvaders, overgrootvaders en oud over grootvaders van Jacob de latorre aartsbisschop van Ephesen, zoo als hij selfs getuygt, bewoont hebben.....
- 724 [SB] blank:
- 725 [SB] Middagten: 2 teek.ⁿ, een zonder naam den jaar; een naar C. Pronk, 1729.
726 [SB] Middagten 2 teekⁿ zonder naam en jaar.
[vW 7-211] Is een ridderhofstad gelegen in Gelderland op de Veluwe, digt aan de Issel niet verre van Dieren en het dorp Ellekom in een ongemeen vermakelyke landsdouwe, soo van houtgewas als heerlijke koorlanden, hetwelk daaromstreeks, seer goet valt, omdat de landen klijachtig syn. Men siet van daar de stad Dousburg en de Elterenbergh in Kleefsland.
- 727 [SB] Deze Ridder Hofstad behoort den heere van Ginkel, graaf van Athlone³⁰. 't Is hier zoo ongemeen vermakelijk dat men wel uyt de grond sijns harten magh uytroepen "Wonderlijk zijn des Heeren werken en onnaspoorlijk zijn uwe wegen, o heere."Ik heb die gezichten soo daar als daar ontrent met zoo veel genoegen en verwondering beschout, 't welk ik door de pen niet kan uytdrucken.....
[vW 7-211] Dit beminnelijk oort word tegenwoordig (dus sedert den dood van heer Godard van Reede) beseten door den heere Rynhart baron van Reede, heere van Ginkel, Middagten, Zuylenburg, Rouwenberg, Brugman tot de Niwenbrug enz. enz. ridder van de Malthezer orde, commandeur van Weerde, gouverneur der stad en onderhorige forten (zooals St. Michel) van Venlo, kolonel over een regiment ruyteren ten dienste van den Staat der Vereenigde Nederlanden. (zooals bekend wordt dit huis tegenwoordig bewoond door graaf Aldenburg-Bentinck van Middachten).
- 728 [SB] Middagte: 2 teekⁿ zonder naam en jaar
{vrij zeker naar A. de Haan}
een naar A. de Haan, zonder jaar.
- 729 [SB] het kasteel de Mars: 2 teekⁿ naar C. Pronk, 1730
van voren en van achteren.
- 730 [SB] een oud Edelmanshuys gelegen in Gelderland ontrent een half uur van Zutphen gelegen aan de Veluwzijde 't selve ligt een schuet weegs van de gemene wegh in een deftig geboompt 't is een fraay huys met een toornie gelijk uyt de nevensgaande tekening gesien kan worden welk wij op onse rijs in dat gewest dus hebben uytgetekent boven den ingang van het huys leest men dit volgende: duc d'Albaas felle krijg wirp mi onder de voet men siet: hoe ik zwieg: wat Godes zegen doet Everd van lintelo: vrouw Arnolda van hoemen zal men in wisdom [vridom] voor mine herstelsters noemen.
(In den patriottentijd was behalve v. d. Capellen tot den Poll; ook bekend, v. d. Capellen t/d Mars).
- 731 [SB] Manen: g.a.
een heerenhuys in Gelderland en is gelegen tussen veenendaal en wagingen.-
- 732 [SB] blank.

- 733 [SB] het dorp Nieuwbroek en 't huijs francenbrug: teek. naar C. Pronk, 1732
't huys brantzeburg: teek. naar C. Pronk, 1732. h.i.
 {is ook Frankenburg}
- 734 [SB]daar is ook een kasteel of heerenhuys francenburg genaamt en dus bijde na 't leven afgeteken {t} door C.Pronk, hetselve behoort aan de kinderen van den heere van Isselmuyden commandeur van Doornik, de goederen worden door den heer Schattelen voor de kinderen geregeert.-
- 735 [SB] blank.
- 736 [SB] Niuwbroek: g.a. onbel. tekst.
 [vW 7-210] Is een Gelders dorp en onder het landdrostschap van de Veluwe gelegen, hadde een kerk dewelke aan Gregorius was toegewijt, welke kerk soo lang onder die van ter Wolde had gestaan. Is den 2 July des jaars 1339 tot een parochiekerk opgerecht en kreeg een pastoor op de benoeming van den hartog van Gelderland. In 't jaar 1571 was eenen Rijnier van Keppel pastoor van Niuwbroek.
 De kerk had ook twee vicaryen, de eerste was die van Agatha, dewelke door den pastoor begeben wierd. De besitter deser vicarye moest Dingsdags, s'Vrijdags en des Saterdags de dienst aan 't outaar doen; de andere vicary was aan Cathryn aanbevolen, wiens bedinaar die door pastoor en den prior der Carthuysers van Monnikhuysen (bij Arnhem) aangestelt werd, verplicht was, alle Maandagen, Woensdagen en Saterdagen de mis te doen. Hier houdt de beschrijving op.
 Elders staat nog: Nibroek is een dorp in Gelderland, ontrent twee uren van Koningsloo na de Isselkant, het is een klijn dorpje met wijg huysen, het kerkje is vrij out, wij reden van 't Loo daarna toe over de Grift, synde een lopent watertje door het "broek" een seer quade wegh en temet tot de asse toe in 't water, schoon het een droge Somer was. In dit dorp vint men geen roomsgesinden; dit dorp schoon 't klyn is heeft voor heur in- en omgelegen boeren een Koornmolen. Daar is ook een kasteel of heerenhuys Francenburg genaamt en dus bijde (n.l. 'in 't H. S. waar dorp en kasteel afgebeeld zijn) na 't leven getekent door C. Pronk, hetselve behoort aan de kinderen van den heer van Isselmuyden commandeur van Doornik ³¹. De goederen worden door de heer Schaffelen 'voor de kinderen "geregeert."
- 737 [SB] Niuwenbeek of Nibeek: g.a. {Nijenbeek}
 [vW 7-209] NIUWENBEEK OF NIBEEK.
 Een out adelijk slotd gelegen aan den Isselboort, want de revier loopt daar digt aan de muur langs. Den tegenwoordigen eygenaer van dit adelyk slot is den heer Van Doddendal, heer van Loendersloot. Het is meest geruïneert. Het aankomen is over een lage vaste brugh, die gans niet sterk en is. De graght is droog en sonder water.
 Hierna doet de schrijver mededeelingen uit de middeleeuwsche geschiedenis, uit het bekende werk van Slichtenhorst, in 't byzonder over de broeders Reinald en Eduard van Gelre in den tijd der twisten tusschen de Heeckerens en Bronkhorsten in de 14e eeuw, vooral in 't jaar 1361. Reinoud werd op dit slot door zijn broeder gevangen gezet (De dikke Hertog!) Daarna vervolgt hij:
 "In den jaare 1672 wanneer de france de geunieerde proventien met haar maght overstroemde, meende men de vyand te verhinderen, alsoo syn Hooghyt (prins Willem III) met zyn leger ontrent Voorst lag, tusschen Zutphen en Arnhem, daar wierd op den 17 Mei 1672 een vry leger afgekondigt, dat een ieder daar vry mocht komen soetelen.
 De prins van Oranje was gelogeert op het huijs te Lunteren, de veldmaarschalk vorst Maurits (van Nassau) op het huys te Nibeek en de veltmaarschalk Paulus Wurtz op het huys van den heer Huygens alle in Vorst gelegen, de graaf Willem van Hoorn, als meester van 't geschut ³² op het huys te Mars (zie hieronder) dichtbij Zutphen, voor welk huys op de wijde, Ossenweert genaamt, de gehele artillery gecampeert stond, doch het leger, dat daar lagh, wiert te swack bevonden tegen de opkomende maght der vijanden, als synde maar 17 of 1800 man.
- 738 [SB] het oude kasteel Nibeek: teek. naar C. Pronk, 1730.
- 739 [SB] Nieuwe en oude Poll: teek. naar C. Pronk, 1730. h.i.
 met tekst.
 [vW 7-208] Hier (in 't H. S.) dus na 't leven afgetekent door den veelmaal gemelden C. Pronk als wij daar waren (1730). Het oude huys staat op den Isseldyk, een scheut weegs van de niwe Poll; dat oude gebouw is een slecht huys, doch het niwe is een deftig modern huys hebbende een groote bassecourt en ongemene heerlyke visrijke vijvers, 't heeft een vaste brugh, rondom is het voorste met vrugtbare landsdowen van graangewas en hout om te hacken. De aankompst van dat huijs is seer deftig door een lange laan met hoge boomen beset; aan den ingang is een grote stal met koetshuys, in welke stal veel paarden geplaatst kunnen worden.
 Den tegenwoordigen besitter van deze plaas is de heer baron van Wynbergen, gedeputeerde wegens Gelderland in 't collegie der Staten-Generaal in s'Gravenhage. Dese heer op de plaas synde, als wij daarwaren, deed ons alle beleefthyt aan.
 (De Wynbergens zijn een Harderwijksch geslacht, bekend is o. a. Johan van Wynbergen in de 17e eeuw, eerste curator der Geldersche Hoogeschool voor 't kwartier der Veluwe. De hier bedoelde heeren behooren tot de Protestantsche tak der familie, Katholieken waren zooals bekend van hooge staatsampten uitgesloten).
- 740 [SB] Nieuwstad, Niestadt, Nystadt: g.a.
 [vW 7-209] NIEUWSTADT.
 Een vleck in Gelderland in 't Roermondse quartier (het z.g. Overkwartier, dus nu Limburg). Het is voortijts een steedje geweest met muuren en bolwerken voorsien; het leght seer vermakelyk en is waterrijk. Hertog Willem van Gelder en Gulik, grave van Zutphen, in den jaare 1496 (lees 1396) daarbinnen synde, en beschroompt voor de starcke maght der brabanters, stack het steedje in de brant omdat het soo onsterck was. Het is daarna wel weer opgebout, maar int jaar 1557 (of '37, dit is niet precies te lezen) van muuren en wallen ontbloot. In de schatting van 1547 moest het 342 - 10 - 12 opbrengen.

Door dien de stad Roermond in den jaare 1702 door de maght der geallieerde wapenen veroverd wierd soo is dit Niustad mede uyt het besit der Spaansche kroon geraakt. (Dit geschiedde n.l. in den Spaanschen successieoorlog en werd bij de vrede van Utrecht in 1713 bevestigd.)

- 741 [SB] blank.
- 742 [SB] 't huys te Netterden: teek. naar A. de Haan, zonder jaar h.i.
een heerenhuys int hertogdom Gelder in het graafschap Zutphen gelegen in het dorp Netterden het behoort tegenwoordig {zie 1173} aan Mevrouw Wildenburg.....
- 743 [SB] het dorp Netterden: teek. naar A. de Haan, 1731.
- 744 [SB] blank.
- 745 [SB] Nijkerk int quartier van Roermond: g.a.
onbel. tekst.
- 746 [SB] het dorp Neder asselt: teek. naar C. Pronk, 1732.
tekst.
[vW 7-209] Een dorp in Maas en Waal, dat bij de reeds vaker genoemde schatting van 1547, een som van 136 - 7 - 2½ moest opbrengen. Het is in het H. S. in 1732 geteekend door C. Pronk, het ligt aan de Maas tegenover de stad de Graaf (Grave).
In het kerkelijk is Over- en Nederasselt te samen gecombineert, doch in dit Nederasselt is maar één protestans huysgesin en geen kerk, maar wel een lage vierkante toorn, in welks onderste gedeelte een predikstoel nevens eenige banken zijn, en word aldaar om de veertien dagen de predikdienst verricht.
- 747 [SB] Nijewaal: g.a.
een gelders dorp in de bommelerwaard
- 748 [SB] blank.
- 749 [SB] Niftrik: g.a.onbel. tekst.
- 750 [SB] 't huys Nevelhorst te didam: teek. naar A. de Haan, 1731 h.i.
een heerenhuys in Gelderland in 't graafschap Zutphen, een klyn uurtje Oostwaard van Zeventer (= Zevenaer) aan 't begin van het dorp Didam gelegen, hetselve is niet seer out blijkende sulx aan 't jaar Getal 1667 welke voor de gevel geplaat is gelijk aan de boven staande tekening kan gesien worden 't heeft echter oude grondslagen; in den jaare 1731 besat het eijgendom en wert bewoont door den heer David versluys uyt Zeland sijnde drossart van didam.-
- 751 [SB] blank.
- 752 [SB] het dorp Neerijne: teek. naar C. Pronk, 1727
verwarde tekst over drie dorpen met namen eindigende op 'ijne'.
- 753 [SB] blank.
- 754 [SB] 't dorp Neerbosch: teek. naar A. de Haan, 1731
[vW 7-208] Een Geldersch dorp en legt in 't ryk van Nimwegen, een klyn uurtje van de stad van de kant van Boningen of Beuningen. Het is een schependom, het dorp Hees is daar dicht bij.
- 755 [SB] blank.
- 756 [SB] Nijkerk: Niuwkerk: g.a.
- 757 [SB] het school te niuwkerk: teek. van A.S. 1731
de Vest Niuwkerk: teek. naar A. de Haan, 1731
geen tekst
- 758-760[SB] tekst.het oude kasteel is int jaar 1458 op het aandrijven Garseel van Aller burgermeester van Arnhem gebout door hertog Arnout.
- 761 [SB] de haven van Niuwkerk: teek. naar C. Pronk, 1731.
met tekst.
- 762 [SB] de buurt Nierssen op de veluwe bij 't loo: teek. van A.S., 1732;
onbel. tekst.
[vW 7-207] In een buurt op de Veluwe gelegen, niet verre van Koningsloo, het lyd seer vermakelijk in 't geboompt en grasgewas, doch het is seer armelyk, de huysse staan hier en daar gans op geen ordre, gelijk het boven. (in 't H. S.) na 't leven getoont word.
N.B. Schoenm. heeft deze teekening zelf in 1732 gemaakt..
- 763 [SB] blank.
- 764 [SB] Nergenna: teek. naar C. Pronk, 1731. h.i.
Is een lustplaaas met een heerenhuys gelegen in Gelderland bij de Rijnse Veenen en dus nae 't leven getekent door den tekenmeester C.Pronk hier om heen werd veel turf gemaakt welke van daar vervoert werd na de Grep en aldaar overgescheept zijnde in den Rijn in de omgelegen plaats vervoert. In de schijding der goederen tussen de broeders Arnout en Willem van Egmond soo zoude Willem zoo lang hun vader [zuster] leefden het huys Nergenna, dat bouwvallig was, hermaken en om sulx te doen soo zoude hij soo veel hout mogen kappen als hij daarvoor van doen hadde en met een ook soo veel brandhout als hij jaarlijks van noden hadde. des soo magh Hertog Arnout van Egmond na het overlijden van sijn vader het huys Nergenne weder eijssen mits betalende 3000 Rijnse goutguldens doch wanneer Arnout dit weder wilde eijssen soo was hij gehouden om aan sijn broeder Willem en sijn Erven een half jaar van te voren haar te moeten waarschouwen. Dit contract wierd gemaakt in den jaare 1429.
- 765-766[SB] blank.

- 767 [SB] op 't loo of brunshuys: teek. naar A. de Haan, 1731.
gelegen in Gelderland int graafschap Zutphen bij Dutecom in de buurschap genaamt Killer; het behoort tegenwoordig den heer N. Coenradi tot Emmerik.
- 768 [SB] op gelder: g.a.
een heerenhuys gelegen in Gelderland tegenover de overisselse buurt hercolo.-
- 769 [SB] blank.
- 770 [SB] heerenhuys Oevelgunne: teek. naar A. de Haan, 1731.
.....het behoort heden in eigendom aan den heer van Kochenheim, de heer van Hardenburg en was ook aan de heer van den Mossel verhuurt, die aldaar op de zolders zijn tobax spinderij op hadde, doch woonde op 't huys Hardenberg.-
- 771-802[SB] nimwegen, Valkhof: tekst met teek.ⁿ
- 803 [SB] de schans Knotzeburg over de Waal voor Nimwegen 1585: teek. zonder naam en jaar.
- 803-805 [SB] tekst
- 806 [SB] het dorp oppijnen aan de waalkant: teek. zonder naam en jaar h.i.
..... bij dit dorp is ook een slod gelegen.
- 807 [SB] 't dorp Oosterbeek in Gelderland: teek. van A.S. 1728
met tekst.
- 808 [SB] Ouwenhorst: g.a.
een heerenhuys in Gelderland dicht bij het dorp Scharpenzeel ruym twee uren van de stad Amersfoort deze hofstede word te huur gevijlt om te aanvaarden tegens mej 1731 en is voorsien met een goed heerenhuys, koetshuys, stalling voor 6 paarden, een vrugtbare boomgaard, moestuynen, laanen en visrijke vijvers; deze lanen zullen van nimant gebruykt mogen worden voor en aler gebleken is betaalt te hebben hetgeen tot onderhoud der wegen daar toe gestelt is.
- 809 [SB] Ommeren: g.a.
een gelders dorp.....
- 809-810[SB] tekst.
- 811 [SB] blank.
- 812 [SB] Oosterhuysen: teek. naar C. Pronk, 1730.
is gelegen in Gelderland ontrent een quartier uren van het dorp Vaassen. Is een out heerenhuys; het werd nu gebruykt voor een Roomse kerk, omdat te voren den heer van Kannenburg een roomgesint heer kerk op sijn huys deed houden en hem sulx verboden is; het huys Kannenburg is niet verre van deze kerk of Oosterhuysen gelegen. Hetselve heeft in de roomse tijt een klooster geweest het heeft rondom sig een schoone landsdouwe en seer deftig koorngewas; doen ter tijde is een kopermoolen welke door 't water werd omgedreven, welke moolen behoort aan den koperslager N. Slicher behoort wonende tot Amsterdam op de cingel dus is het in den jaare 1730 als wij daar waren door cornelis pronk na 't leven getekent en is geheel anders als hiernevens verbeelt word {op folio 813} 't welk door Stellingwerf getekent is; het selve huys lijd geheel van de heere weg af.-
- 813 [SB] 't Oosterhuys Bij 't loo: goede teek. zonder naam en jaar h.i.
{blijkens tekst op fol. 812 door Stellingwerf}
een heerenhuys gelegen in Gelderland op de veluwe. Is een oude Ridderhofstad tussen het dorp Vassen en Koningsloo in een vrugtbare oord van koorngewas.
- 814 [SB] Oen: g.a.
.....een schoot weegs buyten het dorp daar heeft in de roomse tijt een klooster gestaan, waarvan er noch een gedeelte is en werd nu tot een brouwerij gebruykt alwaar wij ten tijde als het door pronk getekent wierd na 't leven gelijk hier verbeelt word {zie folio 815} met goed en smakelijk bier voor ons Gelt getraceerd wierden, doch den hospes had geen scharpe schaar, als soo hij het heel redelijk maakte.....
- 815 [SB] het dorp Oen: teek. naar C. Pronk, 1732.
het gewesene klooster nu een Brouwerij te Oen: teek. naar C. Pronk, 1732 {?}
- 816 [SB] Ogten: teek. zonder naam en jaar h.i.
voorstellende alleen een heerenhuys.
de tekst gaat over het dorp.
- 817 [SB] het dorp overasselt: teek. naar C. Pronk, 1731.
met tekst.
- 818 [SB] ruine van het klooster St. Walrig tot Overasselt: teek. naar C. Pronk, 1732.
het huys Nagelhorst te overasselt: teek. naar C. Pronk, 1732. h.i.
geen tekst.
- 819 [SB] blank.
- 820 [SB] Oosterhold: g.a
een dorp in Gelderland..... hier woont tegenwoordig Jonkheer van Voorst een broeder van den heer van den baerl te didam.

Deel V (O-T, 821-1024)

- 821 [SB] het dorp Oldebroek: teek. naar C. Pronk, 1734.
onbel. tekst.
- 822 [SB] blank.
- 823 [SB] het dorp Oosterwolde: teek. naar C. Pronk, 1732
onbel. tekst.
- 824 [SB] Oosterhoud: g.a.
is een heerenhuys gelegen in de betuwe tussen de stede Ninwegen en Arnhem. 't Is een out
gebouw.-
- 825 [SB] blank.
- 826 [SB] Oldenhoff te didam: teek. naar A. de Haan, 1731 {teek.van een schuur} h.i.
geen tekst.
- 827 [SB] blank.
- 828 [SB] 't kasteel Oy: g.a. {bij Nijmegen} {zie 836}
tekst.
- 829 [SB] 't kasteel Oyen: 2 teekⁿ naar C. Pronk, 1732.
- 830 [SB] tekst {in N.Brabant}
- 831 [SB] blank.
- 832 [SB] Oyen: g.a. tekst {over het dorp in N.Brabant}
- 833 [SB] Oye: g.a. in het quartier van Roermond.
- 834 [SB] Oerle: g.a. dorp onder het quart. van Roermond.
- 835 [SB] het dorp Ooy: teek. naar C. Pronk, 1732. {bij Nijm.}
- 836 [SB] 't huys den Oy bij Nimwegen: 2 teekⁿ naar C. Pronk, 1732. {zie 828}
- 837 [SB] tekst.
- 838 [SB] blank.
- 839 [SB] Pannerden of Panderen: g.a.
- 839-840[SB] tekst.
- 841 [SB] het dorp Persingen Int rijk van nimwegen: teek. naar C. Pronk, 1732
een dorp in Gelderland niet verre van het huys Weelderen {Welderen=Ubbergen?}
.....ten tijde als Karel van Egmond hertog van Gelder was besat den heer Hendirk van Apeltorn.
de heerlijkhijt van persingen welks huys hij quijt is geworden, doch den bovengenoemden hertog van
Gelder gaf het hem weder op voorwaarden dat hij de werken die rondom het selve gemaakt waren om
sijn vijanden te kennen weerstaan zoude moeten afbreeken en alles slegten doch het slod zoude hij
behouden en na sijn genoeg en weder doen optimmeren.....
- 842 [SB] blank.
- 843 [SB] 't oude huys te persingen: teek. zonder naam en jaar.
.....het slod te persingen is een stercke vesting geweest, doch is in den jaare 1505
gesleght.....
- 844 [SB] blank.
- 845 [SB] Park: g.a.
ook linde van der Park {?; was eigendom der van Lynden's} is een heerenhuys in Gelderland in
de betuwe tussen de stede Arnhem en Nimwegen. 't vertoont zig al vrij out te zijn het lijt ontrent een
quartier uurs van de heere of gemene wegh daar men door een deftige laan na toe gaat wijders lijt het in
een genoeglijk geboompte omhijnt van wij- en zaaylanden.-
- 846 [SB] het slootje Polwijk: teek. naar C. Pronk, 1732. h.i.
een klijn slootje gelegen in Gelderland ten Westen van het heerenhuys van Gent het heeft een
ouwerwetse vierkante toorn (als boven aangetoond word.....) gesterckt maar voor 't overige niet seer
aansienlijk 't werd tegenwoordig bewoond door een heer genaampt Slingervoet: 't Kompt mij voor (sijt
A. de Haan) als gebout te sijn ten tijde als het geslagt van Polwijk wel eer in Gelderland vermaart
waren.-
- 848 [Bh] C pronk de kelderij of kellenarij te Putten Anno 1731
De Kelderij of kellenarij is een oud klooster der Roomsgesinde op welke tegenwoordig noch
Roomse geestelijken wonen en is gelegen even bujten Putten in Gelderland, dese huijsinge lijt rondom
in t water, en men gaat daar in met een vaste brugh en een civelijk hek daarvoor, de roomsgesinden
houden hier ook hun kerk, den oversten hiervan wort den kellenaar genoempt en onderhoudt aldaar een
priester, van voren is het geheel modern en heeft engelse glasen dese teekening is op de sijde na Putten
te sien, rondom heeft men hier tabaxlanden en koornakkers zijnde een genoegelijke landouwe.
De kellenarije en kellenaar dat opsiender beteekend hebbende het opsicht wegens den abt van
Paterborn over deszelfs goederen
In de vrede van Munster welke gesloten werd in den jare 1648 wierd er wegens dese kellenarij
een artikel beraampt en vastgesteld dat de Gelderse rekenkamer en den voornoemden Abt ider sijn

geregte deel daarvan soude hebben volgens ordre van den laatst overleden hertog van Gelder en deze verdeelin-ge daarvan gemaakt is als gesegt is door de vrede te Munster gesloten bevestigd. soo dat nu ider van de partijen sijn aandeel weet en invordert.

849 [SB]

blank.

850 [SB] Putten: teek. uitgeknipt.

850-851[SB] tekst.

852 [Bh] C pronk het huijs Putten Anno 1732

Het huijs Putten is een heerenhuijs gelegen in Gelderland ten noorden van de Stad Elburg niet verre van de Zuijderzee en aldus na 't leven geteekend door den meester C Pronk als wij daar in den jaare 1732 waren.

853 [SB]

blank.

854 [SB] Den Plekenpol: g.a.

ook graes genoempt een out en bijna vervallen heerenhuys.....de eijgenaars daarvan wonen tot Amsteldam in de warmoesstraat zijnde de heere Walien, doordien sij aan den Edelman die eijgenaars van dat huys was soo veel gelt verschoten dat het perceel door dien de uytgeschote som noch intressen niet betaalt wierden moeten houden den daarbij sijnde windmoolen is verkocht voor de som van f 11000.-daar sijn reeds twee huysen afgebroken, doch het oude Edelmanshuys staat noch.-

855 [SB] het oud adelijk huys Plekenpol: 2 teek.ⁿ naar C. Pronk, 1729.

856 [SB]

blank.

857 [Bh] c pronk de heerlijkhijt presikhoven Anno 1731

Presickhoven een heerenhuijs gelegen in Gelderland in het Quartier van Arnhem een groot uur van die Stad bij Munnikhuijsen na Klaarenbeek in een zeer aangename landsdouwe bewesten de revier de IJssel en dus na t leven geteekent door C Pronk als wij daar waren.

858-859[SB]

blank.

860 [SB] het slod poederoyen in de bommelerwaart als 't was in 't jaar 1503. teek. naar A. de Haan.

h.i.

. met tekst.

861 [SB] 't huys te poederoyen in welstant: teek. zonder naam en jaar.

862-864[SB]

tekst.

865 [SB] het dorp poederoyen en de poort van het oud adelijk huys Nets: teek.ⁿaarC.Pronk,1735

h.i.

met tekst.

866 [SB] 't huys genaampt padevoort: teek. naar A. de Haan, 1731.

h.i.

een huys gelegen in 't graafschap Zutpen dicht na het Kleefs{e} bij het dorp Zeddam en niet verre van het huys diepsteegen tussen Dutecom en 's Heerenberg het huys is niet veel van aansien maar heeft rondom sig zeer deftige koorn en boekwijt ackers alsmede een genoegelijke lommerrijke bosschagie waardoor hetselve veel smaak aan den eijgenaars toebrengt te meer omdat het gelegen is tegens de gebergte van 's Heerenberg aghter Zeddam en is aldus na 't leven getekent in den jaare 1731 door C.Pronk en A. de Haan.-

867 [SB]

blank.

868 [SB] de Plack: g.a.

een adelijk huys gelegen in Gelderland; dit oud adelijk huys is nieuw opgetimmert en voorsien met verschijde beneden en bove kamers, daar is ook een stal voor 30 paarden en een koetshuys, tuynen boomgaarden en verdere plantagie. ook zijn der deftige zoo wij als bouwlanden als mede twee boeren hofsteden en is te samen 30 morgen groot zijnde vrij allodiaal goed; deze heerlijkhijt is gelegen in het dorp bemmel in den ampte van over betuwe.-

869 [SB]

blank.

870 [SB] het dorp Puffelijk: teek. naar C. Pronk, 1732.

onbel. tekst.

871 [SB]

blank.

872 [SB] Pont: g.a.

een heerlijkhijt in Gelderland in het drostamp van Gelder onder het quartier van Roermond is het stamhuys der heeren van pont.....

873 [SB]

tekst.

874 [SB] posterholt: g.a. onbel. tekst.

[875] [Bh] Puttesteijn

Halma l.150

puttesteijn op de regtersijde

Puttesteijn een kasteel in Gelderland bij Elburg gelegen is een ongemeen stark kasteel geweest in 1370 was heer van Herbertus van Puttesteijn die sich gans hoogmoedig tegen sijnen landheer den bisschop van Utrecht aanstelde maar die belegerde hem met hulp van die van Kampen in sijn Slodt vermeesterde de plaats nam hem gevangen en slechte Puttesteijn in 't geheel in den jaare 1375 tot den grond toe bij verdrag wierd herbertus weder losgelaten en aan hem de pijnhopen van t kasteel gegunt hij storf weinig jaren daarna

Sligtenhorst p158

latende eene dochter na die sich veeltijds opt huijs te Putten ophield (bij Elburg) men had haar tot tot gemalin van den graaf van Holland geschikt, maar sij verliefde op een harer hovelingen genaamd pelgrom Vos van Steenwijk of Vollenhoven liet sich van hem beswangeren en nam hem toen ten

huwelijk. dese daat behaagde den hertog van Gelder gans niet omdat sulke deftige en statelijke goederen doen over gongen aan een seer slechten stam.

- 877 [SB] 't huys puttesteijn: teek. naar C. Pronk, 1730; tekst.
- 878 [SB] het dorp Raveswaay aan de lek of rijndijk over wijk bij duurstede, teek. van A.S. 1728.
tekst over het blokhuis.
- 879 [SB] het dorp Reede {Rheden}: teek. van A.S. 1728.
onbel. tekst.
- 880 [SB] 't dorp Reede: goede teek. zonder naam en jaar.
een teek. uitgescheurd.
- 881 [SB] blank.
- 882 [SB] Rossum: g.a. onbel. tekst.
- 883 [SB] Rumde: {Rumpt}: g.a. onbel. tekst.
- 884 [SB] Randwijk: {dorp} teek. van A.S. 1728 met tekst.
- 885 [SB] 't huys Ray bij 't loo: goede teek. zonder naam en jaar. h.i.
een heerenhuys of slod gelegen op de veluwe dicht bij het dorp Vasen en den Kannenburg aan
een waterstroomtje ontrent ander half uur van 't Koningsloo dit Raay is een ander raay dat een dorp is
gelegen bij Roermond in 't drostamp van Kessel en is ook een dorp daarbij dit raay een heerenhuys is.
- 886 [SB] Raay: g.a. {bij Roermond} onbel. tekst.
- 887 [SB] blank.
- 888 [SB] het dorp Rynkom: teek. naar C. Pronk, 1729.
- 889 [SB] Cortenburg, daar sijnde sagen we in het geboompt het heerlijk landhuys genaamt
Cortenburg behorende den heer van Lawik hetselve huys lijt in een heerlijk landsdouwe soo van gras als
korenlanden.-
- 890 [SB] het dorp Rijnkom: teek. van A.S. 1630.
een teek. uitgescheurd; geen tekst.
- 891-892[SB] tekst.
- 893 [SB] blank.
- 894 [SB] het huys Rosande op de Veluwe niet ver van Arnhem: teek. zonder naam en jaar
- 894-895[SB] tekst.
- 896 [SB] De Rees op de Veluwe: 2 goede teekⁿ zonder naam en jaar.
- 897 [SB] onbel. tekst.
- 898 [SB] het dorp Rijswijk en 't heerenhuys hoeckenburg, teek. naar C. Pronk, 1728. h.i.
- 899 [SB] tekst.
- 900 [SB] blank.
- 901 [SB] de helft van de stad Roermond:
de andere helft van de stad Roermond: 2 teekⁿ naar A. de Haan, 1730.
- 902 [SB] Roermond: 2 teekⁿ zonder naam en jaar.
- 903 [SB] Roermond: teek. zonder naam en jaar.
- 903-908[SB] tekst.
- 909 [SB] blank.
- 910 [SB] Den Roden toren: teek. naar C. Pronk, 1732.
onbel. tekst.
- 911 [SB] 't kasteel te Ravesteijn: teek. naar C. Pronk, 1732.
.....het slod 't welk aan de Maas gelegen is, is rondom met een hooge muur omtrocken, behalven
aan die sijde, die na de stad leght, sijnde daardoor voor 't overstromen van de rivier beschut welke wal
met twee regelen linde boomen is beplant 't slod selve is een seer out gebouw en was wel eer met twee
sware vierkante torens gesterckt, waar af den eenen nu ten eenemaal vervallen leght dan de andere met
een achthoekig lijndak, draagt op sijn kruyn een doorlugtig koepeltje met een uurwijzer en klokkeslag
sijnde dit de eenige klokkeslag van 't geheele steedje; den drossaart van den lande van Ravesteijn houd
zijn woning op dit kasteel.....
- 912-913[SB] blank.
- 914 [SB] Reurlo: teek. zonder naam, 1729; tekst
- 915 [SB] tekst.
- 916 [SB] het dorp Reurlo: 2 teekⁿ naar C. Pronk, 1732.
- 917 [SB] 't huys te Roerlo:
.....'t is een deftig gebouw en men was daar noch aan besig met timmeren om het volgens het
genomen bestek 't welk hier verthoont word vorder op te maken boven den ingang staat het wapenschild
van lynden het heeft een vaste brugh en staat rondom in 't water bij deze verandering zoo is daar ook een

- nieuwe stal en tuynmanswoning gebout, wijders is het met lommer van sware boomen omset, daar loopt een beekje bij heen.....
- 918 [SB] 't huys te Reurlo: 2 teekⁿ naar C. Pronk, 1732.
- 919 [SB] Roeroord {ruhrort}: platte grond zonder naam en jaar; tekst.
- 920 [SB] tekst.
- 921 [SB] blank. {er zijn twee folio's 921}
- 921 [SB] het jachthuys door ordre van Willem de derde koning van groot brittanje gebout aan of op de Veluw zoom bij Rosendaal: teek. zonder naam en jaar.
de oude huysinge en toorn te Rosendaal: teek. zonder naam en jaar.
- 922 [SB] de oude en nieuwe herberg enz. teek. van A.S. 1728.
de nieuwe stal enz. teek. van A.S. 1728.
- 923 [SB] tekst.
- 924 [SB] blank.
- 925 [SB] de heerlijkheit Rosendaal: 2 teekⁿ naar C. Pronk, 1731
- 926-928[SB] tekst.
- 929 [SB] ontbreekt.
- 930-931[SB] blank.
- 932 [SB] Slangenborg vijf uren van Zutfen: teek. zonder naam en jaar.
verwarde tekst.
- 933 [SB] blank.
- 934 [SB] stralen:pl. grond zonder naam en jaar; tekst.
- 935 [SB] blank.
- 936 [SB] Schuylenburg: teek. naar A. de Haan, 731.
.....het is een out slodt met een dicke vierkante toren, het staat op een hoogte, mogelijk getimmerd op seer oude puynhoopen van een daar voor een gestaan hebbende huys, want na 't hem {de Haan} voor quam soo was dat slod van oude tijd veel grooter geweest en gelegen in zijn gragten hetselve behoort tegenwoordig aan de rekenkamer van Arnhem welke daar een rentmeester op heeft, die het bewoont,.....
- 937 [SB] Schoonderbeek: g.a.
een heerenhuys in Gelderland ontrent een quartier uurs van het dorp putten gelegen ten noorden van het genoemde dorp het lijt in een ongemeen lommerrijk geboompte aan bijde sijden een vermakelijk bosch 't heeft een gragt om sig daar bij zijn veel puynhoopen ten teken dat dit Schoonderbeek in oude tijde een voortreffelijk huys moet zijn geweest, het is afkomstig van den hartog van Gelder sijnde dit huys hier ontrent het oudste monument dat men vind; het heeft nog heden de vrije jaght.
- 938 [SB] blank.
- 939 [SB] 't huys Staverde: teek. zonder naam en jaar.
- 939-940[SB] tekst.
- 941 [SB] de laan van Staverde: teek. zonder naam en jaar; tekst.
- 942 [SB] de heerlijkheit staverden: 2 teekⁿ naar C. Pronk, 1732.
- 943-944[SB] blank.
- 945 [SB] het dorp silvalde in 't graafschap Zutphen: teek.ⁿaar A. de Haan, 1731; tekst.
- 946 [SB] Sevenum: g.a. tekst.
- 947 [SB] het dorp Setten in Gelderland: teek. zonder naam en jaar.
- 948 [SB] Swanepoel: g.a.
een adelijk huys in Gelderland gelegen tussen Arnhem en Emmerik {binnen Zevenaar} op welke huys verschijde goede vertrecken zijn een deftige boomgardt met schone vrucht dragende bomen een moestuyn ende duyphuys nevens een groote vlucht duyven en wat des meer is dat bij sulken huys behoort hetselve werd te huur gepresenteert nevens alle sijn voorrechten en privilegiën.-
- 949 [SB] 't huys Schouwenburg: teek. naar C. Pronk, 1732 h.i.
In de kaart staat Schotenbroek; een modern heerenhuys met sijn stallinge..... het huys lijd zeer vermakelijk met vruchtbare kooenlanden en geboompt omvangen.
- 950 [SB] ter schuur: teek. naar C. Pronk, 1730.
- 't Slod ter schuur: teek. zonder naam en jaar. {ook naar C. Pronk.} h.i.
- 951 [SB] 't huys ter Schuur: g.a.
hier agter {op folio 952, dat echter blank is} verbeelt is gelegen even in Gelderland tussen hoeflaken en voorthuysen aan de heere wegh even ter sijden in 't hout het is tegenwoordig een deftige boere woning, doch is een ander huys terschuur als het slod ter schuren hier boven {hierboven staat geen afbeelding} verbeelt, en ook nevens {op folio 950} 't welk tersijde hoeflaken gelegen is, in de kaart bekent te leggen in een driesprong als hoeflaken, 't slod ter schuren en voorthuysen; het oude stichtse huys Stoutenburg is niet verre van daar gelegen.-

- 952 [SB] blank.
- 953 [SB] het dorp Scherpenzeel: teek. naar C. Ponk, 1731; tekst.
- 954 [SB] het huys tot Scherpenzeel: teek. van A.S. 1731
Den ingang of poort van dit huys komt in de straat of dorp Scherpenzeel uyt het huys ligt rondom in 't water en is een out gebouw en dewijl daar de hand niet werd aan gehouden, zoo begint het hier en daar al te vervallen, het heeft een vaste brugh en rondom geboomt dat heel vermakelijk is om te sien; en daar buyten sijn de boomgaarde van het huys.....
- 955 [SB] tekst.
- 956 [SB] het adelijk huys te Scherpenzeel: 2 teekⁿ naar C. Pronk, 1731
- 957 [SB] Sendwenen, in de kaart Zenoven: g.a. tekst. {Zennewijnen}
- 958 [SB] Sandt of 't Sandt: g.a. {in quartier Roermond}
onbel. tekst.
- 959 [SB] Steenre: g.a. tekst.
- 960 [SB] het dorp Steenre: een teek. naar C. Pronk, 1731,
een teek. van A.S. 1729.
- 961 [SB] Sellem, Selhem, Zeelhem: g.a.
{verwarde tekst over Geldersch en duitsch Zelhem; ten slotte verwart hij Zelhem met Zuilichem}
- 962 [SB] Spankeren: een teek. van A.S. 1728,
een zonder naam, 1732.
- 963 [SB] tekst
- 964 [SB] 't huys Swanenburg: teek. naar A. de Haan, 1731.
.....dit slod 't welk genoegsaam een Roofnest was in den jaare 1425 waardoor die van Arnhem en Nimwegen veel quamen te lijden dit verdroot den hertog Arnold geweldig en dewijl het slod op den voet van den ouden Issel gelegen was zoo was het niet alleen door natuur sterck maar daar en boven was het noch met andere werken versterckt den vorst van Gelder dezen hoogmoet niet langer kennende verdragen sloeg het beleg daar voor en dwong de bezettingen om haar binnen de aght dagen tijt aan den hertog van Gelder te onderwerpen.-
- 965 [SB] Swanenburg: 2 teekⁿ naar A. de Haan 1731
- 966 [SB] 't huys Spreeuwenburg: {onder Rosmalen} teek. naar A. de Haan jr. 1730. h.i.
een heerenhuys door Abraham de Haan de jonge in den jaare 1730 dus na 't leven getekent.
- 967 [SB] Soeren: g.a. dorp op de veluwe.
- 968 [SB] Stevenswaard: pl. grond der schans zonder naam en jaar.
- 969: Stevenswaard: pl. grond der schans zonder naam en jaar.
- 970 [SB] tekst.
- 971 [SB] blank.
- 972-980[SB] Schenkenschans: tekst met teekⁿ
- 981 [SB] 't huys Starckenburg: teek. naar C. Pronk, 1732. {zie 1129} h.i.
Een heerenhuys in Gelderland aan de waalstroom bij tiel tussen wamel en drumel gelegen in de koorenlanden 't is niet seer out noch ook niet heel aansienlijk het behoort tegenwoordig aan Mevrouw de breest.-
- 982 [SB] 't huys suylichem: 2 goede teek.ⁿ van J.S. van achteren en van vooren 1669.
- 983 [SB] tekst.
- 984 [SB] 't huys Zuylichem: teek. zonder naam en jaar. {van J.S.}
- 985 [SB] blank.
- 986 [SB] blank.
- 987 [SB] het heerenhuys slimsijp of schoonenburg: teek. naar C. Pronk, 1732; onbel. tekst.
- 988 [SB] 't Schadewijk bij didam: teek. naar A. de Haan, 1731 h.i.
onbel. tekst.
- 989 [SB] ontbreekt.
- 990: blank.
- 991 [SB] blank.
- 992 [SB] 't huys Zoelen: 2 teekⁿ naar C. Pronk, 1728
- 993 [SB] de kerk tot Soelen: teek. naar C. Pronk, 1728.
- 993-995[SB] tekst.
- 996 [SB] swolgen: g.a. onbel. tekst.
- 997 [Bh] Schaffelen zonder afbeelding

Schaffelen is een heerenhuys in Gelderland bij Barneveldt gelegen rondom int hout en is in de kaart niet bekend de eijgenaer van deze plaas is den Heer Hendrik Jan van Essen woutjagermeester het huys heeft vrije jacht, t wapen is Essen

998 [SB]

blank.

999 [SB]

Swanen: g.a. {Swalmen} onbel. tekst.

1000-03[SB]

Tolhuys: teekⁿ en tekst.

1004-06[SB]

blank.

1007 [SB]

thrienden: g.a. {dorp, onbekende ligging}

1008 [SB]

tuyl, tule: teek. zonder naam en jaar. {afbeelding van een kasteel, tekst over 't dorp}

h.i.

1009 [SB]

blank.

1010-23[SB]

tjel: tekst met teek.ⁿ o.a. 1023: amtmanshuis
teek. naar C. Pronk, 1732.

1024 [SB]

blank.

deel VI (T-Z, 1025-1230)

1025 [SB]

tarthorst: teek. naar C. Pronk, 1731.

h.i.

1025-16[SB]

tekst In den jaare 1731 was ik met mijn geselschap tot wageningen, daar ik vernam waar dit Gelderse kasteel tarthorst gestaan hadde den kastelijn waar wij gelogert waren gaf ons een knecht mede die ons ter plaatse braght daar tarthorst gestaan hadde wij bevonden het nu een vermakelijke en wel een deftige boere woning te zijn daar den eijgenaer een kamer hield voor zijn plijsier: alsoo het hier ongemeen aangenaam was door het deftige geboompte dat men daar om heen vond maar het oude gebouw konde ik niet mercken dat daar van iets meer overigh was dan een stuck van een oude dicke muur

1027 [SB]

't huys genaampt Vredenburg: teek. naar C. Pronk, 1731.

h.i.

een heerenhuys gelegen in het graafschap Zutphen {onder Westervoort} {zie 1061^a}
hier over werd gedisputeert of het adelijke goederen zijn of niet, immers is het tegenwoordig vrij van alle schattinge of belastinge gelijk de adelijke huysen zijn.

1028 [SB]

den ouden tempel: teek. naar C. Pronk, 1732.

..... hetselve behoord tegenwoordig aan den heer Majoor Vilatis { } heere van Gent.

1029 [SB]

blank.

1030-31[SB]

Vaassen: g.a.

1032 [SB]

het adelijk huys Vreedesteijn: 2 teekⁿ naar C. Pronk, 1728.
van vooren en van achteren.

1033 [SB]

't huys Vredesteijn in Gelderland van vooren a^o 1630. teek. zonder naam.

is gelegen in Gelderland onder Ravesway is een zeer vermakelijke plaats ontrent 100 treden van de lek en nabij het dorp Soelmont sijnde aldaar een grote vaar Utrecht in de omgelege plaatzen deze plaats lijd rondom in zijn gragten en is voorsien met wel behange kamers en deftige keuken, kelders en zolders wijders alles dat tot een gemakelijk huys vereijst word wijders stallinge voor 20 paarden koets en tuynmanswooning visvijvers met een voordelig duyhuys mistgaders schone tuynen vrugt dragende boomen Blom en grasparterres seer fraye laanen en wandelingen een starrebosch van over de 12 morgen het lijt ontrent een uur gaans van de steedjes Cuylenburg en Wijk te Duurstede en buuren dese hofstede wert te huur gevijlt om tegens mej des jaars 1731 te kennen aangevaart worden.

1034 [SB]

blank.

1035 [SB]

het dorp Voorst onder 't quartier van Arnhem: teek.: naar C. Pronk, 1729; met tekst.

1036 [SB]

het dorp Voorst: teek. naar C. Pronk, 1730.

daaronder een pas begonnen teek.

1037 [SB]

tekst {o.a. over hooge rekeningen}

1038 [SB]

het huys genaampt Veenhuys: teek. naar C. Pronk, 1730.

h.i.

Veenhuys of Veenhuysen is een Edelmanshuys gelegen in Gelderland niet verre van het dorp twello en welp, een groot uur van Deventer. 't Is aldaar seer vermakelijk 't is wel eer bewoont geweest door een predikant brant genaampt die dit huys merkelijk vernieuwt en verbetert heeft: hij nam de predikdienst in het dorp twello waar den tegenwoordigen predikant aldaar is N. de Ruyter welke dit bovengenoemde huys nu door aankoop in eigendom toekomt heeft daar zijn woning op; het huys staat rondom in 't water en heeft een vaste brugh wijders soo is het met seer swaar geboompt omringt en belommert 't heeft rondom schoone koorenlanden en dus na 't leven afgetekent door C. Pronk.

1039 [SB]

blank.

1040 [SB]

't huys te Velden bij {de} Voorst in 't graafschap Zutphen: teek. naar A. de Haan zonder jaar.

1041 [SB]

blank.

1042 [SB]

Viert: g.a.

een dorp onder Roermond; onbel. tekst.

1043 [SB]

Vier foreesten anders Vierhouten: g.a.

1044 [SB]

Verwolden: g.a. tekst;.

- 1045 [SB] blank.
- 1046 [SB] Telgshuys of Velgasse: g.a.
wordt deze plaas liggende op de regter oever van de waal een wijzig boven de stad tiel en was nu ter tijd telgshuys genoemd het selve is in den jaare 850 door gift van jonkheer balderik aan de kerk te Utrecht opgedragen. Velgasse siet men getekent in de kaart van den heer alting een wijzig boven tiel in de VI tabel men soude mogen gissen dat deze benaming in de hoogduitse taal gevormt is want in de selve een gas gasse straat betekent. -
- 1047 [SB] Viersen: g.a.
een dorp in Gelderland onder het drostamt van Kriekenbeek
- 1048 [SB] Ruine van het kasteel te Ubergen buyten Nimwegen voor den jaare 1582
teek. zonder naam en jaar
de ruinen hierboven verthoont zijn heden alle wegh en daar is een nieuw huys op gebout dat seer groot en deftig is en is dicht bij het dorp van die naam gelegen behorende aan den heer baron van Welderen burggraaf van Nimwegen
- 1049 [SB] huys te Ubbergen zoo het nu is van vooren:
huys te Ubbergen uyt de oyt te sien: 2 teekn zonder naam en jaar.
- 1050 [SB] 't dorp ubbergen bij Nimwegen: teek. zonder naam en jaar.
- 1051-52[SB] varssevelt: g.a. tekst.
- 1053-59[SB] de Voorst: teek.ⁿ en tekst. {zie aant. VIII,17}
ad Aant.VII,74: de Voorst, de heerlijke lustplaats van den Graaf van Albemarle is gelegen ontrent een half uur van de stad Zutphen; werd genaamt van de bouw kenners het netste landhuys te zijn dat in de geunieerde provinciën is soo van konst als goede bouwordre het lijd seer gemakkelijk en heeft ongemeen aan komen door een deftige laan. Voor den jaare 1702 als koning Willem noch leefde, heeft dien Graaf sig daar rondom heen bijzonder uyt gebrijd, daar den landman daar om heen gelegen geweldig over klaagde als mede wegens het afsnijden van 't water want achter het huys wierd ten dien tijde een fontijn gemaakt verbeeldend den god neptunus met zijn drietant welke in een schulp zoude staan zijnde het beelt wel 12 of 14 voeten hoog van mijn gedachten als ik 't sag; het land en laanen waren beset met paalen op welke des graafs wapen stonden en was soo als men mij toen sijde, veel land dat de boeren toebehoorden, dat den graaf maar na hem had genomen of met wijzig gelt gekocht tegen den wil van den eijgenaer; hoe 't was na de dood des Konings Willem heb ik gesien in 't jaar 1703 dat met ellendige merkpalen waren om verre gegooyt, maar verschijde toegangen na het lusthuys loopende, waren opgegraven en het water dat tot de fontijn hoorde of zoude gebruykt worden was afgesneden soo dat het groote fontijn werk achterwege gebleven is.
In den jaare 1713 wanneer ik met mijn geselschap een zomertocht na 't land van Kleef deden, soo quamen in 't wederkeeren ook dit heerlijk lusthuys besigtigen den graaf van de jacht gekomen sijnde geraakten met onsen voorman in een praatje en wij onderwijlen het huys besigtigende wilde het dat de gravin ons siende vroeg van waar wij quamen. Klaas bruynt antwoorde dat we van Amsteldam quamen om de heerlijkheden soo van dat gewest als deze plaas te besien, 't geen haar na 't ons scheen wel behaagde gerakende ik verder in de praat, vroeg de gravin of wij nog ongetrouwt waren; 't antwoord was niet alle; en waarom wij de vrouwe op sulken tijt niet mede hadde genomen, antwoorde ik dat dine sijde of in't lietje van dina stond:
quade beenen en goede vrouwen
en moeten niet uythuysig sijn.
waarop sij soetjens lagte en gebood aan een der dinaren om ons in de wijnkelder te brengen en daar ons genoeg daar te drinken, dat geschiede ook en vonden daar seer keurelijke wijnen; hoord nu wat onse broeder Klaas bruynt daarvan sijt in de kleefse arkadia {volgt een hoogdravend gedicht}
- 1060 [SB] Valburg: g.a. onbel. tekst.
- 1061 [SB] Varik: g.a. onbel. tekst.
- 1061^a [SB] Vredenburg te Westervoort: 2 teek.ⁿ naar A. de Haan, 1731; h.i.
geen tekst. {zie 1027}
- 1062 [SB] de kerk te veessen: teek. naar C. Pronk, 1732; tekst.
- 1063 [SB] het dorp Vorchten: teek. naar C. Pronk, 1732.
- 1064-65[SB] blank.
- 1066 [SB] het huys genaamt vosbergen: teek. naar C. Pronk, 1730.
..... In de kaart vind men de naam krijt en geen vosbergen welke kaart bij Mens {zie 590} gedrukt is want ten dien tijt woonde der eenen Jonkheer Krijt op en nu eenen vosbergen daar het de naam van ontleent heeft. -
- 1067 [SB] Vanenburg: g.a.
Een deftig Edelmanshuys gelegen in Gelderland tussen Nijkerk en putten na de kant van de Zuyder Zee 't is van vooren met een bordes of opgaande stoep rondom staat het in 't water met een vaste steene brugh het heeft twee vleugels zoo voor de stalling als tuynmanswoning daar en boven heeft het een heerlijke cingel de aankomst van dit huys is seer gemakkelijk met een ongemeen deftige lange laan aan bijde sijde met hooge boomen beplant den eijgenaer van 't selve is een swager van lubbert turk heer

van Rosendaal den heer zijn naam is lucas van essen zijnde opperjagermeester van de veluwe de wapens staan aan de poort en aan 't huys het jaartal MDCLXV en dus getekent in den jaare 1731.

Ik vind de naam van Philip van Essen heer tot Vanenburg Colonel onder de garden van sijn hooghijt

.....

- 1068 [SB] voorpoort van de Ridderhofstad Vanenburg: teek. van A.S. 1731
De Ridderhofstad Vanenburg: teek. naar A. de Haan, 1731. h.i.
- 1069 [SB] 't huys te Velden bij Zutphen:
't huys te Velden van achteren uyt de laan: 2 goede teekn zonder naam en jaar
- 1070-74[SB] Venloo: tekst met 2 teek.ⁿ
- 1075 [SB] het dorp Voorden: teek. naar C. Pronk, 1729.
onbel. tekst.
- 1076 [SB] Vorden toebehoort hebbende d'Graaf van Albemarle: teek. zonder naam en jaar; geen tekst.
{is afb. van 't Velde, zie 1040 en 1069} onderste teek. uitgescheurd.
- 1077 [SB] tekst over Vorden.
- 1078 [SB] blank.
- 1079 [SB] De Ridderhofstad Ulft van achteren aan den ouden Issel
De Ridderhofstad Ulft in een ander gesicht. 2 teek.ⁿ naar A. de Haan 1731
- 1080 [SB] De Ridderhofstad Ulft
De Ridderhofstad Ulft in een ander gesicht. 2 teek.ⁿ naar A. de Haan 1731.
- 1081 [SB] tekst.
- 1082-83[SB] blank.
- 1084 [SB] het binnenplijn van 't slod Ulft: teek. naar A. de Haan, 1731; geen tekst.
- 1085 [SB] het huys en kerkje te Vuyren: teek. naar A. de Haan 1734 h.i.
Vuyren is een heerlijkhijt gelegen in de tilerweert aan den Dalemse dijk een groot uur van dalem daar is een heerenhuys met een klijn kerkje gelegen binnendijks het huys is een oud gebouw van seer wijng aansien hier wierden wij seer vriendelijk ingenodigt door den heer Jan Ring Rentmeester van vuyren en dalem dat wij dan ook deden en laafden ons met goet bier en thee onder presentatie op een seer vriendelijke manier tot Eeten, franse en rinse wijnen, ja wat meer was goed logement voor ons en onze paarden dit huys wierd van ouds genoemd het huys te haar 't heeft in vroeger jaaren een groote besitting van landerijen gehad welke tot dicht aan vianen sig uytstreckte dat het groot is geweest is af te meten wegens de som die vuyren moest opbrengen in de groote schatting van den jaarde 1574
- 1086 [SB] het dorp Vueren in de tilerwaard 1609:
het dorp Vueren in het verschiet: 2 goede teekⁿ zonder naam en jaar.
- 1087-88[SB] koop konditiën van de heerlijkhijt van Vuyren.
- 1089 [SB] Ruine van Vernehuysen in de betuw in een ander gesicht: h.i.
goede teek. zonder naam en jaar.
- 1090 [SB] Vernehuysen gelegen in de betuwe of neder betuwe niet verre van het dorp lynden en ommeren tussen den Rijn en linge dit Vernehuysen is een Ruine gelijk uijt de aftekening daar van sijnde te sien is aan de rijndijk ontrent over reenen. -
- 1091 [SB] de kerk te Vassen: 2 teekⁿ van A.S. 1730, geen tekst.
- [1092][Bh] AS. Voorthuijsen Anno 1726
C pronk Voorthuijsen in een ander gesigt Anno 1732
- Beschr v. t Utr.
bisd 3 Dl p 134
- Voorthuijsen een dorp in de Veluwe is voornaamlijk aanmerkingswaardig door zijn wadde of ondiepe overtocht waervan het zijnen naem ook gekregen heeft.
- Otto de Groote in zijn brief van t jaar DCCCLXX behelzende de vereeringe aen de Abdeije van Elten gedaen maekt ook gewag van Voorthuijsen, doch in een brief van Otto de 3^e van 't jaer 990. staat voor Voorthuijsen verkeerdelijk houthuijsen, gelijk in een brief van Keizer Lotharius de 2de van t jaer MCXXXIV verkeerdelijk staat Werthuijsen. Dit blijkt noch klaarder uit een parkementen brief der Uterse kerke, alwaer de schrijver die een tijdgenoot van Otto I bisschop van Utrecht is geweest dese woorden gebruikt "Otto de eerste bisschop van Utrecht is te Voorthuijsen dicht bij Albenus (misschien) Altenas door een zware koortse aangetast en heeft er den schuldige plicht van alle vlees betaalt in 't jaar des Heeren MCCXV
- Hieruit blijkt het middagklaer dat er bij Beka en bij Heda die Beka alhier uitgeschreven heeft verkeerdelijk te lesen staat Vorthusen
- Het dorp Voorthuijsen is tegenwoordig noch in wesen den bisschop Otto sullende den rijns na vornen aennemen, en van Utrecht na Elten gaande kan sijnen weg genomen hebben over Voorthuijsen, echter is het soo dicht bij Elten niet gelegen als Otto de Groote en die den perkamenten brief der Uterse kerke geschreven heeft schijnen te kennen te geven want van Elten is het 5000 en van Utrecht 34000 schreden gelegen.
- Halma's woordenboek
2 deel p 261
- Voorthuisen siet men geteekend in de kaerte van den Heer Alting op de Veluwe digt bij Fernoe of Fernou: Keizer Otto de Groote teld in sijnen giftbrief van den jare 970, waerbij de Abdeije van Elten van hem begiftigd word ook op Voorthuijsen waervoor in de giftbrief van Otto III van het jaer 996. door versinning staet houthuijsen en in die van Keijzer Lotharius de II van het jaer 1134 Werthuijsen.
- Klaerder vind men in het parkemente boek van Utrecht wiens schrijver in dienzelfde tijt geleefd heeft aldus schrijvende van de dood van bisschop Otto "Otto de eerste bisschop van Utrecht door een

zware koorse aangetast zijnde bij Voorthuijsen digt bij Elten is den weg van alle vlees gegaan in t jaar 1215 Hieruit blijkt dat het bij Beka en vervolgens bij Heda die het uit hem heeft een misslag is als men daar leest Vorthusen.

Daer is nu ter tijt een dorp in t quartier van de Veluwe met name Voorthuyzen insonderheid aenmerkelijk door deszelfs lange en waterige weg of straat, waer van 't dien naem gekregen heeft en waer langs de bisschop de rijs schijnt genomen te hebben van Utrecht trekkende naar Elten (dat daer al een goed eind van daen is) om voort naar Romen te gaen alhoewel het niet soo digt bij Elten is als Otto de Groote en de schrijver van het perkamenten boek schijnen te kennen te geven, dewijl het noch wel 12 gemene duytsche mylen en een halve daarvandaen is en acht en een halve mijl van Utrecht.

Voorthuijsen dit dorp siet men geteekend in de kaarten van den Heer Alting op de Veluwe digt bij Fernoe of Fernou: het is gelegen aan de voet van de Veluwse bergen aen de ordinaire weg die van Amersfoort door Hoeflaken na t Loo Deventer, Zutphen en die weg heen, daer is een herberg daer de Roskam uijthangt en hiernevens te sien door Pronk na 't leven geteekend als wij daar eens pleijsterde, hier is een goede intree voor den Rijsiger: dese herberg staet het uysterste huijs van het dorp Voorthuijsen

Ik vinde hier sulk eene laagte niet als hier voorn vermeld is doch kan ook wel seen wanneer het regenachtig weer is dat dan het water van de Veluwbergen nae de laagte is sackende, echter kan het sich wel ontlasten

Dit Dorp en Garderen staen onder het gerecht van Barnevelt dat tersijde van dit dorp is afgelegen.

- 1094 [SB] herberg de Roskam te Voorthuijsen: teek. naar C. Pronk., 1729; geen tekst.
- 1095 [SB] de schans Voorn gelegen aan de waal: teek. zonder naam en jaar.
1095-97[SB] tekst.
1098 [SB] blank.
- 1099 [SB] het dorp Velp bij Roosendaal: 1 teek. van A.S. 1726, 1 teek. naar C. Pronk, 1731.
1100 [SB] tekst.
- 1101 [SB] Verstonden: g.a. onbel. tekst.
- 1102 [SB] Velpe, Welpe, Vellepe: een gelders dorp dicht aan den graaf {Grave} gelegen,
1103 [SB] blank.
- 1104 [SB] Waardenburg: 2 teek.ⁿ. zonder naam en jaar.
1105-07[SB] tekst.
- 1108 [SB] Weurt: teek. naar C. Pronk, 1732, onbel. tekst.
- 1109 [SB] 't kerspel wissel in Gelderland: teek. zonder naam en jaar.
- 1110 [SB] Wildenburg: g.a. tekst.
1111 [SB] blank.
- 1112 [SB] Wassenburg: g.a.
een gelderse stad of steedje in het westerdeel van 't Hartogdom Gulik
- 1113 [SB] het heerenhuys Wesenthorst: teek. naar A. de Haan, 1731
een heerenhuis onder 't hartogdom Gelder in 't graafschap Zutphen aan de uiterste grenzen gelegen en dat wel achter in 't veld tussen Anhold en burg, het voornaamste van dat huys is wegh doch daar staat noch een oude poort en een huys met een seer laag dack gelijk men bove sien kan en getekent na 't leven door C. Pronk en A. de Haan hetselve behoort aan den baron van Renesse van der Aa die tot der Aa zijn woning hout, welke wegens dit havesaat in eigendom en besitting is van het recht om tot Gendring een koster aan te stellen. -
- 1114 [SB] blank.
- 1115 [SB] Wilt of de Wilt: teek. naar A. de Haan, 1731. h.i.
een heerenhuys in Gelderland in 't graafschap Zutphen niet verre van Anhold gelegen en maar ontrent een quartier uur gaans ten Zuyden van Gendering bij de koornmolen het huys heeft rondom een vervuylde en begroeide gragt en was voor een groot gedeelte vervallen uitgesondert een poort en een ses kante toorn met pannen gedeckt 't werd tegenwoordig door een boer bewoont doch den eigenaar is eenen Colonell de bruyen genaamt sijnde in dienste der hoogmogende staten Generaal der Vereenigde Nederlanden. -
- 1116 [SB] blank.
- 1117 [SB] 't huys Westerburg: teek. naar C. Pronk, 1732 h.i.
een oud heerenhuys in Gelderland en is in 't graafschap Zutphen gelegen ten Zuyt Westen van Zutphen na de Veluw zijde is in de hollandse kaart bij visser gedruckt bekend. 't heeft voor dezen gehoord aan den heer Dirk van Raasveld doch den tegenwoordigen heer en eigenaar is den heer N. van der Sloot burgermeester tot Zutphen dit huys was al in de jaare 1450 bekend.
- 1118 [SB] Walrick: g.a. {ruine bij Over asselt}
1119-20[SB] blank.
- 1121 [SB] 't dorp twelle: teek. naar C. Pronk, 1729; met tekst.
1122 [SB] blank.
- 1123 [SB] het dorp Westervoort: teek. naar C. Pronk, 1731.

- 1123-24[SB] tekst.
- 1124^a [SB] het dorp terwolde: teek. naar C. Pronk, 1727; tekst.
1125 [SB] blank.
- 1126 [SB] het dorp wamel: teek. naar C. Pronk, 1733.
ruine van 't klooster te wamel: teek. naar C. Pronk, 1733.
geen tekst.
- 1127 [SB] Pollesteijn of spijker te Wamel: teek. naar C. Pronk, 1732. h.i.
1128 [SB] Pollesteijn hier voor verbeelt werd in de wandeling ook de spijker genoemd leght tussen de hofstad lakenburg en de kerk van wamel het is tegenwoordig maar een klijn vierkant huys met Riet gedeckt staande in een diepen doch klijne vijver en 't werd heeden door een boer bewoont hetselve is van alle jurisdictiën en voorrechten ontbloot en daarvan is geen deminste beschijden uyt te vinden doch 't is egter een gebouw dat veele jaaren gestaan heeft en het is soo men te wamel voor geeft in een seer vroege tijt onder de ridderlijke havesaten mede getelt geweest. -
- 1129 [SB] het huys Sterkenburg te Wamel: teek. naar A. de Haan, 1732. {zie 981}
een heerenhuys bij wameling in het koorland gelegen, hetselve is niet seer oud, noch ook niet seer aansienlijk het behoort tegenwoordig aan een mevrouwe de brost genaampt. -
- 1130 [SB] Wansum: g.a. in 't dropsampt Kessel {onbel. tekst}
- 1131 [SB] Wankum: g.a. in 't drostampt kriekenbeek. {onbel. tekst}
- 1132 [SB] Walbeek: g.a. een heerlijkhijt in het quartier van Roermond. {onbel. tekst}
1133 [SB] blank.
- 1134-45[SB] Wageningen: tekst met teek.ⁿ o.a. het kasteel op 1140 en 1141.
- 1146 [SB] het dorp Wilp:
het dorp Wilp en 't huys leeuwenburg:} 2 teek.ⁿ naar C. Pronk, 1730.
- 1147 [SB] het dorp Welp in Gelderland: teek. van A.S. 1730. h.i.
- 1148 [SB] 't slod Welp: teek. naar C. Pronk, 1730.
..... het pronkt altans met twee, en eenen geweldigen vierkante toorn en twee ronde voor hoven, gesterckt met vaste poorten en drie dubbelde gragten, alleszins vertoonde 't een hogen ouderdom
- 1149 [SB] het slod Wilp in een ander gesicht: teek. naar C. Pronk, 1730.
- 1150 [SB] het huys te Wichem: teek. naar C. Pronk, 1732.
een havesaat te Wichem: " " " " " " " " h.i.
geen tekst.
- 1151 [SB] 't huys te Wichem: teek. naar A. de Haan, 1732.
met tekst.
volgend folio uit geknipt.
- 1152 [SB] te Wichem lijt noch een heerenhuys 't welk men een havesaat noempt en soo men wil een Riddermatige hofstede is, welke havesaat behoort aan den heer van Scherpenzeel, heere van den teusacker, welke heer het slod van Wichem bewoond. Ik vond er (sijt Abraham de Haan) het wapen van Elderen boven de deur uytgebeelt, wesende vijf hooge en smalle aan malkanderen gevoegde Ruyten van zilver neffens den andere op een Rij staande in een rood veld. -
- 1153 [SB] het dorp Wichem: teek. naar A. de Haan, 1732. met tekst.
- 1154 [SB] 't huys Wortre op de Veluwe: teek. zonder naam en jaar.
gelegen in Gelderland op de Veluwe tussen de steede doesburg en arnhem dicht aan den Issel bij het huys Rede beosten de heerlijkhijt Roosendaal. -
- 1155 [SB] kerk te Wadenoyen: teek. naar C. Pronk, 1728.
Een Gelders dorp met een deftig heerenhuys
- 1156 [SB] 't huys te Wadenoyen: teek. naar C. Pronk, 1728. h.i.
't is gelegen in de tielerwaart tussen Capel Avesaat en tiel ten westen
- 1157 [SB] blank.
- 1158 [SB] het dorp Wel: teek. naar A. de Haan; 1729; onbel. tekst.
- 1159 [SB] het huys te Wiel: g.a.
is gelegen in Gelderland en wel in de betuwe aan de Rijndijk schuyns over Amerongen 't is een nieuw gebouw het oude huys dat er gestaan heeft is voor wijng jaaren door de vlamme verteert daar is een deftige plantagie bij met jonge karsseboomen beplant dat seer net stond wijders soo is daar seer deftig koorland.
- 1160 [SB] het slod Well: g.a.
1160-61[SB] tekst.
- 1162 [SB] 't oud adelijk huys Wayesteijn: 2 teek.ⁿ naar C. Pronk, 1735, onbel. tekst.
1163 [SB] blank.

- 1164-69[SB] Wagtendonk: 4 teek.ⁿ zonder naam en jaar met tekst.
- 1170 [SB] het dorp Warnsveld bij Zutphen: teek. naar C. Pronk, 1729.
1171 [SB] tekst.
1172 [SB] het dorp Warnsveld:
het dorp Warnsveld in een ander gesigt: 2 teek.ⁿ naar C. Pronk, 1732.
{op de onderste teek. staat de oude Pastorie.}
- 1173 [SB] Woldenburg: g.a. {zie 742}
een heerenhuys in Gelderland onder het graafschap Zutphen en is gelegen tussen Zeventer en doesburgh. -
- 1174 [SB] het adelijk huys te Winssen:
het dorp Winssen: 2 teek.ⁿ naar C. Pronk, 1732.
1175 [SB] het dorp Winsen: teek. van A.S. 1731.
1176 [SB] 't huys te Winsen: teek. naar A. de Haan, 1732.
is een heerenhuys gelegen in Gelderland aan de Waaldijk twee uren beneden Nimwegen het is een oud slod en een stuk weegs landwaart in gelegen in een seer lommerijk geboompte en deftige laanen 't selve is met een diepe gragt omvangen en wijders isser {geen} nader bericht of omstandighede van dit huys voorgekomen.
- 1177 [SB] blank.
- 1178 [SB] Welsum: teek. naar C. Pronk, 1732; tekst.
- 1179 [SB] Wittensteijn: g.a.
Is een Edelmanshuys in Gelderland dit huys ligt aan een watertje genaamt de gelderse graff ontrent twee uren van kampen en een half uur van Elburg welke gelderse graff aan de rivier den Eyssel uytkomt door welk middel men daar seer gemakkelijk met vaartuygen aan kan komen, het behoort den hoogwelgeboren heer benting {Bentinck} heer van Witgenstijn. -
- 1180 [SB] blank.
- 1181-84[SB] de hooghijt Wisch:. g.a. tekst.
1185 [SB] blank.
- 1186-91[SB] Wenterswik: tekst met 2 teek.ⁿ naar C. Pronk, 1729 op fol. 1188.
- 1192 [SB] het oud adelijk huis Waliën: teek. naar C. Pronk, 1729 h.i.
..... dit huys vervalt genoegsaam alsoo het ledig staat en geen hand aan werd gehouden en dewijl dat het swaarder beleent is als de waard{e} daarvan soude sijn soo is dat de reden dat er geen hand aan werd gehouden, de bogaard is geheel wild en ruyg bewassen een boer woont er op die alles seer slordig hout van binnen is het niet beter als het sig van buyten vertoont. -
- 1193 [SB] het oud adelijk huis Waliën: 2 teek.ⁿ naar C. Pronk, 1729.
1194 [SB] het huys Waliën, anno 1685: teek. zonder naam, geen tekst.
- 1195 [SB] Walvoort: g.a.
een heerenhuys in Gelderland in het graafschap Zutphen aan een beekje zuydwaarts van brevoort.
- 1196 [SB] Ysendoorn: Yseldoorn: g.a.
tekst over het dorp.
- 1197 [SB] Zeeburg: g.a.
is een heerenhuys in Gelderland en is niet verre van Harderwijk en wel dicht aan de Zuyder Zee. het is een modern huys met Engelse glazen daar is een droge gragt om heen met een vaste brugh boven den ingang staat Zeeburg MDCCX in de gevel wert een neptunis beelt daar is een brave stal en een groot duyvenhuys en daar bij een deftige boerenwooning, den heer van wijnbergen is eygenaer van dit huys hij is capitijn geweest onderwijlen kreeg hij sin om te trouwen en maakt{e} seer groote gedachten slaande sijn oog op een dame van Rang 't welk hem mislukte. dit wierd van hem soo na genomen dat hem in de harsenen is geslagen waardoor dat men hem in een beeterhuys gebraght heeft. door dit ongeval soo vervalt ook dit huys het is daar om heen ongemeen vermakelijk van hout en graan gewas en seer bequaam voor de jacht.
- 1198 [SB] het dorp Zeddam: een teek. naar A. de Haan, 1731 en een teek. naar C. Pronk, 1730.
1199 [SB] tekst.
- 1200 [SB] het heerenhuys Zwaluwenburg: teek. naar C. Pronk, 1732.
een modern heerenhuys gelegen in Gelderland ten Zuyt Oosten van Elburg in een ongemeen vermakelijke landstreek en is dus na 't leven getekent door den tekenmeester C. Pronk.
- 1201-22[SB] Zutphen: tekst met teek.ⁿ waaronder op fol. 1295 een vogelvlucht teek. waarop voorkomt 's Gravenhuis of -hof.
- 1223 [SB] blank.
- 1224 [SB] Zantwijk: g.a.
wel eer een tamelijk dorp en nu alleenig sodanig een buurt, gelegen buyten de stad tiel in de tilerwaart is in 's lands historieboeken seer berucht wegens een predikheeren klooster van Westeroeyen genoempt.
- 1225 [SB] tekst.
1226 [SB] blank.

- 1227 [SB] 't huys Zwanenburg: 2 teek." naar C. Pronk, 1732. h.i.
 1228 [SB] Is een out en deftig heerenhuys aan het dorp vorchten gelegen en ten dien tijde als wij daar waren door C. Pronk geteken[t] en is gelijk het hier verthoont werd. In de kerk van Vorchten hangen 14 wapenborden van dit oud adelijk geslacht alsmede van hedwig Anne van Isendoorn, vrouwe tot Stucken {?}, Kannenburg, Zwanenburg etc. Anna 1650. Den tegenwoordigen heer van Zwanenburg is frederik heer van Zwanenburg etc. -
- 1229 [SB] het huys Zinderen: teek. naar C. Pronk, 1732.
 1230 [SB] Zindert of Zinderen, een edelmans huys in Gelderland tussen de steden deventer en Zutphen niet verre van den Issel en nabij de heerlijkhijt hoenkoop {bedoeld is 't Is een oud gebouw gelijk hier nevens word afgebeeldt en word als wij dat in den jaare 1730 {moet zijn 1732} tekenden bewoond door een edelman wiens naam Remen {van Rhemen} was.

Noten van Van Wijhe.

- ⁰¹ Er staan in dat H. S. ook uit de hand gekleurde afbeeldingen van de reeds vroeger door mij genoemde kunstenaars Corn. Pronk en A. de Haan en van Schoenmaker zelf.
- ⁰² [Opm. BK: J.M. van Wijhe heeft, vóór hij de manuscripten van Schoemaker in de Koninklijke Bibliotheek en het Rijksarchief te Arnhem ontdekte, in de 4^e jaargang (1922-1923) van *Het Geïllustreerd Gemeentebld* gepubliceerd uit manuscripten van Ernst Brinck (1583-1649) in het Gemeentearchief te Harderwijk.]
- ⁰³ Zoals reeds vroeger bij Brinck's beschrijving van Harderwijk is medegedeeld, hadden de ridders van St. Jan een commenderij te 's Heerenloo gewoonlijk het St. Jansdaal genoemd. Ten onrechte noemt Sch. hier het kasteel Arler ook 's Heerenloo.
- ⁰⁴ De naam is in het H. S. verkeerd geschreven. Bedoeld wordt Willem Jan van Dedem heer v/d. Rollocate geb. Zwolle 1655 overleden te Arnhem 1738, gehuwd 27 Maart 1696 met Gerberich van Delen Vrouwe van Maurik en Oldenaller geb. 1658, overl. 1733. Hun dochter Geertuid huwt met J. H. van Lynden waardoor het kasteel in dat geslacht kwam.
- ⁰⁵ Het geslacht van Delen telde onder hare leden reeds in vroegeren tijd Harderwijksche magistratspersonen.
- ⁰⁶ Zoals men weet, ligt dit stadje tegenwoordig op Duitsch grondgebied. Het is vooral bekend door het kasteel van den vorst van Salm-Salm, waar nog niet zoo lang geleden een hevige brand heeft gewoed, waardoor veel moois verloren is gegaan.
- ⁰⁷ Ik vermoed dat de schrijver zich vergist heeft en Isselberg bedoelt.
- ⁰⁸ Zoals men weet was Karel een groot vijand van keizer Karel V, doch ten slotte kon hij het tegen de Bourgondisch-Oostenrijksche macht niet volhouden.
- ⁰⁹ Deze Wolter Hegeman was een Harderwijker van geboorte, het echte type van een toenmalig aanvoerder van huurtroepen.
- ¹⁰ Men houde in 't oog dat Schoenmaker hier onder Gelderland ook het z.g. Staats Opper-Gelder, het oude Overkwartier, dat in 1713 bij de vrede van Utrecht bij de Nederlanden was gekomen, rekent.
- ¹¹ Deze heer was n.l. Spaansch gezind en is door de Geuzen gevangen genomen, die zooals bekend in dien tijd te Gorkum waren. In Schoenmakers tijd was de luit. kolonel Hendrik Hofman van Zomeren v/h. Regiment Hollandsche guardes te voet, heer van Aalst. Over hem schreef ik eenigen tijd geleden een feuilleton in de H. Post.
- ¹² Almen is bekend door het vers van Staring: De hoofdige boer.
- ¹³ Uit het Jaartal 1473 blijkt dat de Bourgondische vorst Karel de Stoute is, die immers als scheidsrechter optrad in het geschil tusschen hertog Arnold en zijn zoon Adolf. Arnold verpandde het hertogdom aan Karel de Stoute die nu den "Kleefsen hartog" beloofd voor diensten z.g. „aan den Geldersman" maar feitelijk aan hem zelf bewezen.
- ¹⁴ De Kleefsche reis is natuurlijk ook wijdloopig verhaald in de reeds meer door mij geciteerde Kleefsche Arcadia van Claas Bruijn.
- ¹⁵ 38e Bisschop van Utrecht, besteeg in 1156 de bisschopsstoel en overleed 1177. Hij vermaakte zijn heerlijkheid Rhenen aan de Utrechtsche Kerk.
- ¹⁶ Mr. Jan Co(e)yman, heer van Bruchen en Cillaarshoek (geb. 1688 overleden 1734) was raad van 1726-'34. Hij was in 1722 schepen geweest (Zie verder Elias "de vroedschap van A'dam". Dl. II pag. 759).
- ¹⁷ Voor zoover ik kon nagaan is dit Christiaan Karel baron van Lintelo overleden in 1736. Hij was richter en drost van Bredevoort, evenals eenige zijner voorvaderen. Aangezien richter en schout hetzelfde beteeken en men in later tijd in Holland den Schout ook wel (hoofd)-officier noemde, geeft schrijver hier baron van L. deze niet geldersche titel. Hij bekleedde nog andere voorname betrekkingen en was als staatsman zeer gezien (zie Ned. Familieblad 1883 No. 27).
- ¹⁸ De bekende Godfried, de Noorman, hertog der Friezen.
- ¹⁹ Deze Karolinger kreeg het oude rijk van Karel de Groot (Oost en West Francien en het rijk van Lotharius) weer onder zijn heerschappij.
- ²⁰ Of dit juist is, betwijfel ik. Tegenwoordig spreekt men nog van Enspijk. *Spijk* is een buurtschap onder Heukelum, terwijl Enspijk en Rumpst met Gellicum tegenwoordig onder de gemeente Deil behooren, en Meeteren onder Geldermalsen. De opmerking betreffende Cornelis Aerssen is dan ook niet juist. Deze was heer van het bovengenoemde Spijk (geb. 1545, overleden 1627). Latere heeren (van) Aerssen(s) n.l. Cornelis (1646-1728) en Cornelis (1698-1766) zijn o.a. heeren van Meeteren. Zie Ned. Adeisboek 1912. Ook is niet juist dat Henspic het zelfde zou zijn als Enspijk daar Waal en Nederrijn zich daar niet scheiden; het door Regino genoemde Henspic is dan ook Spijk tegenwoordig onder Lobith gelegen. Zie Brinck's aantekeningen door mij geplaatst in Geïll. Gemeentebld van 1923 No. 8 v/d. 4en jaargang. Zie over Spijk bij Heukelum Schoenm. eigen aantekeningen in G.G. 1924 No. 4 van de 6en jaargang.
- ²¹ De Bickers waren een der bekendste A'damsche regentengeslachten, zooals bekend was Johan de Witt met een dame uit deze familie gehuwd.
- ²² Dit woord is zeer onduidelijk geschreven.
- ²³ Dit jaartal is zeer zeker foutief. Balderick, bisschop van Utrecht leefde van 918-976. Hij stond in groote gunst bij de toenmalige Duitse Koningen uit het Saksische huis (Hendrik I, Otto I en II). Een edelman, Baldrik is ook uit de vroege middeleeuwen.
- ²⁴ In 1665/66 bedreigde de oorlogzuchtige bisschop van Munster Bernhard van Galen diverse vestingen in Twente en de graafschap, doch moest vooral door de bemoeiingen van Lodewijk XIV wijken. Deze verbond zich echter, zooals bekend is in 1672 met hem, de bisschop van Keulen en Engeland tegen ons, doch de drie laatstgenoerden sloten reeds in 1674 Vrede, terwijl Frankrijk dit eerst in 1678 deed.
- ²⁵ Dit woord is zeer onduidelijk geschreven.
- ²⁶ Rudolf van Diepholt, bisschop van Utrecht ± 1450, aanvankelijk tegen den zin van den paus gekozen. (Het Utrechtsche Schisma).
- ²⁷ Een Engelsche monnik en kroniekschrijver niet te verwarren met de Utrechtsche Kroniekschrijver Beka, die veel later leefde.
- ²⁸ De naam van dit riviertje is zeer onduidelijk geschreven.
- ²⁹ Zie hierover in een der vorige nummers van het tijdschrift der A.N. V. V.
- ³⁰ Godard van Reede, heer van Ginkel werd door den koning Stadhouder Willem III tot graaf van Athlone verheven. Hij was generaal der ruitery en onderscheidde zich o. a. in den 9-jarigen en den Spaanschen Successieoorlog.
- ³¹ Doornik was een der barrièresteden in de Zuidelijke Nederlanden, waar sedert de - Vrede van Utrecht Nederlandsch garnizoen lag.
- ³² De veldmaarschalken stonden onder den Kapitein-generaal der Unie en onder de provinciale Kapiteins-generaal, de "meester" van 't .geschut :zou men tegenwoordig bevelhebber der artillerie noemen.